

OSCE-OVO ISTRAŽIVANJE O NASILJU NAD ŽENAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DOBROBIT I SIGURNOST ŽENA

BOSNA I HERCEGOVINA
IZVJEŠTAJ O NALAZIMA

This project is funded
by the European Union

Ständige Vertretung
der Bundesrepublik Deutschland bei der OSZE:
Wien

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

EUROPE
INTEGRATION
FOREIGN AFFAIRS
FEDERAL MINISTRY
REPUBLIC OF AUSTRIA

Ministry for Foreign
Affairs of Finland

www.osce.org

ISBN 978-3-903128-20-0

Rad opisan u ovom izvještaju obavljen je u skladu sa zahtjevima međunarodnog standarda kvaliteta za istraživanje tržišta, ISO 20252: 2012, i uslovima Ipsos MORI, koji se mogu naći na <http://www.ipsos-mori.com/terms>.

© OEBS 2019

OSCE je uložio mnogo truda u razvoj materijala u ovoj publikaciji. Međutim, OSCE ne prihvata nikakvu odgovornost za tačnost i potpunost informacija, uputstava i savjeta ili za grešaka pri štampanju. Stavovi, mišljenja, nalazi, tumačenja i zaključci izraženi u ovom tekstu stavovi su autorica i osoba koje su doprinijele ovom izvještaju i ne odražavaju nužno zvaničnu politiku ili poziciju OSCE-a i država učesnica.

Sve fotografije korištene u ovoj publikaciji podliježu licenci.

OSCE-OVO ISTRAŽIVANJE O NASILJU NAD ŽENAMA U BOSNI I HERCEGOVINI

DOBROBIT I SIGURNOST ŽENA

BOSNA I HERCEGOVINA
IZVJEŠTAJ O NALAZIMA

Organization for Security and
Co-operation in Europe

Osnovne informacije

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE), najveća regionalna sigurnosna organizacija na svijetu, bavi se širokim nizom izazova vezanih za sigurnost, u koje spada i zaštita ljudskih prava i promocija rodne ravnopravnosti. Među najvažnijim područjima rada Organizacije nalaze se jačanje regionalne sigurnosne saradnje, prevencija sukoba, te upravljanje kriznim i postkonfliktnim situacijama. OSCE broji 57 država članica, pokriva regiju koja se prostire čitavom Evropom, a uključuje i Sjedinjene Američke Države, Kanadu, Srednju Aziju i Mongoliju. Kroz rad Sekretarijata, tri specijalizirane institucije i 16 terenskih ureda, OSCE radi na rješavanju brojnih sigurnosnih izazova te pruža pomoć državama članicama u ispunjavanju njihovih sveobuhvatnih političkih obaveza.

OSCE prepoznaje nasilje nad ženama i djevojkama (VAWG)¹ kao prijetnju pojedinkama, ali i kao šire sigurnosno pitanje te stoga smatra prevenciju i borbu protiv nasilja nad ženama i djevojkama jednim od prioritetnih područja rada. Nasilje nad ženama i djevojkama predstavlja trajno kršenje ljudskih prava koje ugrožava bezbjednost i sigurnost bezbroj žena i djevojčica širom svijeta. Ne samo da pogađa njihove živote i ometa ih da u potpunosti i ravnopravno učestvuju u društvenom životu, već pogađa i živote onih koji su im bliski. U konačnici, trajno utječe na njihovo zdravlje, djecu, na njihove zajednice, kao i na društvo u cjelini.

Rodna neravnopravnost leži u korijenu rodno zasnovanog nasilja nad ženama i djevojkama. OSCE ima ključnu ulogu u radu s državnim akterima na izgradnji njihovih kapaciteta potrebnih za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i zaštitu preživjelih.² Pod sloganom "Dovesti sigurnost u dom", OSCE naglašava da žene i djevojčice moraju biti sigurne i u javnosti i kod kuće kako bi mogle postići svoj puni potencijal i doprinijeti političkom, ekonomskom i društvenom razvoju.

Nasilje nad ženama i djevojkama javlja se i u vrijeme odvijanja sukoba, tako da je OSCE naručio ovu kvalitativnu i kvantitativnu studiju s ciljem rasvjetljavanja učestalosti različitih oblika nasilja nad ženama i djevojkama u konfliktnim i nekonfliktnim sredinama u odabranim državama članicama OSCE-a, a to su: Albanija, Bosna i Hercegovina, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Srbija, Moldavija i Ukrajina. Istraživanje je provedeno i na Kosovu³.

Ova studija, kao prvo takvo reprezentativno istraživanje provedeno u jugoistočnoj Evropi ili istočnoj Evropi, kako bi se obezbjedili uporedivi podaci u cijelom regionu, obuhvata rodne stavove i iskustva žena iz manjinskih grupa.⁴ Cilj studije je osigurati podatke koji će poslužiti za izradu sveobuhvatnijih, na dokazima zasnovanih, politika rada, strategija, programa i aktivnosti na prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama. Krajnji cilj ovog istraživanja je prikupiti dokaze za informirano donošenje odluka i zagovaranje na različitim nivoima, čime će se doprinijeti ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja, te smanjenju stepena nasilja nad ženama u ciljnim regijama, jačanju servisa za rad s preživjelim i većoj sigurnosti žena.

- 1 Termini "nasilje nad ženama" i "nasilje nad ženama i djevojkama", koji se naizmjenično koriste u ovom izvještaju, podrazumijevaju fizičko, seksualno i psihičko nasilje koje vrše intimni partneri i nepartneri, kao i uhođenje i seksualno uznemiravanje.
- 2 U ovom izvještaju termini "preživjela" i "žrtva" koriste se naizmjenično.
- 3 Svako spominjanje naziva Kosovo, bez obzira da li upućuje na teritoriju, institucije ili stanovništvo u ovom tekstu treba da se tumači u potpunosti u skladu sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti UN 1244
- 4 4 Upitnik koji je korišten u ovom istraživanju zasniva se na upitniku koji je koristila Agencija EU za osnovna prava u istraživanju provedenom u 28 država članica EU 2012. godine i uporediv je s njim.

Sažetak

Uvod

Ovaj izvještaj sadrži nalaze OSCE-ove kvalitativne i kvantitativne studije provedene u Bosni i Hercegovini (BiH) o nasilju nad ženama. Studija je provedena u proljeće/ljeto 2018. godine i obuhvata:

- Deset intervjua sa stručnjacima i stručnjakinjama, koji su obezbijedili sveobuhvatan pregled problema vezanih za nasilje nad ženama i nasilje u situacijama sukoba;
- Istraživanje na osnovu reprezentativnog uzorka od 2.321 žene u dobi između 18 i 74 godine koje žive u Bosni i Hercegovini, od kojih 1.163 u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), 1.019 u Republici Srpskoj (RS) i 139 u Brčko distriktu BiH, radi utvrđivanja učestalosti i posljedica nasilja putem višefaznog stratificiranog nasumičnog uzimanja uzoraka;
- Devet fokusnih grupa (pet u FBiH i četiri u RS) sa ženama različite etničke pripadnosti o njihovim stavovima prema nasilju nad ženama;
- Šest detaljnih intervjua sa ženama koje su iskusile nasilje, u koje spadaju i žene s invaliditetom, kako bi se detaljnije razumio utjecaj koji nasilje ima na njih.

Ključni nalazi

Nalazi ovog istraživanja su generalno slični u FBiH i u RS-u, uz podatak da je broj žena pogođenih sukobom nešto veći u FBiH, ali su ipak predstavljeni odvojeno, jer odgovornost za prevenciju nasilja nad ženama i podršku žrtvama leži na entitetima.

Zabrinutost zbog problema nasilja nad ženama široko je rasprostranjena u BiH. Dvije trećine žena (67%) smatra da je nasilje nad ženama uobičajena pojava, dok preko četvrtine njih (27%) smatra da je *veoma uobičajena*.

Učestalost

Tek malo manje od polovine žena u BiH (48%) iskusilo je neki oblik nasilja, uključujući i nasilje od strane intimnog partnera, nepartnera, uhođenje ili seksualno uznemiravanje, od svoje petnaeste godine. Preciznije rečeno, skoro četiri od deset žena (38%) izjavilo je da su iskusile psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od petnaeste godine od strane partnera ili nepartnera (FBiH: 36%, RS: 39%).

Jedna od sedam žena (14%) kaže da je iskusila psihičko ili seksualno nasilje od petnaeste godine od strane partnera ili nepartnera. U smislu počinitelaca, broj prijavljenih slučajeva je najviši kada je u pitanju nasilje od strane bivšeg partnera, pri čemu 11% žena koje su imale bivšeg partnera kaže da je iskusilo jedan ili više oblika ovakvog nasilja, u poređenju sa 6% žena koje kažu da su iskusile fizičko ili seksualno nasilje od strane trenutnog partnera, i 8% svih žena koje kažu da su iskusile nasilje od strane nepartnera. Ove brojke su iste u oba entiteta. Od petnaeste godine života, 28% žena navodi da su iskusile seksualno uznemiravanje (RS: 31%; FBiH: 26%), dok je 10% žena doživjelo seksualno uznemiravanje u periodu od 12 mjeseci prije istraživanja (RS: 14%, FBiH: 9%). Uhođenje je iskusila jedna od dvadeset ispitanih žena (5% u oba entiteta).

Sve ove brojke niže su od prosjeka zabilježenog širom Evropske unije, iako ovdje treba uzeti u obzir i društvene norme. Zaista, žene u državama sa dugotrajnijom tradicijom širenja svijesti o rodnoj ravnopravnosti otvorenije su za razgovor o nasilju. Na primjer, skandinavske države u EU imaju veće stope nasilja, ali i niže stope prihvaćanja seksa bez pristanka ili stavova u kojima su žene u podređenom položaju u odnosu na muškarce. Pored toga, kvalitativna analiza pokazuje da se određeni vidovi nasilja od strane intimnog partnera još uvijek smatraju normalnom pojavom u BiH.

Jedna od 12 (8%) žena kaže da je iskusila neki oblik fizičkog nasilja prije petnaeste godine od strane odrasle osobe, od šamaranja do snažnih udaraca, uglavnom od strane roditelja. Djevojčice su često doživljavale opetovano nasilje. Kada je u pitanju nasilje u djetinjstvu, rezultati za žene u RS-u pokazuju značajno veću učestalost u poređenju sa ženama u FBiH (13% naprema 7% za sve oblike nasilja u djetinjstvu).

Nešto manje od polovine žena u BiH doživjelo je neki oblik zlostavljanja od petnaeste godine

Posljedice nasilja

Utjecaj ovakvog nasilja može biti ozbiljan i dugotrajan. Preživjele osobe obično trajno osjećaju emocije poput straha, šoka, srama ili bijesa – svaku od ovih emocija navelo je između dvije petine i dvije trećine žrtava – dok oko tri od deset preživjelih osoba žive sa dugotrajnim psihičkim posljedicama, kao što je osjećaj ugroženosti, depresije, nedostatka samopouzdanja i poteškoća sa spavanjem. Žrtve nasilja u FBiH u značajno većem omjeru od žrtava u RS-u izjavljuju da su zadobile fizičke povrede usljed najozbiljnijeg incidenta nasilja, posebno kada je u pitanju nasilje od strane nepartnara (49% u FBiH nasuprot 16% u RS-u). Uzorak je manje izražen, ali i dalje prevalentan, kada su u pitanju intimni partneri: 65% žena u FBiH i 44% u RS-u prijavile su povrede koje su im nanijeli intimni partneri usljed najozbiljnijeg incidenta nasilja.

Kada govorimo o nasilju u djetinjstvu, rezultati za žene u RS-u pokazuju veću učestalost ovakvog nasilja nego za žene u FBiH (13% nasuprot 7% za sve oblike nasilja).

Stavovi i norme

Žene osjećaju da žive u društvu u kojem se mnogo očekuje od njih: da budu dobre majke, supruge, domaćice te dobre radnice. Patrijarhalne norme su i dalje prisutne, gdje većina žena (59%) vjeruje da bi se najveći broj njihovih prijateljica složio da 'dobra supruga treba slušati muža, čak i ako se ne slaže s njim'. Takvi stavovi se, ipak, mijenjaju i variraju od jedne grupe žena do druge. Mlađe žene se najčešće ne slažu s ovim stavom, kao ni visoko obrazovane ili žene sa dobro plaćenim poslovima.

U pogledu svih pitanja vezanih za stavove u ovom istraživanju, mlađe žene, bolje obrazovane žene i žene s boljim primanjima u znatno manjoj mjeri se slažu sa široko rasprostranim stavom o ženskoj podređenosti muškom partneru. S druge strane, žene u dobi iznad 60 godina, koje su iskusile sukob, imaju djecu, samo osnovno obrazovanje ili su ekonomski neaktivne (obavljaju poslove domaćice ili su u penziji), imaju mala novčana primanja, žive u seoskim sredinama ili su povratnice ili izbjegle i raseljene osobe, imaju tendenciju da vjeruju u podređenost žene mužu. Mišljenje da je nasilje nad ženama uobičajeno manje se javlja kod onih žena koje ne podržavaju stavove o patrijarhalnim normama ženske podređenosti.

Uprkos ovim različitim stavovima o ulozi žene u društvu, nasilje nad ženama je problem koji pogađa žene svih starosnih dobi, primanja i geografskih lokacija.

U pogledu normi i stavova, pojedini pokazatelji su viši u jednom entitetu u odnosu na drugi, ali ne na način da ukazuju na dosljednu razliku u percepcijama. Međutim, žene u RS-u češće se slažu da će žena koja je doživjela nasilje od svog partnera ispričati nekome o tom incidentu, čak i ako on nije bio tako ozbiljan ili se nije često ponavljao. Ipak, žene koje su preživjele nasilje u RS-u u manjoj mjeri prijavljuju incident policiji u poređenju sa ženama u FBiH. Ovo se ogleda u kvalitativnom istraživanju, koje je pokazalo da žene u oba entiteta izražavaju nedostatak povjerenja u policiju i centre za socijalni rad.

Općenito, učešće policije u najozbiljnijim incidentima nasilja je na niskom nivou, posebno kada se radi o nasilju od strane trenutnog partnera. Zbog sve težih slučajeva koje prijavljuju žrtve u FBiH (pri čemu se javlja veća učestalost fizičkih povreda), više slučajeva zadobilo je pažnju policije u ovom entitetu u odnosu na RS.

Nevladine organizacije koje pružaju posebne usluge nisu mnogo poznate javnosti, te većina žrtava nije zatražila njihovu pomoć. Neinformiranost o postojanju službi za pomoć jedna je u nizu mnogih prepreka za žene koje žele prijaviti svoja iskustva. Druge prepreke koje su bile predmetom kvalitativnog istraživanja odnose se na osjećaj srama zbog viktimizacije, strah od počinioca, nepovjerenje u institucije, želju da se porodica održi na okupu i finansijsku ovisnost.

Žene pogođene sukobom

Sveukupno, 64% žena može se smatrati da su direktno pogođene sukobom, tj. žene koje se definiraju kao one koje su živjele u vrijeme sukoba i imale barem jedno od iskustava u vezi sa sukobom, o čemu će biti govora u 4. poglavlju. Većina žena doživjela je sukob koji se desio od 1992. do 1995. godine u BiH.

Ove žene su pogođene na mnoge načine, a mnoge od njih imale su muškarce u porodici koji su se borili u oružanom sukobu. Pomenuta učestalost nasilja od strane trenutnog partnera je veća kod onih žena čiji su se trenutni partneri borili u sukobu, nego kod žena čiji se trenutni partneri nisu borili u sukobu. Nadalje, utjecaj nasilja od strane nepartnera i bivšeg partnera je izraženiji kod žena koje su direktno pogođene sukobom, jer je veći broj ovih žena pretrpio razne dugoročne psihičke reakcije i fizičke posljedice usljed najozbiljnijeg incidenta pretrpljenog nasilja.

Zaključci

Na osnovu ovog istraživanja doneseni su sljedeći zaključci i preporuke (pogledati 8. poglavlje za više detalja):

1. Društvene norme i stavovi se mijenjaju, ali je broj prijava nasilja na niskom nivou

Iako žene u Bosni i Hercegovini smatraju da je nasilje nad ženama vrlo uobičajeno, znatno manje žena nego u EU izjavilo je da su doživjele nasilje. Iako još uvijek postoje uvjerenja o ženskoj podređenosti i o tome da je nasilje privatna stvar, mali broj žena smatra da je žrtva kriva. Uprkos tome, 84% žena ne prijavljuje nasilje policiji. Kvalitativno istraživanje je pokazalo da postoji nepovjerenje u institucije, a intervjuirani stručnjaci i stručnjakinje su naglasile da je potrebno više naglaska staviti na podizanje svijesti o seksualnom nasilju u intimnim partnerskim odnosima.

2. Nema pravilne provedbe zakona

Kvalitativno istraživanje je pokazalo da, iako zakonski okvir uglavnom postoji u Bosni i Hercegovini, zakoni o nasilju nad ženama se ne provode adekvatno, posebno u oblasti sankcioniranja počinitelja. Postoji potreba za većom kohezijom i saradnjom između različitih zainteresiranih strana. Također, tu je i nedostatak zajedničke metodologije za prikupljanje podataka i nedovoljno finansiranje usluga.

3. Većina žena je direktno pogođena sukobom

Dvije trećine žena u BiH mogu se definirati kao direktno pogođene sukobom. Nasilje od strane nepartnera tokom sukoba nije u dovoljnoj mjeri procesuirano, a još uvijek nedostaje efikasan sistem reparacije. Nadalje, veća je vjerovatnoća da će žene pogođene sukobom pretrpjeti povrede od intimnog partnera.

Preporuke

Na osnovu nalaza proisteklih iz istraživanja, preciziranih u gornjem tekstu, done-sene su konkretne preporuke u cilju rješavanja problema nasilja nad ženama.

Obrazovanje, razmjena informacija i podizanje svijesti

1. Institucionalni mehanizmi za osiguranje rodne ravnopravnosti, relevantna ministarstva i institucije vlada FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, nevladine organizacije i mediji trebaju provoditi redovne kampanje informiranja i podizanja svijesti, kako bi se suprotstavili shvatanju tradicionalnih rodni uloga i stereotipa, podigli svijest o individualnim i društvenim posljedicama i štetnosti nasilja nad ženama i djevojčicama, promovirali dostupne službe za podršku žrtvama i kako bi povećali osjetljivost društva za sprečavanje nasilja, uključujući i razvijanje nulte tolerancije prema nasilju, kao i angažovanje muškaraca i dječaka da govore protiv nasilja nad ženama i djevojčicama.
2. Kampanje za podizanje svijesti trebaju biti osmišljene i provedene na način koji je usmjeren na žene svih starosnih dobi i socio-ekonomskog porijekla i trebaju se koristiti poznate medijske platforme i moderne tehnologije kad god je to moguće. Programi informiranja trebaju biti usmjereni i na žene u nepovoljnom položaju, uključujući žene s invaliditetom, žene iz manjinskih grupa i one koje žive u ruralnim područjima itd.
3. Aktivnosti podizanja svijesti trebale bi uključivati programe informiranja o psihičkom nasilju i njegovim posljedicama i dati konkretne primjere šta je zapravo psihičko nasilje, navodeći kako je ono povezano s drugim oblicima nasilja.
4. Nadležna entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja trebala bi osigurati da programi prevencije rodni stereotipa koji se odnose na stavove, vjerovanja i ponašanja budu uključeni u osnovne i srednje škole i da školsko osoblje bude dobro obučeno da identificira i riješi ovo pitanje. *Peer-to-peer* obrazovni programi bi također trebali biti dio redovnih aktivnosti za sprečavanje nasilja nad ženama i djevojčicama u školama.
5. Institucije na svim nivoima trebaju poduzeti odgovarajuće mjere za koordinaciju javnih informacija.

Višesektorski pristup, obuka i pružanje usluga podrške

6. Vlade FBiH, RS i Brčko distrikta BiH te kantonalne vlade trebale bi izdvojiti odgovarajuća sredstva za usluge podrške preživjelima nasilja, osigurati adekvatno finansiranje postojećih sigurnih kuća i osigurati da one ispunjavaju standarde u skladu s preporukama iz Istanbulske konvencije.
7. Nadležna ministarstva BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, zajedno sa institucionalnim mehanizmima za rodna pitanja, trebaju stvoriti sistem za prijavljivanje seksualnog uznemiravanja u svim sferama života i osiguravanje koordiniranog odgovora na uznemiravanje. Također treba da osiguraju primjenu Preporuke CM/Rec (2019)¹ o sprečavanju i borbi protiv seksizma, koju je Komitet ministara Vijeća Evrope usvojio 27. marta 2019. godine.

8. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, koje su uključene u sistem zaštite žrtava, u saradnji sa statističkim institucijama, trebale bi osigurati da se razvije zajednička metodologija za prikupljanje podataka i izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju te usklađivanje postupaka prikupljanja podataka o nasilju nad ženama na nivou BiH, kako bi se osiguralo pouzdano, efikasno i usklađeno izvještavanje.
9. Nadležna entitetska/distriktna/kantonalna ministarstva i kantonalne vlade, u saradnji sa institucionalnim mehanizmima koji podržavaju jednakost spolova i organizacijama civilnog društva, trebaju unaprijediti sistem upućivanja za preživjele nasilja i poboljšati protokole za postupanje na lokalnom nivou. Također je neophodno da žene iz ugroženih grupa, uključujući žene s invaliditetom i etničke manjine (posebno romska populacija), imaju pristup tim uslugama.
10. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, u saradnji s institucionalnim mehanizmima za rodna pitanja i organizacijama civilnog društva, trebaju osigurati specijalizirane usluge za žrtve seksualnog nasilja.
11. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH trebale bi osigurati da se počinioci dosljedno kažnjavaju i podvrgavaju liječenju. Treba ojačati kapacitete odgovornih aktera za provedbu i praćenje provedbe obaveznog i dobrovoljnog psihosocijalnog tretmana za počinioce nasilja. Treba usvojiti jasne propise o finansiranju psiho-socijalnog tretmana počinitelaca u FBiH, RS-u i Brčko distriktu BiH.
12. Stručnim radnicima i radnicama u nadležnim službama pružiti usmjereniju podršku i detaljno ih upoznati sa pružanjem usluga i zaštitom žrtava. Svi pružaoci usluga trebali bi imati kontinuiranu obuku o pristupima koji su usmjereni ka žrtvama. Trebalo bi da postoji jasno razumijevanje puteva upućivanja žrtava, neophodnih za pružanje podrške ženama iz marginaliziranih grupa.

Pravda i zaštita žena žrtava nasilja vezanog za sukobe

13. Trebaju se otkloniti zakonodavne prepreke kako bi se osiguralo da se sa žrtvama nasilja za vrijeme sukoba postupa na isti način, bez obzira na mjesto njihovog prebivališta.
14. Nevladine organizacije i institucionalni pružaoci podrške svjedocima trebaju nastaviti da jačaju svoju saradnju i razvijaju pouzdane mehanizme upućivanja za žrtve seksualnog nasilja u vezi sa sukobom. Tužilaštva u BiH trebala bi razviti politiku za istragu i procesuiranje seksualnog nasilja povezanog sa sukobom i osigurati da postoje posebni kapaciteti za ovaj zadatak. Sažetak ove politike treba da bude javno dostupan, posebno preživjelima seksualnog nasilja u vezi sa sukobom.
15. Relevantni mehanizmi koji se bave tranzicijskom pravdom trebaju uključiti i prepoznati iskustva žena u vezi sa sukobom i trebaju osigurati da postoji svijest o tome na koji način tretirati posljedice sukoba i njegove veze sa nasiljem nad ženama i djevojkama.

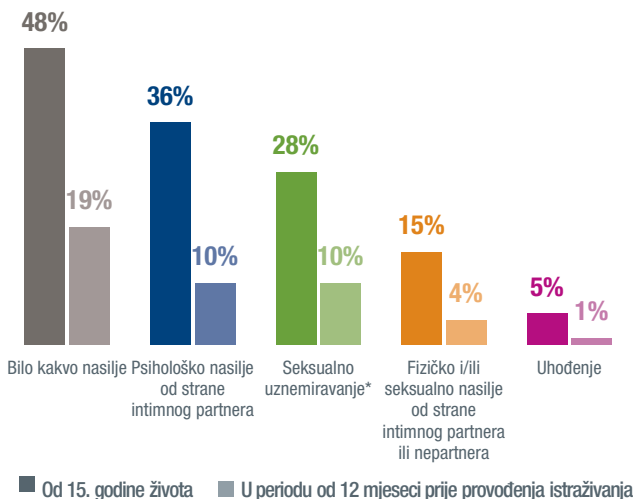
Rezultati istraživanja OSCE-a: Bosna i Hercegovina

Kvantitativno istraživanje provedeno je na reprezentativnom uzorku žena u dobi od 18 do 74 godine, koje žive u Bosni i Hercegovini. Od aprila do avgusta 2018. godine obavljeno je ukupno 2.321* intervjua (od kojih 1.163 u Federaciji Bosne i Hercegovine i 1.019 u Republici Srpskoj). Podaci su ponderisani prema poznatom profilu stanovništva. Rezultati predstavljeni u nastavku su podaci za Bosnu i Hercegovinu.

*Ukupan broj intervjua obavljen u Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH

VELIKA UČESTALOST RAZLIČITIH OBLIKA NASILJA NAD ŽENAMA

VELIKA UČESTALOST RAZLIČITIH OBLIKA NASILJA NAD ŽENAMA

640.000*

žena doživjelo je neki oblik seksualnog uznemiravanja, uhođenja, nasilja od strane intimnog partnera ili nepartnera (uključujući psihičko, fizičko ili seksualno nasilje) od 15. godine života

134.000*

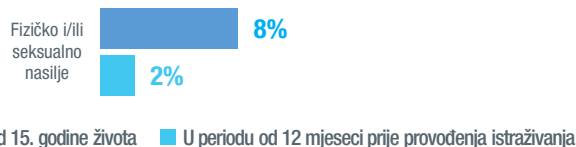
žena je doživjelo fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera

106.000*

žena je doživjelo fizičko i/ili seksualno nasilje od strane nepartnera

*Približni podaci

JEDNA OD DESET ŽENA DOŽIVJELA JE FIZIČKO I/ILI SEKSUALNO NASILJE OD STRANE NEPARTNERA

NASILJE OD STRANE PARTNERA

SDG 5.2.1: Fizičko, seksualno ili psihološko nasilje u periodu od 12 mjeseci prije provođenja istraživanja

PSIHOLOŠKO NASILJE OD STRANE INTIMNOG PARTNERA JE NAJRASPROSTRANJENIJI OBLIK NASILJA NAD ŽENAMA

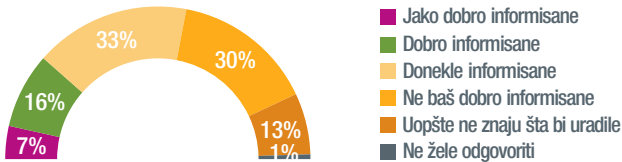
Osnova: Učestalost seksualnog uznemiravanja, uhođenja i nasilja od strane nepartnera zasniva se na istraživanju svih žena u dobi od 18 do 74 godine (2.321); nasilje od strane intimnog partnera se zasniva na istraživanju svih žena koje su ikada imale partnera (2.061)

Organization for Security and Co-operation in Europe

NIZAK NOVO PRIJAVLJIVANJA NASILJA I SVIJEŠTI O NASILJU

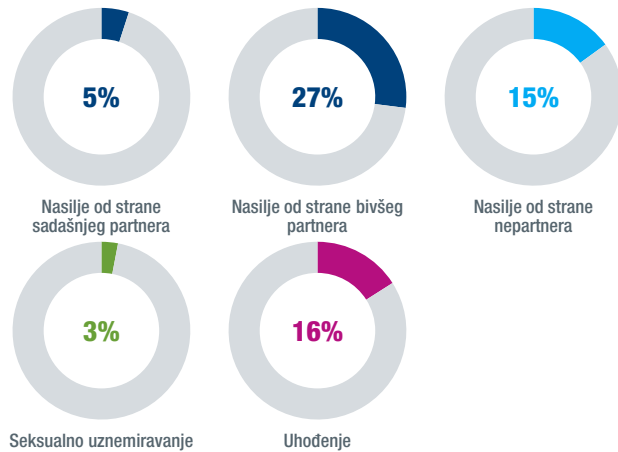
MNOGE ŽENE NE SMATRAJU DA SU INFORMISANE O TOMJE ŠTA TREBAJU URADITI UKOLIKO DOŽIVE NASILJE

Osnova: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine (2.321)

NISKE STOPE PRIJAVLJIVANJA POLICIJI

% žena koje su kontaktirale policiju direktno nakon najtežeg oblika nasilja

Osnova: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine koje su identifikovale najozbiljniji od svakog oblika nasilja – od strane sadašnjeg partnera (81), bivšeg partnera (121), nepartnera (114), seksualno uznemiravanje (437), uhođenje (83)

UŠUTKIVANJE I OKRIVLJIVANJE ŽRTVE

■ U potpunosti se/uglavnom se slažu ■ U potpunosti se/uglavnom se ne slažu

Q: Da li bi se vaši prijatelji uglavnom složili ili ne sa sljedećim izjavama?

Obaveza je žene imati seksualni odnos sa svojim mužem čak i ako ona to ne želi

Važno je da muškarac pokaže svojoj ženi/partnerici ko je glavni

Q: U kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa sljedećim izjavama?

Nasilje nad ženama je često isprovocirano od strane žrtve

Nasilje u porodici je privatna stvar i trebalo bi se rješavati unutar porodice

Osnova: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine (2.321)

POSLEDICE NAJTEŽIH OBLIKA NASILJA

NASILJE UZROKUJE PSIHOLOŠKU PATNJU

% žena koje su pretrpile jednu ili više psiholoških posljedica zbog ...

Fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera ili nepartnera

Seksualnog uznemiravanja

Uhođenja

NASILJE UZROKUJE FIZIČKU PATNJU

% žena koje su pretrpile jednu ili više fizičkih posljedica zbog ...

Nasilja od strane sadašnjeg partnera

Nasilja od strane bivšeg partnera

Nasilje od strane nepartnera

Bilo kakvog nasilja od strane intimnog partnera i/ili nepartnera

Prema tome, radi se o **76,500 žena*** koje su pretrpile povredu ili fizičke posljedice, uzimajući u obzir samo najteže slučajeve koje su navele da su doživjele tokom svog odraslog života.

*Približni podaci

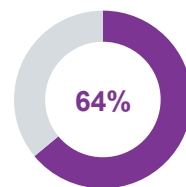
Osnova: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine koje su identifikovale najteži od svakog oblika nasilja - seksualno uznemiravanje (437), uhođenje (83), nasilje od strane sadašnjeg partnera (81), bivšeg partnera (121) nepartnera (114), bilo kakvo nasilje od strane intimnog partnera/nepartnera (271)

Podaci o fizičkoj patnji su ažurirani - brojke u starijim verzijama ovog izveštaja treba zanemariti.

NASILJE I ORUŽANI SUKOB

DVIJE TREĆINE ŽENA JE DIREKTNO POGOĐENO SUKOBOM

ŽENE ČIJI SU PARTNERI UČESTVOVALI U SUKOBU IMAJU DVOSTRUKO VEĆU VJEROVATNOĆU DA DOŽIVE NASILJE

Među ženama koje trenutno imaju partnera, 35% kaže da se njihov partner borio u oružanom sukobu.

■ Partner se borio u sukobu
■ Partner se nije borio u sukobu

Osnova: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine (2.321) i one sa sadašnjim partnerom (1.649)

Učestalost nasilja

		Sve (FBiH, RS i Brčko distrikt BiH)	FBiH	RS
Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane bilo kojeg nepartnera ili partnera		38%	36%	39%
Fizičko / seksualno nasilje od strane bilo kojeg nepartnera ili partnera	Od 15. godine života	14%	14%	15%
	Proteklih 12 mjeseci	4%	4%	4%
Nasilje od strane nepartnera	Od 15. godine života	Fizičko: 7% Seksualno: 1%	7% 1%	7% 2%
	Proteklih 12 mjeseci	Fizičko: 1% Seksualno: 0.4%	1% 1%	2% 0%
Nasilje od strane intimnog partnera – bilo koji partner	Od 15. godine života	Fizičko: 10% Seksualno: 4% Psihičko: 35%	10% 4% 36%	11% 3% 36%
	Proteklih 12 mjeseci	Fizičko: 3% Seksualno: 1% Psihičko: 10%	3% 2% 10%	3% 0% 9%
Seksualno uznemiravanje	Od 15. godine života	Bilo koji: 28% Najozbiljniji oblici: 15%	26% 14%	31% 18%
	Proteklih 12 mjeseci	Bilo koji: 10% Najozbiljniji oblici: 4%	9% 4%	14% 5%
Uhođenje	Od 15. godine života	5%	5%	5%
	Proteklih 12 mjeseci	1%	1%	1%
Nasilje tokom djetinjstva (fizičko, seksualno, psihičko)	Do 15. godine života	Fizičko: 8% Seksualno: 1% Psihičko: 4%	5% 0% 4%	11% 1% 4%

Posljedice najozbiljnijeg incidenta pretrpljenog nasilja

	Sve (FBiH, RS i Brčko distrikt BiH)	FBiH	RS
Nasilje od strane nepartnera	Emocionalno: 96% Psihičko: 55% Fizičko: 29%	94% 62% 49%	99% 43% 16%
Nasilje od strane intimnog partnera	Emocionalno: 95% Psihičko: 71% Fizičko: 56%	94% 78% 65%	95% 62% 44%
Seksualno uznemiravanje	Emocionalno: 97% Psihičko: 38%	97% 47%	97% 29%
Uhođenje	Emocionalno: 91% Psihičko: 48%	89% 49%	94% 45%

Prijavljivanje najozbiljnijeg incidenta

	% žena koje su lično prijavile policiji			% žena koje ne kontaktiraju policiju/ drugu organizaciju		
	Sve (FBiH, RS i Brčko distrikt BiH)	FBiH	RS	Sve (FBiH, RS i Brčko distrikt BiH)	FBiH	RS
Nasilje od strane nepartnera	15%	18%	12%	76%	77%	76%
Trenutni partner	5%	10%	1%	84%	86%	81%
Bivši partner	27%	33%	21%	53%	47%	60%
Seksualno uznemiravanje	3%			nepoznato	nepoznato	nepoznato
Uhođenje	16%	16%	15%	nepoznato	nepoznato	nepoznato

Stavovi i norme

	Sve (FBiH, RS i Brčko distrikt BiH)	FBiH	RS
% onih koje se slažu da dobra supruga treba slušati svog muža, čak i ako se ne slaže s njim	59%	55%	60%
% onih koje misle da je dužnost supruge da ima seksualni odnos sa svojim suprugom, čak i ako to ne želi u datom trenutku	11%	11%	11%
% onih koje misle da je nasilje nad ženama od strane partnera, poznanika ili stranca uobičajeno u BiH	67%	70%	61%
% onih koje misle da je nasilje u porodici privatna stvar i da ga treba rješavati unutar porodice	25%	24%	23%
Omjer sukobom pogođenih žena u BiH	64%	68%	59%

Sadržaj

Osnovne informacije	i
Sažetak	iii
1. Kako čitati podatke	1
2. Pravni, institucionalni i kontekst politike djelovanja	6
3. Stavovi prema rodnim ulogama i nasilju nad ženama	15
4. Nasilje nad ženama u BiH	21
5. Sukob i nasilje	39
6. Utjecaj nasilja na život žena i prepreke u traženju podrške.....	45
7. Iskustva nasilja određenih grupa žena.....	61
8. Glavni zaključci i preporuke	69
Aneksi	75

1. Kako čitati podatke

Uvod i glavni ciljevi istraživanja

Predmet istraživanja pod vodstvom OSCE-a je učestalost nasilja nad ženama u Bosni i Hercegovini na osnovu reprezentativnog uzorka odrasle populacije žena (2.321 žena u dobi od 18 do 74 godine, uključujući 1.163 u FBiH i 1.019 u RS-u). Ključne demografske odrednice korištene u istraživanju bile su starosna dob žena, radni status, da li žive u ruralnim ili urbanim područjima i da li su bile pogođene sukobom. Glavni cilj ove studije je prikupljanje dokaza o učestalosti nasilja nad ženama i djevojčicama i o posljedicama po zdravlje i dobrobit žena, kako bi se mogle izraditi odgovarajuće politike rada u ovoj oblasti. Glavna pitanja postavljena u sklopu ovog istraživanja su sljedeća:

- Koliki je stepen nasilja koje su iskusile žene u Bosni i Hercegovini?
- Koji oblici nasilja se vrše nad ženama u BiH?
- Ko su počinioci nasilja nad ženama?
- Koje su posljedice nasilja po zdravlje i dobrobit žena?
- Da li žene prijavljuju svoja iskustva policiji ili drugim institucijama ili organizacijama? Ako ne prijavljuju, zašto?
- Postoje li razlike u iskustvima žena različite životne dobi, obrazovanja, profesionalnog statusa, primanja ili pripadnosti različitim manjinskim grupama i ruralnim područjima?

Istraživanje je također imalo za cilj da se bolje razumiju navedena pitanja s obzirom na to da li su žene doživjele oružani sukob prema definicijama korištenim u istraživanju (za više informacija, pogledati 5. poglavlje). U OSCE-ovom istraživanju se tražilo od žena da naprave razliku između incidenata koji su im se desili prije petnaeste godine života i onih koji su se desili 12 mjeseci prije intervjua u sklopu ovog istraživanja. Ovo pruža podatke koji su od direktne važnosti za kreiranje politika, u odnosu na trenutnu praksu, kao što su načini prijavljivanja nasilja i reakcije institucija.

Ukupno 2.321 intervju obavljen je licem u lice sa ženama širom BiH, od čega 1.163 sa ženama u FBiH, 1.019 sa ženama u RS-u i 139 u Brčko distriktu BiH (više detalja o korištenoj metodologiji sadrži Aneks 1). Ukupni podaci za BiH predstavljeni u ovom izvještaju ponderirani su u odnosu na ukupan profil stanovništva. Dat je i presjek podataka po entitetima, za FBiH i RS, ponderirano u skladu s profilima stanovništva. Proste prosječne vrijednosti podataka za FBiH i RS neće se podudarati s ukupnim podacima za BiH jer su korišteni različiti ponderi mjerenja te zbog toga što su u podatke za BiH uključeni i podaci za Brčko distrikt BiH. Drugim riječima, zbog različitog broja stanovnika u FBiH i RS-u te zbog toga što su podaci za Brčko distrikt BiH uključeni u ukupne podatke za BiH, prosjek podataka FBiH i RS neće odgovarati ukupnim podacima za BiH. Dizajn uzorka i ponderi zasnivaju se na popisu stanovništva iz 2013. godine i obuhvataju populaciju žena u dobi između 18 i 74 godine koje žive u BiH.

Uporedivost sa podacima EU i sa područjem koje pokriva istraživanje pod vodstvom OSCE-a

Ovo istraživanje zasniva se na metodologiji koju je koristila Agencija za osnovna prava EU (FRA) u istraživanju obavljenom 2012. godine o nasilju nad ženama u 28 država članica Evropske unije⁵ i stoga je uporedivo s njim. Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) koristi podatke iz studije FRA u svom tekućem radu, a planira koristiti i podatke iz ovog istraživanja. I na kraju, studija OSCE-a obuhvata odabrana⁶ pitanja Eurobarometra o stavovima o nasilju nad ženama. Ovaj izvještaj se zasniva isključivo na terenskom istraživanju u BiH. Uporedivi podaci sa drugim teritorijama mogu se naći u glavnom izvještaju o rezultatima i drugim tematskim izvještajima.

Nespremnost za razgovor

Da bi se bolje razumjela učestalost nasilja nad ženama, kontekst je veoma važan. OSCE je ovom istraživanju dodao nekoliko pitanja o normama, stavovima i ponašanju žena, njihovih porodica i prijateljica i prijatelja u vezi sa nasiljem i iskustvom u prijavljivanju zlostavljanja. Poredeći podatke OSCE-a sa podacima EU o rodnim stavovima i normama (Eurobarometar br. 449), ova studija pokazuje da tamo gdje više žena smatra da je nasilje u kući privatna stvar, tu postoji i tendencija da manji broj žena prijavljuje nasilje policiji i drugim organizacijama, nasuprot sredinama u kojima postoji duža tradicija širenja svijesti o nasilju nad ženama. Kvalitativno istraživanje potvrđuje veliku učestalost povezanosti tabua i srama sa seksualnim nasiljem.

Prethodno istraživanje

Prva studija o učestalosti u BiH provedena je 2013. godine na inicijativu ovih mehanizama za ravnopravnost spolova: Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, Gender centar Federacije Bosne i Hercegovine i Gender centar Republike Srpske. Istraživanje su proveli Statistički zavod Federacije BiH i Statistički zavod RS-a, uz podršku Agencije za statistiku BiH.

Istraživanje iz 2013. godine obavljeno je na osnovu reprezentativnog uzorka žena u starosnoj dobi između 18 i 75 godina za cijelu teritoriju BiH i na nivou dva entiteta, Republike Srpske i Federacije BiH. Ukupno je intervjuirano 3.300 žena (2.113 u FBiH i 1.187 u RS-u). Definicije nasilja usklađene su s Konvencijom Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i sa metodologijom UNECE-a na polju istraživanja rodno zasnovanog nasilja. Istraživanjem su pokrivena četiri oblika nasilja: psihičko, fizičko, seksualno i ekonomsko. Nasilje nad ženama istraženo je unutar tri odvojena konteksta ili vrste odnosa, a to su nasilje u porodici (nasilje od strane članova porodice ili partnera u skladu s definicijom Konvencije), nasilje od strane intimnog partnera (trenutni i/ili bivši partneri) i nasilje unutar zajednice počinjeno od strane osobe iz društvenog kruga žrtve (prijatelj, poznanik) ili od strane nepoznatih napadača. Ovo istraživanje je pokazalo da je rodno zasnovano nasilje nad ženama veoma učestalo u BiH, u oba entiteta, s beznačajnim statističkim razlikama u stopama učestalosti između entiteta. Prema nalazima istraživanja, najčešći vid nasilja je nasilje od strane intimnog partnera, uz učestalost tokom čitavog života žrtve od 37,9% za BiH, 37% za FBiH i 39,6% za RS. Psihičko nasilje (uključujući i emocionalno u koje spada vrijeđanje, uhođenje, ponižavanje itd. te kontroliranje i uhođenje, odnosno ograničavanje slobode, provjera telefona, torbe, itd.) najčešći je oblik nasilja od strane intimnog partnera, a prijavila ga je preko četvrtina žena koje su nekada imale partnera, nakon čega slijedi fizičko, seksualno i ekonomsko nasilje.

5 Nasilje nad ženama: istraživanje širom EU. Glavni rezultati (Beč: Agencija Evropske unije za osnovna prava, 2015), pristup: 20. maja 2019. godine, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>.

6 "Specijalni eurobarometar 449: Rodno zasnovano nasilje", Evropska komisija, Generalni direktorat za pravosuđe i potrošače, novembar 2016, pristup: 20. maja 2019. godine, https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2115_85_3_449_ENG.

Učestalost je veća među ženama koje žive u ekonomski siromašnijim domaćinstvima, među ženama koje odobravaju patrijarhalne stavove i među ženama čiji partneri imaju problema s konzumacijom alkoholnih pića i droga. Posljedice nasilja su brojne i mogu biti ili trenutačne, u obliku fizičkih povreda, ili dugotrajne. Žene koje su navele da su preživjele nasilje u periodu od 12 mjeseci prije izvođenja istraživanja češće su se žalile na loše raspoloženje, osjećaj tuge, nemira i straha nego žene koje nisu navele da su imale takvo iskustvo u istom periodu. Samo mali broj žena koje su iskusile nasilje prijavilo je nasilje nadležnim tijelima i zatražilo pomoć od institucije ili organizacije koja pruža takvu pomoć unutar njihove zajednice.

Istraživanje o učestalosti nasilja iz 2013. godine korišteno je kao jedan od vodećih osnovnih dokumenata u rješavanju načina kako reagirati na nasilje nad ženama. Istraživanje pod vodstvom OSCE-a nadovezuje se na rezultate istraživanja o učestalosti nasilja iz 2013. godine te obuhvata i učestalost psihičkog nasilja (uključujući ekonomsko nasilje), fizičkog i seksualnog nasilja, s dodatnom perspektivom nasilja vezanog za sukobe, i mjerenja iskustava seksualnog uznemiravanja i uhođenja. Kao što je to bio slučaj i tokom istraživanja iz 2013. godine, rezultati istraživanja pod vodstvom OSCE-a pružaju informacije na nivou BiH, s odvojenim rezultatima na entitetskim nivoima, kako bi se omogućilo odgovarajuće praćenje rezultata u skladu s entitetskim nadležnostima. Iako je ova dva istraživanja teško uporediti zbog različitih metodologija, ona pokazuju slične obrasce u smislu učestalosti, posljedica nasilja i njegovog prijavljivanja. Razlike u učestalosti koje se javljaju su uglavnom posljedica razlika u metodologiji u vezi sa upotrebom intervjua vođenih na papiru (2013) ili onih vođenih pomoću računara (istraživanje pod vodstvom OSCE-a), različitih osnova za uzorkovanje i nekih pitanja vezanih za kontekst nacionalnog istraživanja iz 2013. godine, koji se ne može uključiti u regionalno istraživanje koje vodi OSCE.

Vodič za tumačenje podataka iz istraživanja

Tamo gdje se postoci ne slažu ili premašuju brojku 100, to može značiti grubo zaokruživanje, isključenje odgovora "ne znam" ili činjenicu da su ispitanice davale više odgovora na neko određeno pitanje.

Privatnost i anonimnost

Intervjue su vodile lice u lice obučene i iskusne ispitivačice. Tokom intervjua korišteni su tableti u privatnom okruženju i u skladu s principima informiranog pristanka. Žene koje su bile dio istraživanja obaviještene su da su svi prikupljeni podaci povjerljivi i da se čuvaju u anonimnosti.

Oblici uključenog nasilja

Nalazi predstavljeni u ovom izvještaju zasnivaju se na setu pitanja postavljenih u sklopu studije OSCE-a u vezi s nasiljem nad ženama koje su počinili nepartneri ili intimni partneri, kao i u vezi s incidentima seksualnog uznemiravanja, uhođenja, nasilja u djetinjstvu i utjecajem okruženja sukoba na rodno zasnovano nasilje. Upitnik se zasniva na definicijama sadržanim u Konvenciji Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

U cilju mjerenja stepena (prijavljene) učestalosti svakog tipa nasilja, ženama je postavljeno pitanje da li su iskusile niz različitih oblika nasilja u različitim referentnim periodima, kako je detaljno opisano u 3. i 4. poglavlju ovog izvještaja.

- U vezi s **fizičkim nasiljem** i **seksualnim nasiljem**, spisak pitanja postavljenih tokom istraživanja nalazi se na stranici 25, 4. poglavlje.
- U vezi s **psihičkim nasiljem**, spisak pitanja postavljenih tokom istraživanja nalazi se na stranici 30, 4. poglavlje.
- O **seksualnom uznemiravanju** ženama su tokom istraživanja postavljena pitanja koja se nalaze na stranici 33, 4. poglavlje.
- O **uhodanju** su tokom istraživanja postavljena pitanja koja se nalaze na stranici 32, 4. poglavlje.

U ovom istraživanju, nasilje u djetinjstvu odnosi se na nasilje koje se desilo prije petnaeste godine života. Spisak pitanja postavljenih tokom istraživanja o iskustvima nasilja u djetinjstvu nalazi se na stranici 40, 4. poglavlje. Pitanja, metodologija i uzrast ispitanica koji se koriste u istraživanju pod vodstvom OSCE-a razlikuju se od onih koji se koriste u istraživanju o negativnim iskustvima u djetinjstvu,⁷ kao i u istraživanjima klastera višestrukih indikatora⁸, te stoga stope učestalosti nasilja u djetinjstvu nisu uporedive.

Kada je u pitanju poglavlje o sukobu i rodno zasnovanom nasilju (5. poglavlje), **oružani sukob** definiran je, za potrebe ovog istraživanja, kao oružana borba između dvije ili više organiziranih grupa, napad na zajednicu ili opća nesigurnost izazvana sukobom, dok se žene direktno pogođene sukobom definiraju kao žene koje su živjele u situaciji u kojoj se vodio aktivan oružani sukob u periodu od najmanje sedmicu dana, a koje su odgovorile potvrdno na najmanje jedno od pitanja navedenih na stranici 43, 5. poglavlje.

Partneri uključuju pojedince s kojima su ispitanice bile u braku, s kojima su živjele ili s kojima su bile u vezi a da nisu živjeli zajedno. **Nepartneri** podrazumijevaju sve počiniocce koji nisu trenutni ili bivši partneri ispitanih žena.

Najozbiljniji incident definiran je kao incident koji je imao najveći utjecaj na ispitanice, bilo fizički ili psihički.

Pregled kvalitativnog istraživanja

Među petnaest ključnih stručnjaka i stručnjakinja koje su podijelile svoja stanovišta o trenutnoj situaciji po pitanju nasilja nad ženama nalazile su se predstavnice i predstavnici međunarodnih organizacija te vladinih i nevladinih institucija. Prvih pet obavljenih intervjua, zajedno s revidiranom literaturom, poslužilo je za prikupljanje osnovnih informacija o trenutnoj situaciji u oblasti nasilja nad ženama u BiH, što je formiralo osnovu za ostatak istraživanja i 1. poglavlje ovog izvještaja.

Preostalih deset ključnih ekspertskih intervjua korišteno je da bi se razumjelo kako se situacija u BiH promijenila od početka intervjua, da li je provedeno istraživanje literature te da li je dat fokus na identifikaciju preporuka (vidi 7. poglavlje).

7 Svjetska zdravstvena organizacija, Međunarodni upitnik o negativnim iskustvima u djetinjstvu (ACE-IQ), pristup: 20. maja 2019, https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/activities/adverse_childhood_experiences/en/.

8 UNICEF, Multiple Indicator Cluster Survey (MICS), pristup: 26. mart 2019, https://www.unicef.org/statistics/index_24302.html

Obavljene su diskusije unutar devet fokusnih grupa sa ženama različitih starosnih dobi, ženama iz urbanih i ruralnih sredina u BiH, iz RS-a i FBiH, ženama iz različitih manjinskih grupa i sa ženama koje su živjele u okruženju sukoba (više detalja u Aneksu 1). Ciljevi ovih diskusija bili su sljedeći:

- shvatiti društvene stavove prema ženama općenito, o nasilju nad ženama i djevojčicama i počiniocima ovakvog nasilja;
- procijeniti koliko su se stavovi prema nasilju nad ženama i djevojčicama promijenili tokom vremena u koje spada i vrijeme odvijanja sukoba;
- procijeniti razvijenost svijesti i mišljenja o postojećoj podršci ili postojećim preprekama za otkrivanje informacija o nasilju od strane žrtava;
- utvrditi na koji način se prevencija i podrška mogu unaprijediti.

Obavljeno je šest detaljnih intervjua sa preživjelim nasilja u koje spadaju i žene s invaliditetom. Cilj ovih intervjua bio je sljedeći:

- istražiti oblike nasilja koje žene doživljavaju tokom svog života te kako sukob utječe na njih;
- utvrditi prepreke i razloge zbog kojih žene ne govore o pretrpljenom nasilju i ne traže pomoć;
- istražiti razloge zašto žene odlučuju da ne otkriju činjenicu da su bile izložene nasilju;
- procijeniti kvalitet ili stepen primljene pomoći, utvrditi nedostatke u pružanju usluga i utvrditi prepreke i nezadovoljene potrebe žena iz konkretnih manjinskih grupa (npr. pripadnica etničke manjine ili žena s invaliditetom); i
- kada su u pitanju žene koje su imale pristup pomoći (formalnoj ili neformalnoj), utvrditi na koji način su to učinile i kako je to utjecalo na njih. Ove informacije mogu biti od pomoći u izradi pozitivnih primjera.

2. Pravni, institucionalni, kao i kontekst politike djelovanja

U ovom poglavlju ukratko se razmatraju ključni državni zakoni koji se odnose na nasilje nad ženama,⁹ na prevenciju i zaštitu žena od nasilja, prikupljanje podataka i utjecaj sukoba na žene. Oslanja se na pregled literature i stavove 15 ključnih stručnjaka i stručnjakinja koji su bili intervjuirani. Također se poziva na zaključke Specijalne izvjestiteljice UN-a o nasilju nad ženama iz 2013. godine¹⁰ i najnovija Zaključna zapažanja (2013) UN-ove Komisije za uklanjanje diskriminacije nad ženama (CEDAW komisija).¹¹

Uvod

Nasilje nad ženama i djevojčicama utječe na živote miliona žena i djevojčica i koči napredak prema sveobuhvatnoj sigurnosti za sve. OSCE, kao najveća svjetska organizacija za regionalnu sigurnost, je prepoznao da nasilje nad ženama i djevojčicama ne utječe samo na ličnu sigurnost žena, nego ih također sprečava da učestvuju u društvu i koriste svoje vještine i znanja u svom punom potencijalu.

Istraživanje OSCE-a se fokusira na rodno zasnovano nasilje nad ženama, čiji su počinioci njihovi partneri, članovi porodice, prijatelji, poznanici i kolege, kao i nepoznate osobe.

Nasilje nad ženama predstavlja kršenje prava i osnovnih sloboda žena i odraz je historijskih nejednakih odnosa moći između muškaraca i žena.¹² Budući da neravnopravnost spolova leži u korijenu rodno zasnovanog nasilja, važno je uzeti u obzir širi kontekst statusa žena u regiji OSCE-a kako bi se procijenila njihova sigurnost i dobrobit.

U Bosni i Hercegovini, kao i u mnogim drugim državama regiona i svijeta, neravnopravnost između žena i muškaraca je vidljiva u različitim oblastima.

Žene su nedovoljno zastupljene na funkcijama političke moći i ne utječu jednako kao muškarci na politike djelovanja, zakone i reforme koje oblikuju socio-ekonomski razvoj. U Predstavničkom domu Parlamenta Bosne i Hercegovine, gotovo trećinu (31,3%) poslaničkih mjesta imaju žene, dok u drugom domu, Domu naroda, žene zauzimaju samo 15,4% mjesta. Iako žene čine 25% Vijeća ministara, u BiH je samo 4% gradonačelnica.¹³

9 Trgovina ljudima i, konkretnije, trgovina ženama i djevojčicama u svrhu seksualne eksploatacije, predstavlja oblik rodno zasnovanog nasilja nad ženama. Ovo je ozbiljno pitanje ljudskih prava, te pitanje sigurnosti. Ova studija nije uključivala pitanja o ovoj vrsti nasilja, jer istraživanje trgovine ljudima uključuje veoma visok rizik po žrtve, a istraživanje domaćinstava nije odgovarajuća metoda. Anketa FRA na kojoj je zasnovano istraživanje pod vodstvom OSCE-a nije uključivala trgovinu ženama i djevojčicama.

10 "Izveštaj Specijalne izvjestiteljice o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama", Vijeće za ljudska prava Ujedinjenih nacija, 4. juni 2013, pristup: 20. maja 2019, <http://evaw-global-database.unwomen.org/-/media/files/un%20women/vaw/country%20report/europe/bosnia%20and%20herzegovina/bosnia%20and%20herzegovina%20srvaw.pdf?vs=4614>.

11 "Zaključna zapažanja o kombiniranom četvrtom i petom Periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine (2013)", Komisija Ujedinjenih nacija o eliminaciji diskriminacije nad ženama, 30. jula 2013, pristup: 20. maja 2019, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW/C/BIH/CO/4-5&Lang=En.

12 Deklaracija Ujedinjenih nacija o uklanjanju nasilja nad ženama, 1994. godina

13 Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2018), Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini, Sarajevo.

Žene su nedovoljno zastupljene na tržištu rada. Stopa zaposlenosti žena u dobi od 15 godina i više je 24,9% – značajno manje od stope zaposlenosti muškaraca (43,2%), što ukazuje na prepreke s kojima se žene suočavaju u pristupu zapošljavanju.¹⁴

Posljedice neravnopravnosti na tržištu rada su brojne, a izražavaju se u razlici u penzijama (žene rjeđe od muškaraca primaju starosnu penziju, a prosječna penzija koju primaju žene je niža) i u većoj stopi siromaštva među starijim ženama u odnosu na starije muškarce (23,8% nasuprot 15,3%). U naročito nepovoljnoj situaciji su žene iz socijalno ugroženih grupa, kao što su Romkinje, izbjegle i raseljene žene, žene iz ruralnih područja, samohrane majke i žene s posebnim potrebama.¹⁵

Rad u domaćinstvu i brigu o porodici prvenstveno obavljaju žene. U više od 90% domaćinstava u BiH pretežno žene obavljaju kućanske poslove, kao što su kuhanje, čišćenje, pranje itd. U više od 80% domaćinstava pretežno one vode brigu o maloj djeci, a u više od 70% domaćinstava pretežno žene vode brigu o školskim obavezama djece ili o starima, bolesnima i o osobama s posebnim potrebama u porodici.¹⁶

Nasilje u porodici možemo u potpunosti razumjeti i njime se pozabaviti samo unutar ovog konteksta, jer su dostupni instrumenti za njegovo uklanjanje ili ograničeni ili na njih snažno utječe djelovanje u drugim oblastima u kojima žene nisu ravnopravne.

2.1: Državni legislativni okvir i njegova provedba

Nakon raspada Jugoslavije i referenduma održanog 1992. godine, Bosna i Hercegovina je objavila nezavisnost u martu 1992. godine. Nakon proglašenja nezavisnosti uslijedio je trogodišnji sukob, koji je trajao do 1995. godine, što je rezultiralo uspostavljanjem višeslojnog sistema vlasti prema Dejtonskom mirovnom sporazumu. U skladu s ovim mirovnim sporazumom, uspostavljena su dva entiteta: Federacija Bosne i Hercegovine (FBiH), čiji su stanovnici pretežno Bošnjaci i Hrvati, i Republika Srpska (RS), čiji su stanovnici pretežno Srbi. Svaki entitet ima svog predsjednika, vladu, policiju i druga tijela. Parlamentarna skupština BiH i Vijeće ministara BiH postoje na državnom nivou, dok se Predsjedništvo BiH sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka, jednog Srbina i jednog Hrvata, koji zajedno predstavljaju kolektivnog šefa države. Naknadno je formiran Brčko distrikt BiH kao odvojena, neutralna jedinica lokalne samouprave.¹⁷ Ovakav politički sistem predstavlja važan kontekst za postojanje nasilja nad ženama i reakciju na njega.

Bosna i Hercegovina je ratificirala određeni broj međunarodnih sporazuma u vezi s rodnom ravnopravnošću, uključujući UN-ovu Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (1980) i njen Opcioni protokol. To je još snažnije naglašeno Pekinškom deklaracijom i platformom za djelovanje (1995), koja obavezuje države potpisnice da preduzmu korake ka stvaranju rodne ravnopravnosti. BiH je 2013. godine ratificirala Konvenciju Vijeća Evrope iz 2011. godine o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija).

14 Ibid.

15 Ibid.

16 M. Babović, K. Ginić i O. Vuković, Mapiranje porodičnog nasilja prema ženama u Centralnoj Srbiji (Beograd: SeConS, 2010), pristup: 20. maj 2019, http://www.rs.undp.org/content/serbia/sr/home/library/womens_empowerment/mapiranje-porodicnog-nasilja-nad-zenama.html.

17 Brčko distrikt BiH se nalazi pod zajedničkom vlašću Srba, Hrvata i Bošnjaka, sa snažnim prisustvom međunarodne zajednice.

Zakoni o ravnopravnosti spolova¹⁸ i zabrani diskriminacije obuhvataju pitanja rodne ravnopravnosti, nasilja u porodici, spolnog uznemiravanja, spolnog i fizičkog napada, obaveznog prijavljivanja i prikupljanja podataka razvrstanih prema spolu. Ključni zakoni u vezi s nasiljem nad ženama su krivični zakoni¹⁹ i zakoni o zaštiti od nasilja u porodici oba entiteta i Distrikta. Zakoni Brčko distrikta BiH, FBiH i RS-a o zaštiti od nasilja u porodici²⁰ sadrže dugoročne i hitne zaštitne mjere, uključujući zabranu približavanja žrtvi nasilja, udaljavanje iz stambenog prostora, kao i zabranu uznemiravanja i uhođenja osobe izložene nasilju.²¹

U "Zaključnim zapažanjima" (2013) CEDAW komisije pozdravljen je napredak postignut od prethodnog izvještaja (2006) i izražene pohvale u vezi s poboljšanim institucionalnim okvirom i okvirom politike djelovanja usmjerenim ka bržem uklanjanju diskriminacije žena i promoviranju rodne ravnopravnosti, kao i u vezi s ratificiranjem određenog broja međunarodnih i regionalnih pravnih instrumenata.

Međutim, Komisija je ponovo istakla svoju ozbiljnu zabrinutost u vezi s visokom rasprostranjenošću nasilja u porodici, nedostatkom mehanizama za monitoring i pozivanje na odgovornost za provedbu postojećih strategija i na državnom i na entitetskom nivou, neadekvatnim prikupljanjem podataka i nedovoljnim uslugama pružanja podrške. Komisija je također bila zabrinuta zbog nedosljedne primjene zakona što, s druge strane, podriva povjerenje žena u pravosudni sistem, te zbog ograničenog broja izrečenih zaštitnih mjera, dosuđivanja blagih presuda i nedovoljnih informacija o drugim oblicima nasilja nad ženama.

UN-ova Specijalna izvjestiteljica je zaključila 2013. godine da je Vijeće ministara BiH prepoznalo važnost pružanja podrške ženama i zaštite njihovih ljudskih prava putem međunarodnih pravnih instrumenata i provedbe zakona. Međutim, izrazila je sljedeću zabrinutost: "Uspjeh tih inicijativa je otežan zbog rascjepkanosti i zbog činjenice na nijedno tijelo na državnom nivou nema nadležnost da osigura adekvatnu provedbu tih inicijativa. To je često rezultiralo nedostatkom djelotvornog pravnog lijeka za žene koje su bile žrtve, odnosno koje su preživjele nasilje, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti. Štaviše, broj žrtava koje prijavljuju slučajeve nasilja u porodici se smanjuje, dok se povećao broj slučajeva ubijanja žena. To smanjenje broja prijavljenih slučajeva može biti zbog percipirane nedjelotvornosti dostupnih usluga, što je zabrinjavajuće."²²

18 Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst ("Službeni glasnik BiH", br. 32/10, pristup: 20. maj 2019, https://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2014/02/GEL_32_10_E.pdf).

19 Krivični zakon FBiH ("Službeni glasnik FBiH", br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11); Krivični zakon Republike Srpske ("Službeni glasnik RS", br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10 i 67/13); Krivični zakon Brčko distrikta BiH ("Službeni glasnik BD", br. 10/03). Krivični zakoni BiH dostupni su na web-stranici OSCE-a Legislationline, <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/40/Bosnia%20and%20Herzegovina/show>.

20 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH; Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS, pristup: 20. maja 2019, <http://evaw-global-database.unwomen.org/en/countries/europe/bosnia-and-herzegovina/2005/laws-on-protection-against-domestic-violence-in-both-entities--2005->.

21 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, "Službeni glasnik FBiH", br. Nos. 28/13, 29. marta 2005, pristup: 20. maja 2019, http://www.vladars.net/eng/vlada/ministries/MFYS/Documents/The%20Law%20On%20Protection%20From%20Domestic%20Violence_145307797.pdf. [vaw-global-database.unwomen.org/-/media/files/un%20women/vaw/full%20text/europe/laws%20on%20protection%20against%20domestic%20violence%20in%20both%20entities/federation%20of%20bih%20-%20law%20on%20protection%20from%20domestic%20violence%202005.pdf?vs=2432](http://www.vladars.net/eng/vlada/ministries/MFYS/Documents/The%20Law%20On%20Protection%20From%20Domestic%20Violence_145307797.pdf); Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u RS-u, "Službeni glasnik RS", br. Nos. 102/12, 1. novembra 2005, pristup: 20. maja 2019, http://www.vladars.net/eng/vlada/ministries/MFYS/Documents/The%20Law%20On%20Protection%20From%20Domestic%20Violence_145307797.pdf.

22 Izvještaj Specijalne izvjestiteljice o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, Rashida Manjoo

Intervjuirane stručnjakinje i stručnjaci su smatrali da ostaje još mnogo toga da se uradi, naročito u zaštiti osoba koje su preživjele nasilje, njihovom pristupu sigurnim kućama i ukupnom tretmanu od strane odgovornih institucija. Naveli su da se nasilje u porodici, iako je zakonski definirano kao krivično djelo (u FBiH) ili kao krivično djelo ili prekršaj (u RS-u i Distriktu Brčko), u praksi češće tretira kao *prekršaj*, a ne kao *krivično djelo*, što onda dovodi do malog broja krivičnih prijavi. Prema riječima stručnjak(in)ja, odluka da se određuju manje optužbe je uslovljena ličnim stavovima policajaca i tužilaca. Iako je u izvještaju koji je BiH uputila 2018. godine CEDAW komisiji prepoznato da još mnogo toga ostaje da se uradi, izvješteno je o značajnom napretku u ispunjavanju preporuka CEDAW komisije iz 2013. godine.²³

2.2: Institucionalni mehanizmi i saradnja

Donesen je određeni broj strategija koje se bave zaštitom ljudskih prava i sprečavanjem diskriminacije, uključujući Okvirnu strategiju za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-2018. godine²⁴, koja ima za cilj da osigura djelotvornu provedbu "Istanbulke konvencije". Uz to, i FBiH i RS imaju svoje entitetske strategije o borbi protiv nasilja u porodici.²⁵

U "Zaključnim zapažanjima" (2013) CEDAW komisije preporučeno je uspostavljanje djelotvornih institucionalnih mehanizama s ciljem koordiniranja strategija da bi se osigurala dosljedna provedba zakona na svim nivoima.

Trenutno, Komisija za ostvarivanje ravnopravnosti spolova Parlamentarne skupštine BiH nadležna je za provedbu Pekinške deklaracije. U vezi s drugim pitanjima, koordinacijski mehanizmi oslikavaju administrativnu strukturu države, uz odvojene komisije u FBiH i RS-u. U FBiH, kantoni imaju obavezu da usvoje godišnje programe mjera za sprečavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, a većina ih je to i učinila. U RS-u, Zakon o zaštiti od nasilja u porodici propisuje obavezu "nadležnih institucija" i pravosudnih tijela u opštinama da prijave nasilje nad ženama (član 12) i da prikupljaju podatke (član 34), kao i da pruže zaštitu žrtvama (član 9).²⁶

2.3: Dostupnost administrativnih i drugih podataka

Administrativni podaci, razvrstani prema spolu, dobi, etničkoj pripadnosti, posebnim potrebama, geografskoj lokaciji i socio-ekonomskom stanju, neophodni su za tačnu ocjenu situacije u kojoj se žene nalaze, rodne neravnopravnosti i obima i prirode nasilja nad ženama. Bez podataka nije moguće korektivno djelovati na osnovu dokaza.

Agencija za statistiku²⁷ BiH i dva entitetska zavoda za statistiku objavljuju godišnje podatke o položaju žena i muškaraca u BiH, FBiH i RS-u, u vezi s obrazovanjem, zapošljavanjem, socijalnom zaštitom, političkim i privatnim životom (bračno stanje i djeca).

23 "Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 18. Konvencije sa rokom podnošenja 2017. godine", Ujedinjene nacije, Odbor za eliminaciju diskriminacije nad ženama, 19. april 2018. godine, preliminarna nelektorisana verzija na internetskoj stranici OHCHR-a, pristup: 20. maj 2019, https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/BIH/CEDAW_C_BIH_6_7313_E.pdf.

24 Okvirna strategija za provedbu Konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici za period 2015-2018, BiH Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, pristup: 20. maj 2019, http://arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/2015/10/CAHVIO_Strategz.pdf

25 Strategija za suzbijanje nasilja u porodici Republike Srpske (2014–2019); Strategija za prevenciju i borbu protiv nasilja u porodici FBiH (2018–2020).

26 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Republike Srpske

27 Najnoviji izvještaj o ženama i muškarcima u BiH za 2017. godinu možete naći u publikaciji Žene i muškarci u Bosni i Hercegovini, Sarajevo: http://www.bhas.ba/tematskibilteni/FAM_00_2017_TB_0_BS.pdf Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2018, pristup: 20. maj 2019, http://www.bhas.ba/tematskibilteni/FAM_00_2017_TB_0_BS.pdf.

Podaci koje dostave državne i entitetske institucije su uglavnom javni i obično su sastavni dio izvještaja Agencije za statistiku BiH. Također ih objavljuje i Agencija za ravnopravnost spolova, dok se podaci na nivou entiteta mogu naći na internetskoj stranici Gender centra FBiH²⁸ i internetskoj stranici Vlade RS.²⁹ Nevladine organizacije koje pomažu osobama koje su preživjele nasilje vode evidenciju o broju tih osoba. U FBiH je Gender centar 2014. godine saradivao sa Misijom OSCE-a u BiH na izradi elektronske baze podataka o predmetima nasilja u porodici koja je na jednom mjestu prikupila podatke iz policijskih stanica, centara za socijalni rad, sigurnih kuća i SOS telefonskih linija. Kao prva te vrste u regionu, ona ima za cilj da zaštiti osobe koje su preživjele nasilje od traume ponovnog svjedočenja o nasilju u trenutku kada traže pomoć od nadležnih institucija. Ta baza podataka je u funkciji, iako se ne koristi u potpunosti zbog nedostatka tehničke opreme potrebne za elektronsko prikupljanje podataka.

CEDAW komisija iz 2013. godine izrazila je “ozbiljnu zabrinutost” zbog nedovoljnog prikupljanja podataka i nedostatka monitoringa nasilja nad ženama na državnom i entitetskom nivou. Stručnjakinje i stručnjaci koji su intervjuirani za potrebe ovog izvještaja rekli su autoricama da još uvijek ne postoji jedinstvena metodologija prikupljanja podataka o nasilju nad ženama, da su podaci uporedivi samo na entitetskom nivou, a prikupljanje se još uvijek uglavnom oslanja na tradicionalne metode obrade podataka uz korištenje minimuma informaciono-komunikacione tehnologije, što zahtijeva puno vremena i utječe na tačnost podataka.

BiH je izvjestila o napretku u prikupljanju i dostupnosti podataka u izvještaju koji je 2018. godine dostavila Odboru CEDAW, ali je navela da, iako su institucije na svim nivoima u BiH obavezne da redovno prikupljaju, evidentiraju i analiziraju podatke i statistike razvrstane po spolu, i dalje ne postoji jednoobrazna metodologija prikupljanja podataka o nasilju nad ženama u državi: “I dalje je prisutan nedostatak sektorskih statistika razvrstanih po spolu, te neujednačena metodologija prikupljanja podataka na nivou entiteta u pojedinim oblastima, što otežava agregiranje podataka za državu u cjelini”.³⁰

2.4: Prevencija, zaštita i podrška

Preventivne intervencije mogu pomoći u podizanju svijesti, postizanju razumijevanja o tom pitanju i djelotvornoj borbi protiv nasilja nad ženama. Postoji određeni broj preventivnih aktivnosti, u širem smislu, u vezi s nasiljem nad ženama u BiH.

Sljedeće preventivne aktivnosti se u širem smislu provode u BiH:

- Razvoj krivičnog pravnog sistema na takav način da počinioci budu pozvani na odgovornost za počinjena djela. Vlade FBiH i RS-a su izradile strateške planove za pružanje podrške institucionalnim i neinstitucionalnim tijelima u sprečavanju nasilja u porodici.
- Pružanje adekvatne socijalne, medicinske, psihološke i pravne pomoći žrtvama/osobama koje su preživjele nasilje. Gender centri u FBiH i RS-u imaju akcione planove za provedbu svojih strategija prevencije. U devet od deset kantona u FBiH formirana su koordinacijska tijela i potpisani protokoli o saradnji. Zakoni u oba entiteta omogućavaju sudovima da nametnu psihosocijalni tretman za počinioce, kao i druge zaštitne mjere.
- Organiziranje i provedba informativnih i obrazovnih kampanja, naročito o rodnim stereotipima. Kampanje se odvijaju posljednjih deset godina unutar globalne kampanje pod nazivom “16 dana aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja nad ženama”, uključujući konferencije, predavanja, radionice i obuke koje organiziraju nevladine i međunarodne organizacije. Kampanje “Život bez nasilja” i “Bijela traka” usmjerene su ka institucijama vlasti, kao i ka javnosti. Ženske NVO također organiziraju i druge kampanje.

28 Internetska stranica Gender centra Federacije BiH <http://www.gcfbih.gov.ba/baza-podataka-o-nasilju-u-porodici>.

29 Internetska stranica Vlade RS <http://www.vladars.net>.

30 “Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 18. Konvencije sa rokom podnošenja 2017. godine”.

Neki od stručnjaka i stručnjakinja koji su intervjuirani za ovaj izvještaj kazali su da je ostvaren realan napredak. Ukazali su na činjenicu da se sada unutar obrazovnih institucija više razgovara o nasilju nad ženama, a u javnosti postoji viši nivo svijesti o tome. Međutim, upućene su kritike zbog nedostatka jednoobrazne strategije između entiteta, neadekvatnog finansiranja, nedovoljne uključenosti NVO i nedostatka dosljednog pristupa kampanjama.

Provedene su mnoge obuke za pripadnike pravosuđa, agencija za provedbu zakona i drugo osoblje koje radi u sektorima socijalne zaštite, zdravstva, obrazovanja ili u nevladinom sektoru. Međutim, neki su stručnjaci i stručnjakinje izrazili sumnju u kompetentnost i iskustvo predavača, uključujući zabrinutost jednog stručnjaka iz NVO sektora da iskusne NVO, koje su certificirane da vrše obuke u ovoj oblasti, nisu bile dovoljno uključene.

Ženama koje su preživjele nasilje, ili onima koje se nalaze u rizičnoj situaciji, potreban je pristup zaštiti i osnovnim uslugama. Specijalizirane usluge pružanja podrške osobama koje su preživjele nasilje nad ženama uključuju sigurne kuće, medicinsku pomoć, prikupljanje forenzičkih medicinskih dokaza u slučajevima silovanja i seksualnog zlostavljanja, kratkoročno i dugoročno psihološko savjetovanje, pravno savjetovanje, zastupanje i dodatne usluge, kao i SOS telefonske linije. Trenutno ima osam sigurnih kuća (tri u RS-u i pet u FBiH) kojima upravljaju nevladine organizacije i dvije SOS linije (1265 za FBiH i 1264 za RS) dostupne preživjelima nasilja. SOS linijama u oba entiteta upravljaju sigurne kuće, a održava ih entitetski gender centar. Finansiranje sigurnih kuća je regulirano entitetskim zakonima o zaštiti od nasilja u porodici. U FBiH, međutim, finansiranje sigurnih kuća još uvijek treba dodatno regulirati posebnim podzakonskim aktima, kako bi se osigurala potpuna provedba zakona.

Jedna osoba je istakla da ne postoje specijalizirane usluge namijenjene žrtvama seksualnog nasilja te namjenski krizni centri i centri za savjetovanje za žene žrtve silovanja, čije je uvođenje propisano kao obaveza Istanbulsom konvencijom.

U podnesku BiH iz 2018. godine Odboru CEDAW dalje je navedeno da postoji potreba za usklađivanjem standarda utvrđenih entitetskim zakonima o zaštiti od nasilja u porodici sa Istanbulsom konvencijom, posebno u pogledu osiguranja dovoljnog broja sigurnih kuća, sigurnosnih standarda ovih ustanova i standarda za usluge i kvalitet usluga za žrtve nasilja.³¹

2.5: Posljedice koje sukobi ostavljaju na žene

Sukob koji je trajao od 1992. do 1995. godine za posljedicu je imao više od 100.000 mrtvih i nestalih u BiH.³² Od predratnog broja od 4,3 miliona stanovnika, 900.000 ljudi je postalo izbjeglicama u drugim državama, a još 1,3 miliona je interno raseljeno.³³ Silovanje i drugi oblici seksualnog nasilja u vezi sa sukobom bili su sastavni dio nezakonitog vođenja sukoba, uključujući široko rasprostranjene i sistematske napade na civilno stanovništvo (zločine protiv čovječnosti), ratne zločine i genocid.³⁴ Riječima Christine Chinkin, profesorice međunarodnog prava na London School of Economics: "Posljedice silovanja se nastavljaju nakon samog napada ili više napada i često traju do kraja života žena. Pored degradacije, bola i straha koji su žrtve osjetile kada se nasilje desilo, nastali strah dugo ostaje. Taj strah doživljavaju i druge žene koje nisu same napadnute, ali su svjesne da su možda bile ili bi mogle biti u budućnosti. Silovanje unutar jedne zajednice podrija dobrobit i siguran opstanak te zajednice."³⁵

31 "Šesti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine u skladu sa članom 18. Konvencije sa rokom podnošenja 2017. godine".

32 "The Bosnian Book of the Dead" (Bosanska knjiga mrtvih), Centar za humanitarno pravo, 25. januara 2013, pristup: 20. maja 2019, <http://www.hlc-rdc.org/?p=22376&lang=de>. Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju je došao do slične procjene. Vidi: "The Conflicts" (Sukobi), Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, pristup: 20. maj 2019, <http://www.icty.org/en/about/what-former-yugoslavia/conflicts>.

33 Mark Cutts, "The humanitarian operation in Bosnia, 1992-95: Dilemmas of negotiating humanitarian access" (Humanitarno djelovanje u Bosni i Hercegovini, 1992-95. godine: dileme u pregovaranju o humanitarnom pristupu), New Issues in Refugee Research Working Paper no. 8, 8. maj 2019. godine, pristup: 20. maj 2019, <http://www.unhcr.org/3ae6a0c58.pdf>.

34 Presude Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju protiv Delalića, Đorđevića, Nikolića, Karadžića, Kunarca, Lukića i Lukića, Dragomira Miloševića, Milutinovića, Mladića, Tadića, Zelenovića sadržale su dokaze vezane za seksualno nasilje povezano sa sukobom.

35 Christine Chinkin, "Rape and Sexual Abuse of Women in International Law" (Silovanje i zlostavljanje žena u međunarodnom pravu), European Journal of International Law 5, (1994): 329, pristup: 20. maj 2019, <http://www.ejil.org/pdfs/5/1/1246.pdf>.

Mnoge žene i muškarci, naročito muškarci koji su se vratili sa linija fronta ili žene koje su bile seksualno zlostavljane tokom sukoba, još uvijek pate od posttraumatskog stresnog poremećaja. Njega može pogoršati ekonomska i lična nesigurnost, izloženost siromaštvu, nezaposlenosti, kriminalu i nasilju te opći nedostatak strukturnih rješenja. Vlasti u BiH, dva-deset godina nakon rata, nisu uspostavile jedinstven i efikasan sistem odštete. Stručnjakinje i stručnjaci intervjuirani za ovaj izvještaj izrazili su zabrinutost zbog broja žrtava koje još nisu dobile status civilnih žrtava rata niti pristup socijalnoj pomoći, besplatnoj pravnoj pomoći ili medicinskoj i psihološkoj podršci.

Što se tiče žena koje su preživjele seksualno nasilje povezano sa sukobom, poduzeti su neki koraci u vezi sa krivičnim gonjenjem i reparacijom za žrtve. Prva krivična gonjenja za ratno silovanje procesuirana su na Međunarodnom krivičnom sudu za bivšu Jugoslaviju, a 2006. godine zadatak procesuiranja slučajeva iz rata prebačen je državnim tužilaštvima i državnim sudovima. Od 2004. do 2016. godine, odgovarajući nacionalni sudovi procesuirali su 116 slučajeva koji su uključivali optužbe za seksualno nasilje tokom sukoba. Također, Sud Bosne i Hercegovine, kao domaći sud koji uključuje međunarodne suce i tužioce, počeo je 2015. godine primjenjivati član 193. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine i dodjeljivati naknadu nekim žrtvama silovanja u postupcima za ratne zločine.³⁶ Misija OSCE-a je također konstatirala nekoliko sljedećih izazova: sudovi još uvijek ne žele da odlučuju o imovinskopравnim zahtjevima i umjesto toga oštećene upućuju na parnični postupak. Pored toga, tužiocima često ne prikupе neophodne dokaze u svrhu potkrepljivanja zahtjeva za odštetu, a ni presude se ne provode pravilno u svakom slučaju.³⁷ Ostvarena su poboljšanja u pružanju podrške preživjelim i svjedocima prije i tokom sudskih postupaka putem dodatnih mjera zaštite svjedoka i unapređivanjem kapaciteta sudova i tužilaštava širom zemlje da pruže psihološku podršku ugroženim svjedocima. Izvansudsku podršku u većini slučajeva pružaju nevladine organizacije.³⁸

U izvještaju koji je 2018. godine Bosna i Hercegovina poslala CEDAW komisiji navode se poboljšanja koja su postignuta, kao što su broj i kvalitet procesuiranih predmeta seksualnog nasilja povezanog sa sukobom, jača zaštita svjedoka i podrška u sudovima, kao i poboljšanje kapaciteta pružalaca usluga koji rade sa žrtvama. Misija OSCE-a u BiH je od 2014. do 2016. godine, u svom izvještaju o napretku ostvarenom pred sudovima u predmetima seksualnog nasilja u oružanom sukobu, "uočila značajan napredak postignut na nekoliko frontova u oblasti rješavanja predmeta seksualnog nasilja počinjenog u oružanom sukobu." Naročito je izrazila pohvale Bosni i Hercegovini za jačanje tehničkih kapaciteta istrage i krivičnog gonjenja, obzirniji pristup žrtvama seksualnog nasilja u oružanom sukobu, zapošljavanje službenika za podršku svjedocima u institucijama i usvajanje imovinskopравnih zahtjeva za naknadu nematerijalne štete. U OSCE-ovom izvještaju je također konstatirana zabrinutost jer su "neki službenici i sudovi pokazali ograničeno razumijevanje bitnih obilježja i pravilnih kvalifikacija krivičnih djela seksualnog nasilja." Pored toga su konstatirani izazovi koji se tiču odmjerenja kazne, naročito u primjeni otežavajućih i olakšavajućih okolnosti, kao i zamjene kazne zatvora novčanom kaznom.

Ipak, Amnesty International³⁹ je 2017. godine izrazio zabrinutost da se predmeti i dalje procesuiraju sporo, da se nedovoljno čini kako bi se osiguralo da osobe koje su preživjele nasilje dobiju odštetu te da obezbjeđivanje posebnih novčanih naknada i podrška žrtvama ostaju rascjepkani i nedosljedni.

36 Kyle Delbyck, "Naknada štete žrtvama tokom krivičnog postupka: Iskustva sa terena", Trial International, pristup: 20. maj 2019, https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2016/11/TRIAL-International_compensation-publication_EN_web.pdf.

37 Misija OSCE-a u BiH, "Postizanje pravde za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini: napredak ostvaren pred sudovima u BiH od 2014. do 2016. godine", pristup: 20. maj 2019, <https://www.osce.org/mission-to-bosnia-and-herzegovina/324131?download=true>, str. 7–8.

38 Ibid, str. 74.

39 Amnesty International, "Izvještaj Bosne i Hercegovine Komisiji Ujedinjenih nacija protiv torture", oktobar 2017, pristup: 20. maj 2019, <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR6372192017ENGLISH.PDF>

Što se tiče obaveza države za reparacije, nije usvojen nacrt strategije za tranzicijsku pravdu, koja je predviđena za rješavanje nepravde i osiguravanje djelotvornog pristupa reparacijama i drugim oblicima podrške za sve žrtve, uključujući žrtve seksualnog nasilja povezanog sa sukobom. "Program za poboljšanje položaja žena žrtava ratnog silovanja", koji su izradili Populacijski fond Ujedinjenih nacija i Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice 2012. godine, s ciljem da se stvori cjelokupni program koji će se baviti posljedicama seksualnog nasilja koje se dogodilo tokom rata u Bosni i Hercegovini u periodu 1992–1995. godine, kao i da osiguraju pristup naknadama za sve preživjele također nije usvojen.⁴⁰

Država je do sada odigrala relativno ograničenu ulogu u pružanju podrške žrtvama seksualnog nasilja povezanog sa sukobom. Tu podršku su uglavnom pružale nevladine organizacije, koje su većinom finansirale međunarodne organizacije i bilateralni donatori.

Status civilne žrtve rata dodijeljen je nekim kategorijama žrtava na entitetskom nivou. Status je prethodno bio isključivo vezan uz postotak fizičke i psihičke invalidnosti koji je žrtva pretrpjela, ali je modificiran kako bi bio osjetljiviji za žrtve ratnog silovanja. Tako je od 2006. godine u FBiH, a od 2012. u Distriktu Brčko, žrtvama ratnog silovanja dodijeljen status civilnih žrtava rata bez obzira na minimalni invaliditet od 60%. U Republici Srpskoj status žrtve ratnog silovanja priznat je 2018. godine, ali se tek treba provesti.

U Republici Srpskoj, u Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata određen je rok za podnošenje zahtjeva (31. decembra 2007. godine), kojim se ograničio broj preživjelih koji su mogli steći status civilnih žrtava rata i dobiti pristup socijalnoj pomoći, kao što je mjesečna penzija i zdravstvena zaštita. U FBiH i Distriktu Brčko nema zakonski propisanog roka za podnošenje zahtjeva. Zakon o zaštiti žrtava ratne torture Narodna skupština RS-a usvojila je u julu 2018. godine.

Nadalje, Ženska međunarodna liga za mir i slobodu primjećuje zabrinjavajući trend u svim zakonima u BiH koji priznaju status civilnih žrtava rata da su prava koja žrtve mogu ostvariti povezana s njihovim prebivalištem, što rezultira time da žrtve koje žive izvan BiH, kao što je žrtva koja je pobjegla iz zemlje, ne mogu zahtijevati nikakva prava.⁴¹

40 "U pat poziciji: žrtva ratnog sukoba i dalje uskraćena za reparaciju", Trial International, novembar 2017, pristup: 20. maj 2019, <https://trialinternational.org/latest-post/between-a-rock-and-a-hard-place-wartime-victim-still-denied-reparation/>

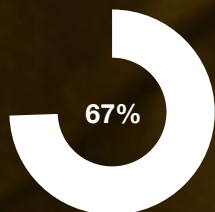
41 "Concept and framework for the development of a gender-sensitive reparations program for civilian victims of war in Bosnia and Herzegovina" (Koncept i okvir za razvoj rodno osjetljivog programa reparacija za civilne žrtve rata u Bosni i Hercegovini), Međunarodna ženska liga za mir i slobodu, pristup: 20. maj 2019, <https://wilpf.org/wp-content/uploads/2018/04/Gender-Sensitive-Reparations-Program.pdf>, str. 14.

Više od jedne od deset žena, u dobi 18–74 godine, kaže da se njihove prijateljice slažu da je “obaveza žene imati seksualni odnos sa svojim mužem čak i ako ona to ne želi“ (FBiH 11%, RS 11%).

Četvrtina žena se slaže da je nasilje u porodici privatna stvar i da bi se trebalo rješavati unutar porodice (FBiH 24%, RS 23%).

Dvije trećine žena, u dobi 18–74 godine, kaže da smatra da se, općenito, nasilje nad ženama od strane partnera, poznanika ili nepoznatih osoba dešava vrlo često ili donekle često (FBiH 70%, RS 61%).

3. Stavovi prema rodnim ulogama i nasilju nad ženama

Percepcije koje žene imaju o rodnim ulogama i odnosima u BiH su višeslojne. Dob, obrazovanje, nivo prihoda, mjesto stanovanja i prisustvo djece u domaćinstvu je sve povezano sa različitim stavovima.

Žene obuhvaćene kvalitativnim istraživanjem vjeruju da društvo mnogo očekuje od žena – od njih se očekuje da se brinu o kući, podižu djecu, a također i da budu zaposlene. Objasnile su da se žena smatra uspješnom ako je do navršene 30. godine već udata, ima dijete i ima zaposlenje.

“Danas se previše očekuje od jedne žene. Očekuje se da bude dobra majka, [dobra] supruga, dobra domaćica, da bude zaposlena, čak i da bude uključena u neke društvene aktivnosti, da bude svuda prisutna, a istovremeno niko ne vidi šta ona osjeća u vezi sa svim tim i koliko joj to odgovara.”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, pogođena sukobom, urbana sredina, RS

“Mislim da žena mora biti sve, stub i oslonac i kod kuće i na poslu.”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

Međutim, neke žene su izrazile mišljenje da se rodne norme polako mijenjaju. Žene starije životne dobi izjavile su da je njihov odgoj nalagao da uvijek budu kod kuće, da uvijek budu dobro raspoložene, da budu dobre majke, supruge i domaćice, ali da sada smatraju da muškarci mlađe životne dobi sve češće preuzimaju ulogu u podizanju djece i obavljanju kućnih poslova.

**Društvo mnogo očekuje
od žena – od njih se očekuje
da se brinu o kući, podižu
djecu, a također i da budu
zaposlene**

“Pogledajte mog sina i snahu – on u mnogo većoj mjeri učestvuje u brizi o bebi i u svemu ostalom.”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, pogođena sukobom, urbana sredina, RS

Neke žene koje su učestvovala u kvalitativnom istraživanju smatraju da su žene danas više nezavisne te da se suprotstavljaju patrijarhalnim normama ponašanja. Članice grupe istakle su da postoji utisak da je stopa razvoda danas viša u odnosu na period prije rata, jer su žene spremnije da preuzmu inicijativu i izađu iz nezdrave veze.

“Dobro je biti žena [danas], jer žena ima nezavisnost. One imaju pravo odlučivati o tome da li će raditi ili biti domaćice. One mogu učestvovati u odlučivanju zajedno sa svojim partnerima. Smatram da je ta pojava pozitivna te da je mnogo više rasprostranjena nego što je to bio slučaj u prošlosti.”

Žena, u dobi 56+, pogođena sukobom, urbano područje, FBiH

Kvantitativni podaci ukazuju na činjenicu da su podijeljena mišljenja o prihvatljivom ponašanju muškaraca i žena kod kuće. Tek nešto više od polovine ispitanica smatra da bi se njihove prijateljice saglasile s tvrdnjom da žena ‘treba imati pravo da bira vlastite prijatelje, čak i ako ih muž ne prihvata’ (FBiH 55%, RS 60%) te da ‘je opravdana intervencija osoba izvan porodičnog kruga ukoliko muškarac loše postupa prema ženi’ (FBiH 50%, RS 56%), dok dvije petine ispitanica nisu saglasne s tim tvrdnjama (Slika 3.1).

Najjasnije su iskazani stavovi o tome da li je dužnost žene da se upusti u seksualni odnos sa mužem čak i ako nije raspoložena za to, gdje 84% ispitanica vjeruje da se njihove prijateljice ne bi saglasile s tom tvrdnjom, dok 11% smatra da bi se njihove prijateljice složile (u BiH, i u FBiH i u RS). Četvrtina ispitanica izrazila je saglasnost sa tvrdnjom da bi njena prijateljica smatrala da je važno da muškarac pokaže svojoj ženi “ko je glavni” (FBiH 26%, RS 20%), dok se tri četvrtine ispitanica nije saglasilo s tom tvrdnjom.

U kvalitativnom istraživanju, žene su objasnile da, uprkos mijenjanju normi, postoji osjećaj da društvo od žene očekuje da se upusti u seksualni odnos sa mužem čak i kada to sama ne želi. Žene su objasnile da se seksualni odnos smatra bračnom obavezom te da bi odbijanje seksualnog odnosa moglo pobuditi sumnju muža u vjernost supruge.

“Smatram da veliki broj žena u BiH ima problema u odnosu sa mužem, jer žena mnogo pati i na poslu i kod kuće. Na kraju, žena biva optužena [da vara] jer ne želi voditi ljubav sa [svojim muževima], zbog čega on [njihovi muževi] odmah pomišlja da je našla drugog.”

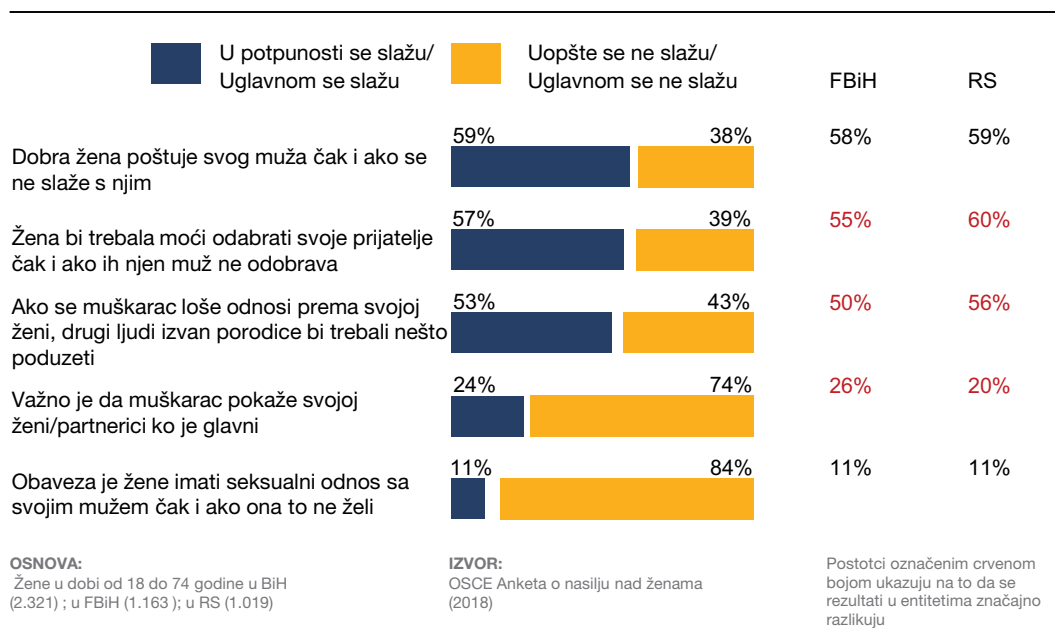
Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

“Da, [ženina] je dužnost i obaveza spavati sa svojim mužem kad god on poželi.”

Žena, u dobi od 38 i više, interno raseljena, RS

Mišljenja o ovoj temi različita su u različitim demografskim skupinama. Žene dobi 18–29 godina, visokog nivoa obrazovanja, u plaćenom radnom odnosu ili studentice, žene koje udobno žive sa svojim prihodima, ili žene koje žive u urbanoj sredini, sve su sklonije reći da bi njihovo društveno okruženje bilo saglasno sa slobodom samoizražavanja unutar veze. S druge strane, žene starije od 60 godina, pogođene sukobom, žene koje imaju (ili su imale) djecu, sa završenom osnovnom školom, one koje obavljaju kućne poslove ili su u penziji, one koje teško ili vrlo teško žive sa raspoloživim prihodima, one koje žive u ruralnoj sredini ili žene povratnice/raseljene osobe, sklonije su vjerovati u potčinjenost žene mužu.

Slika 3.1: Percepcija o društvenim normama i prihvatljivom ponašanju

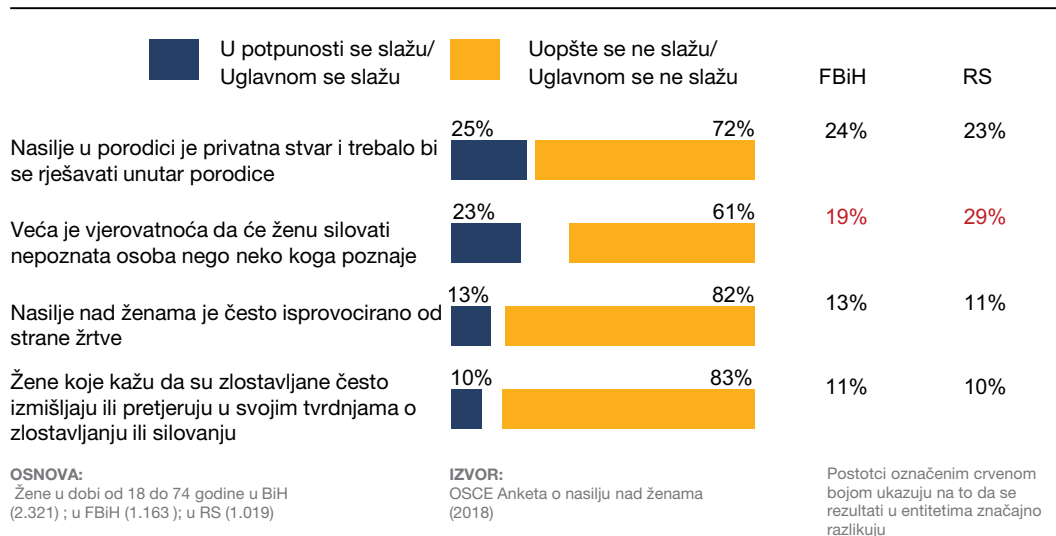
Ispitanicama je ponuđen niz različitih scenarija te im je postavljeno pitanje da li bi seksualni odnos bez pristanka bio opravdan u nekom od ponuđenih scenarija – kao što je seksualni odnos unutar braka ili partnerstva, ukoliko su žena ili napadač prethodno pili alkohol ili ako žena nosi izazovnu odjeću. Najmanje sedam od deset ili više žena izrazilo je *snažno* neslaganje sa tvrdnjom da je seksualni odnos opravdan u bilo kojoj od navedenih situacija. Ipak, njihovi stavovi nisu jednoglasni. Manji postotak vjeruje da je seksualni odnos bez pristanka opravdan u braku ili između partnera koji žive zajedno (7%), a jedna od dvadeset ispitanica smatra da je takvo nešto opravdano u situaciji kada žena nije jasno iskazala svoje protivljenje (6%) ili u situaciji kada je odnosu prethodilo flertovanje (5%).

Stavovi prilično dosljedno izražavaju neslaganje među pripadnicama različitih demografskih grupa. Žene dobi 18–29 godina, međutim, manje su sklone u poređenju sa ženama starijim od 60 godina da izraze saglasnost s tvrdnjom da je seksualni odnos u vezi opravdan i bez pristanka (4% nasuprot 9%), dok su žene dobi 30–39 godina bile nešto spremnije saglasiti se s tvrdnjom da nošenje izazovne odjeće (6%) ili ponašanje pod utjecajem alkohola ili droge (6%) može opravdati seksualni odnos bez pristanka, no uočene razlike su male, u poređenju s preovlađujućim stavom da je pristanak nužna pretpostavka seksualnog odnosa, bez obzira na okolnosti. Žene pripadnice nacionalnih manjina uočljivo su sklonije reći da je seksualni odnos bez pristanka opravdan u vezi (17%) ukoliko žena nosi izazovnu odjeću (8%), ukoliko je pod dejstvom alkohola ili droge (12%) ili ukoliko je odnosu prethodio flert (9%).

Kada je u pitanju nasilje nad ženama, većina žena u BiH ne gaji stav kojim se za nasilje krivi žrtva. Kao što to pokazuje Slika 3.2, otprilike jedna od osam žena smatra da je nasilje često izazvala sama žena (13% ukupno – FBiH 13%, RS 11%), a jedna od deset žena smatra da žene koje tvrde da su bile zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju svoje tvrdnje o zlostavljanju ili silovanju (10% ukupno – FBiH 11%, RS 10%). Prema nalazima Specijalnog barometra 449 Evropske komisije o rodno zasnovanom nasilju, taj broj niži je od prosjeka u EU, koji iznosi 15% žena koje smatraju da je nasilje često izazvala sama žrtva, gdje se raspon kreće od 6% u Holandiji do 58% Latviji te 19% žena u EU (u rasponu od 7% u Švedskoj do 43% na Malti) koje smatraju da su tvrdnje žena o zlostavljanju ili silovanju preuveličane.⁴²

Slika 3.2: Osnovni stavovi o nasilju nad ženama

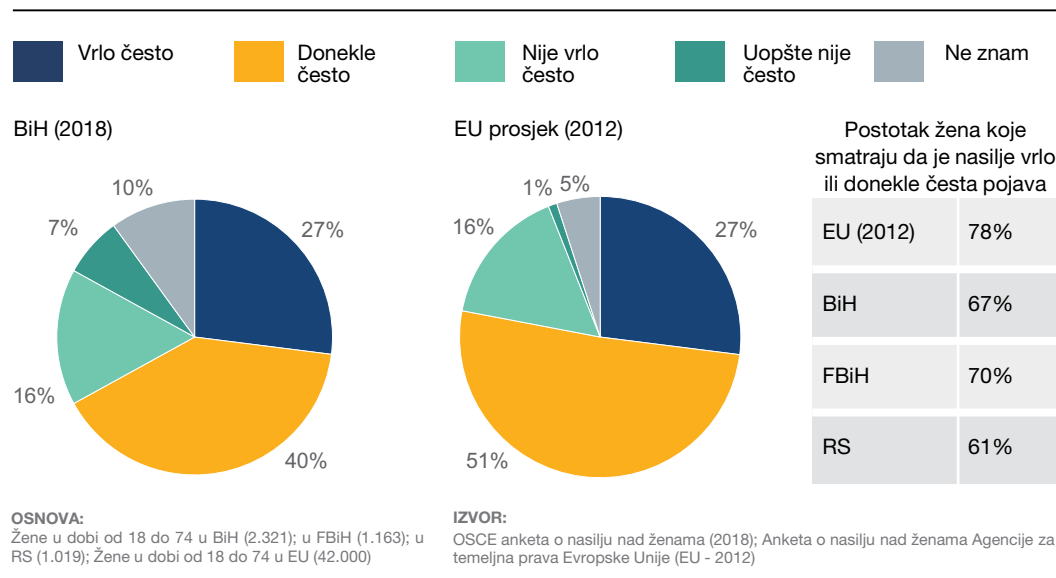
Molim recite do koje mjere se slažete ili ne slažete sa sljedećim izjavama:

Četvrtina žena smatra da je nasilje u porodici privatni problem koji treba rješavati unutar porodice (25% ukupno – FBiH 24%, RS 23%). Taj broj gotovo je dvostruko veći u odnosu na stav o istom pitanju u EU, gdje je u prosjeku 14% osoba saglasno s tom tvrdnjom.⁴³ Međutim, rasprostranjenost ovakvog stava među ispitanicama uporediva je sa situacijom u susjednoj Hrvatskoj, gdje oko četvrtine žena ima isti stav. Raspon mišljenja o ovoj temi u EU kreće se od 2% u Švedskoj do 31% u Rumuniji, što upućuje na zaključak da u državama sa dužom tradicijom podizanja svijesti o rodnoj ravnopravnosti također ima više spremnosti za razgovor o nasilju. Zapravo, većina žena u BiH vjeruje da kada dođe do nasilja u porodici (čak i ako se to ne dešava veoma često), neko ipak sazna za to, u većini slučajeva član porodice (FBiH 77%, RS 84%), zdravstveni radnik (FBiH 71%, RS 75%) ili policijski službenik (FBiH 68%, RS 74%). Dvije petine ispitanica vjeruje da bi o tome bio obaviješten vjerski vođa (FBiH 39%, RS 45%). Ovakvo ubjedenje pokazalo se kao isuviše optimistično, uzme li se u obzir činjenica da veliki broj preživjelih žrtava nasilja svoje iskustvo čuva u tajnosti, kao i činjenica da mali broj svoja iskustva prijavljuje nadležnim organima ili tijelima za provedbu zakona (pogledati 6. poglavlje).

Slika 3.3: Percepcija o rasprostranjenosti nasilja nad ženama

Koliko je, po Vama, nasilje nad ženama od strane partnera, poznanika i nepoznatih lica često u BiH?

Kvantitativno istraživanje ukazalo je na činjenicu da većina žena smatra da je nasilje nad ženama u BiH uobičajena pojava (Slika 3.3). Dvije trećine od ukupnog broja ispitanica smatra da se radi o uobičajenoj pojavi (67%) – nešto više u FBiH (70%) nego u RS-u (61%).

Udio žena koje smatraju da je nasilje nad ženama uobičajena pojava niži je u BiH u odnosu na EU, gdje u prosjeku 78% žena (raspon se kreće između 54% i 93%) dijeli ovo mišljenje. Žene na cijeloj teritoriji Evrope uglavnom smatraju da je nasilje nad ženama uobičajena pojava.

Socio-demografske razlike o kojima je prethodno bilo riječi uočene su i u ovoj oblasti. Analize ukazuju na to da je stav da je nasilje nad ženama uobičajeno rjeđe prisutan među ženama koje imaju izraženiju sklonost da vjeruju da žene trebaju biti potčinjene muževima te onima koje smatraju da je za nasilje kriva žrtva.

Tek nešto više od polovine žena (57%) smatra se barem djelomično upoznatima sa koracima koje trebaju poduzeti ukoliko dožive nasilje (Slika 6.1). Jedna od osam žena (13%) u BiH izjavljuje da 'ne bi znala ništa o koracima koje treba poduzeti'. Žene dobi 18–29 godina, sa tercijarnim nivoom obrazovanja, u plaćenom radnom odnosu, studentice, one koje su zadovoljne sadašnjim iznosom prihoda ili koje žive u urbanoj sredini u većoj su mjeri sklone izjaviti da se smatraju informiranima, dok su žene starije od 60 godina, sa završenom osnovnom školom, koje obavljaju kućne poslove ili koje su u penziji, koje teško preživljavaju sa sadašnjim iznosom prihoda ili koje žive u ruralnoj sredini u manjoj mjeri sklone tome. Ukupno posmatrano, uočena je zanemariva razlika između entiteta (58% smatra se barem djelomično informiranim u FBiH, a 56% u RS-u).

Dvije trećine žena smatra da je nasilje nad ženama uobičajeno u BiH

Gotovo trećina žena (32%) sjeća se da je u nedavnoj prošlosti vidjela ili čula za kampanju posvećenu borbi protiv nasilja nad ženama, što je ispod prosjeka u EU, koji iznosi 50%. Uočena je mala razlika među entitetima (31% žena sjeća se takve kampanje u FBiH, a 33% u RS), no postoje razlike između pojedinih regija unutar entiteta: manji broj žena iz Hercegovačko-neretvanskog kantona sjeća se da je vidjelo ili čulo za takve kampanje (19%), sličan je i slučaj sa ženama iz Zeničko-dobojskog kantona (20%) te Srednjobosanskog kantona (4%), dok su žene iz Tuzlanskog kantona (40%), Kantona Sarajevo (također 40%), Kantona 10 (85%)⁴⁴ i istočne Republike Srpske (42%) više sklone reći da se sjećaju takvih kampanja.

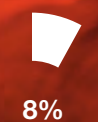
Jedna od deset žena, u dobi od 18 do 74 godine, koje su nekada imale partnera, rekle su da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane partnera sa kojim su bile u intimnoj vezi, u periodu od svoje petnaeste godine ili kasnije (FBiH 10%, RS 12%).

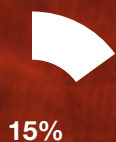
Psihičko nasilje od strane partnera pogodilo je više od trećine žena koje su nekada imale partnera tokom života (isti postotak u FBiH i RS).

Nešto više od četvrtine žena u dobi od 18 do 74 godine izjavilo je da je doživjelo seksualno uznemiravanje u dobi od 15 godina ili kasnije (FBiH 26%, RS 31%).

Jedna od dvanaest žena u dobi od 18 do 74 godine navodi iskustvo fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane nepartnera u dobi od 15 godina ili kasnije (isti postotak u FBiH i RS).

Petnaest posto žena u dobi od 18 do 74 godine koje su nekada imale partnera rekle su da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera ili nepartnera u periodu od svoje petnaeste godine ili kasnije (FBiH 14%, RS 16%).

4. Nasilje nad ženama u BiH

4.1: Fizičko i seksualno nasilje od strane partnera u intimnoj vezi (intimnog partnera)

U ovom kvalitativnom istraživanju, pokazalo se da je nasilje od strane intimnih partnera široko rasprostranjeno te predstavlja najčešći oblik nasilja nad ženama. Kada je riječ o fizičkom nasilju,⁴⁵ žene su navele šamaranje, povlačenje za kosu, bacanje predmeta na njih te udaranje kao oblike nasilja koji se mogu doživjeti od strane intimnog partnera. Objasnile su da se neki oblici fizičkog nasilja smatraju normalnim dijelom veze, kao što je šamaranje – koje se smatra toliko minornim da se ne smatra nužno nasiljem. S druge strane, ispitanice smatraju da su teški oblici fizičkog nasilja, kao što je premlaćivanje, neprihvatljivi u društvu.

“Kada muž ošamari ženu, to se ne smatra važnim. Ošamario ju je, ali nije joj uradio nešto užasno, nije je pretukao.”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

Seksualno nasilje smatra se ozbiljnim pitanjem i ispitanice vjeruju da se seks još uvijek smatra bračnom obavezom jednog para.

“Ako sam udata i ne želim da imam seks, to nije važno. Ako on želi, to je to.”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, pogođena sukobom, urbana sredina, RS

Više od trećine žena koje ili imaju ili su nekada imale partnera kažu da su doživjele neki oblik partnerskog nasilja (ukupno 35% – u FBiH 36%, u RS 37%) (Slika 4.1). U najvećem dijelu, ovo nasilje je bilo psihičko (35% ispitanica reklo je da je doživjelo ovo nasilje, bez obzira na entitet u kojem žive, što je niže od EU prosjeka od 43%). Jedna od deset žena iskusila je fizičko nasilje od sadašnjeg ili bivšeg partnera (10%), a 4% ispitanica je doživjelo seksualno nasilje⁴⁶ – u oba slučaja, slične razmjere bilježe se u oba entiteta. Ovaj postotak niži je od EU prosjeka, gdje je u prosjeku 20% žena (u rasponu od 12% do 31%) prijavilo da je doživjelo fizičko nasilje, a 7% seksualno nasilje od strane intimnog partnera (u rasponu od 3% do 11%).

45 Po pitanju fizičkog nasilja, ispitanicama su postavljena sljedeća pitanja: da li vas je neko/sadašnji partner/bivši partner ikada: 1) gurnuo? 2) ošamario? 3) bacio teški predmet na Vas? 4) zgrabio Vas ili povukao za kosu? 5) udario Vas šakom, teškim predmetom ili šutao nogama? 6) opekao? 7) pokušao Vas udaviti ili ugušiti? 8) porezao Vas, ubo ili pucao na Vas? 9) udario Vašom glavom o nešto? U ovom izvještaju, učestalost fizičkog nasilja se zasniva na odgovorima ispitanica koje su izjavile da su barem jednom doživjele barem jedan od ovih oblika nasilja. Stope učestalosti fizičkog nasilja date su posebno za sadašnjeg partnera, bivše partnere, bilo kojeg intimnog partnera (sadašnjeg ili bivšeg) i nepartnere. Referentni period za nasilje od strane nepartnera je od 15 godina/tokom posljednjih 12 mjeseci prije provođenja istraživanja, a za nasilje od strane partnera u bilo kom trenutku tokom odnosa i tokom 12 mjeseci prije provođenja istraživanja.

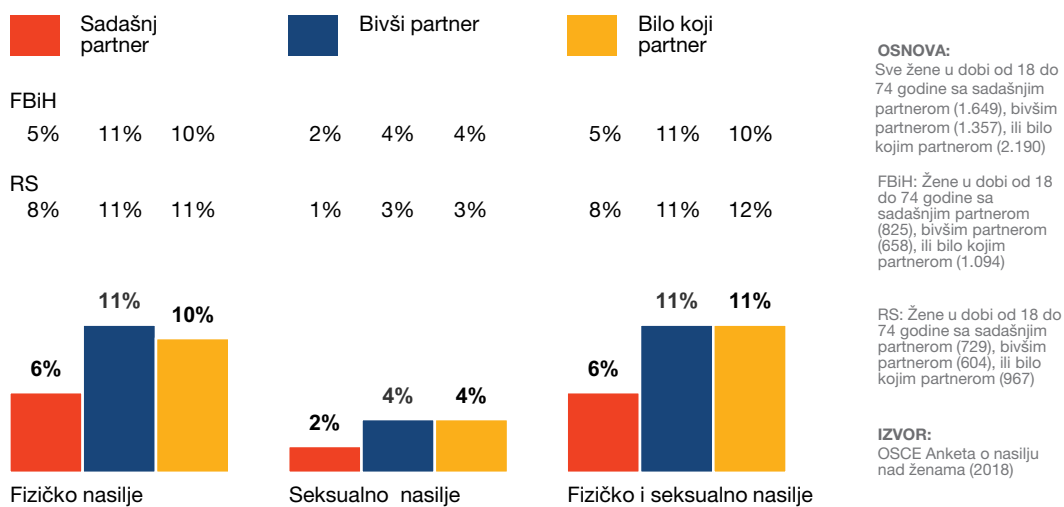
46 U pogledu seksualnog nasilja, ispitanicama je postavljeno sljedeće pitanje: Otkako ste napunili 15 godina pa do danas, te u proteklih 12 mjeseci, koliko često Vam je neko učinio nešto od sljedećeg: 1) prisilio Vas na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način? 2) Neovisno o ovom prije, koliko često Vas je neko pokušao prisiliti na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način? 3) Neovisno o ovom prije, koliko često Vas je neko natjerao da učestvujete u bilo kakvoj vrsti seksualne aktivnosti kada Vi to niste željeli ili niste bili u mogućnosti odbiti? 4) Da li ste pristali na seksualnu aktivnost jer ste se bojali onog što bi se moglo dogoditi ukoliko odbijete? U ovom izvještaju, učestalost seksualnog nasilja se zasniva na odgovorima ispitanica koje su izjavile da su barem jednom doživjele barem jedan od ovih oblika nasilja. Stope učestalosti seksualnog nasilja date su posebno za sadašnjeg partnera, bivše partnere, bilo kog intimnog partnera (sadašnjeg ili bivšeg) i nepartnere. Referentni periodi su isti kao gore.

Razlika u pokazanim stopama učestalosti po zemljama

Važno je napomenuti da zemlje sa dužom tradicijom politika rodne ravnopravnosti i kampanja za podizanje svijesti (nordijske i zapadnoevropske zemlje) također imaju veće stope žena koje prijavljuju iskustva nasilja.

Na primjer, prema istraživanju FRA koje se provodilo širom EU, tri zemlje u kojima su žene najčešće prijavljivale da su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane partnera ili nepartnera od svoje 15. godine i kasnije su Danska (52%), Finska (47%) i Švedska (36%). Navedena stopa učestalosti najniža je u Hrvatskoj (21%), Austriji (20%) i Poljskoj (19%).

Slika 4.1: Učestalost fizičkog i seksualnog nasilja od strane intimnog partnera

Najčešći prijavljeni oblici fizičkog nasilja od strane sadašnjih i prethodnih partnera su šamaranje i guranje (Slika 4.1) – sa sličnim stopama u FBiH i u RS-u. Ovo je uporedivo sa rezultatima u EU, gdje su, u prosjeku, ove vrste fizičkog nasilja također najrasprostranjenije (ali su i češće prijavljivane).

Okvirno govoreći, žene koje žive u domaćinstvima koja teško (14%) ili veoma teško (29%) izdržavaju sa svojim prihodima s većom vjerovatnoćom prijavljuju ovakva iskustva fizičkog nasilja od strane intimnog partnera.

Više od trećine žena koje ili imaju ili su imale partnera kažu da su doživjele neki oblik nasilja od strane intimnog partnera

Tabela 4.1: Oblici fizičkog nasilja od strane partnera

	Sadašnji partner % nekad se desilo	Bivši partner % nekad se desilo
Ošamario Vas?	4	9
Gurnuo Vas?	4	9
Zgrabio Vas ili povukao za kosu?	2	5
Tukao Vas šakama, teškim predmetom ili udario nogom?	1	5
Bacio težak predmet na Vas?	1	2
Udario Vašom glavom o nešto?	1	2
Pokušao Vas udaviti ili ugušiti?	1	2
Opekao Vas?	0.2	0.3
Porezao Vas, ubo ili pucao u Vas?	0.1	0.4

OSNOVE: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine sa sadašnjim partnerom (1649) ili bivšim partnerom (1357)

IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Seksualno nasilje, koje je prijavilo 4% žena koje su nekada imale partnera (i to 2% od strane sadašnjih i 4% od strane bivših partnera), pojavljivalo se u više oblika (Tabela 4.2).

Tabela 4.2: Oblici seksualnog nasilja od strane partnera

Koliko često Vam je Vaš sadašnji/bivši partner učinio nešto od navedenog?

	Sadašnji partner % nekad se desilo	Bivši partner % nekad se desilo
Pristali ste na seksualnu aktivnost jer ste se bojali onog što bi Vam sadašnji partner mogao učiniti ukoliko odbijete?	2	3
Osim ovoga, da li Vas je sadašnji partner natjerao da učestvujete u bilo kakvoj vrsti seksualne aktivnosti kada Vi to niste željeli ili niste bili u mogućnosti odbiti?	2	2
Prisilio Vas na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način?	1	2
Osim ovoga, pokušao Vas prisiliti na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način?	1	2

OSNOVE: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine sa sadašnjim partnerom (1649) ili bivšim partnerom (1357)

IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Obrasci nasilja od strane intimnog partnera⁴⁷

Podaci ukazuju na to da se nasilje nad ženama od strane partnera sa kojima su u intimnoj vezi dešava u kontinuitetu. Ovdje se ne radi o izoliranom incidentu, nego se nasilje često ponavlja tokom dužeg vremenskog perioda. Na primjer, od ukupnog broja žena koje su tvrdile da su doživjele prvi incident fizičkog i/ili seksualnog nasilja pet ili više godina prije provođenja istraživanja, od strane trenutnog partnera, 21% je posljednje iskustvo nasilja imalo tokom 12 mjeseci prije istraživanja, a dodatnih 9% ispitanica izjavilo je da se posljednji incident nasilja desio u periodu od jedne do četiri godine prije provođenja istraživanja.

Gotovo devet od deset sadašnjih partnera (88%, u poređenju sa 82% u EU) te gotovo tri četvrtine prethodnih partnera (72%, u poređenju sa 62% u EU) živjelo je sa ženama za vrijeme prvog incidenta nasilja (ili prijetnje da će počinuti nasilje).

Među ispitanicama koje su bile trudne tokom odnosa sa trenutnim partnerom i koje su iskustve fizičko ili seksualno nasilje (ili prijetnje da će počinuti nasilje) tokom tog odnosa, gotovo svaka peta ispitanica (19%) navodi iskustva takvog nasilja tokom trudnoće (EU prosjek je 20%), dok je 36% prijavilo takve slučajeve od strane bivšeg partnera (u poređenju sa EU prosjekom od 42%). Značajan dio žena sa djecom koje su preživjele nasilje ukazuje na to da su djeca bila svjesna nasilja od strane sadašnjeg partnera (33%) ili prethodnog partnera (43%).

Od ukupnog broja žena koje su doživjele nasilje od strane intimnog partnera, oblici pretrpljenog nasilja su uglavnom slični, bez obzira da li su počinjeni od strane sadašnjih ili bivših partnera. Međutim, u gotovo svim slučajevima, naznačena učestalost svake vrste nasilja je veća kada su počinio bivši partneri, kako u odnosu na sve slučajeve nasilja, tako i na oblike nasilja koji su se desili tokom najozbiljnijeg incidenta nasilja, uključujući i incidente koji se mogu smatrati ekstremnijim ili brutalnijim.

Najčešći oblik nasilja u vezi sa "najozbiljnijim" incidentima na koji su ispitanice ukazale bio je šamaranje (koje je najčešće navedeno i u EU) – oblik za koji su ispitanice tokom kvalitativnog istraživanja smatrale da se čak uvijek ni ne priznaje kao nasilje. Međutim, u jednom broju slučajeva najozbiljniji incident je bio seksualno nasilje, pri čemu je, na primjer, 13% najozbiljnijih incidenata nasilja od strane bivšeg partnera podrazumijevalo prisiljavanje na spolni odnos (u poređenju sa 10% u EU).

U polovini prijavljenih incidenata, navodi se da je sadašnji partner (51% – FBiH: 61%; RS: 37%) i bivši partner (53% – FBiH: 53%; RS: 51%) bio pijan u vrijeme najozbiljnijeg incidenta nasilja.

⁴⁷ Iako pomenute stope prijavljivanja/učestalosti fizičkog i seksualnog nasilja ne uključuju prijetnje takvim nasiljem, druga pitanja koja se odnose na to kada se takvo nasilje dogodilo te na detalje o najozbiljnijem slučaju uključuju i prijetnje nasiljem.

Tabela 4.3: Oblici najozbiljnijeg fizičkog ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera – učestalost

Sada bih željela da razmislite o najozbiljnijem incidentu nasilja od strane Vašeg [sadašnjeg ili bivšeg] partnera. Šta Vam se od sljedećih situacija s ove kartice tada dogodilo? Pod "najozbiljnijim incidentom" mislimo na događaj ili situaciju koja Vas je najviše pogodila, bilo u fizičkom ili psihičkom smislu.

	Sadašnji partner %	Bivši partner %
Ošamario Vas	34	43
Prijetio Vam da će Vas fizički povrijediti	21	40
Gurnuo Vas	18	27
Tukao Vas šakama, teškim predmetom ili udario nogom	13	25
Zgrabio Vas ili povukao za kosu	10	18
Natjerao Vas da učestvujete u bilo kakvoj vrsti seksualne aktivnosti kada Vi to niste željeli ili niste bili u mogućnosti odbiti	8	4
Prisilio Vas na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način	7	13
Pristali ste na seksualnu aktivnost jer ste se bojali onog što bi se moglo dogoditi ukoliko odbijete	6	4
Pokušao Vas prisiliti na spolni odnos fizički Vas sputavajući ili Vam nanoseći bol na neki način	4	6
Bacio težak predmet na Vas	4	9
Pokušao Vas udaviti ili ugušiti	2	5
Prijetio Vam aktima seksualnog nasilja na način koji Vas je stvarno zastrašio	1	2
Udario Vašom glavom o nešto	1	7
Porezao Vas, ubo ili pucao na Vas	0.4	1
Opekao Vas	0	1

OSNOVE: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine koje su nekad doživjele nasilje od sadašnjeg partnera (113) ili bivšeg partnera (153)
 IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Fizičko i seksualno nasilje u periodu od 12 mjeseci prije provođenja istraživanja

Sveukupno, 3% žena koje su nekada imale partnera kažu da su iskusile fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera tokom 12 mjeseci prije istraživanja (učestalost je ista u oba entiteta). Vrste nasilja s kojima su se žene susrele tokom prethodnih 12 mjeseci od strane intimnih partnera slične su onima koje su doživjele tokom života, s tim da najčešće navode guranje i šamaranje u odnosu i na sadašnje i na bivše partnere.

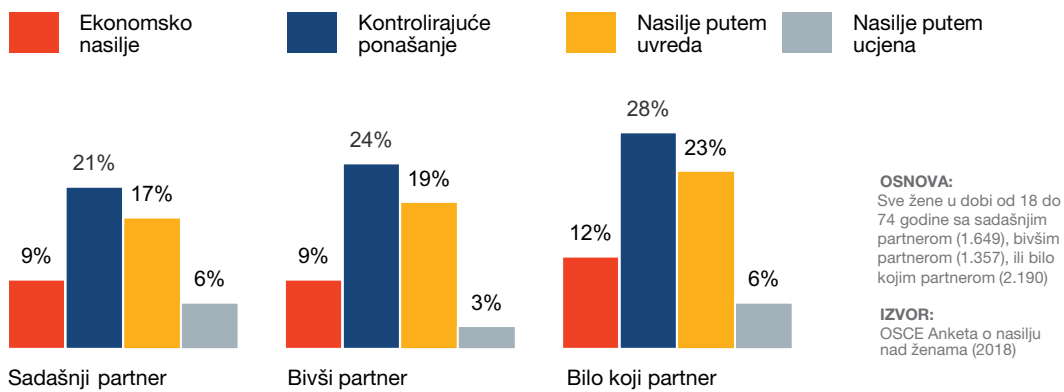
4.1.1: Psihičko nasilje od strane intimnog partnera

Tokom kvalitativnog istraživanja, žene su smatrale da je psihičko nasilje vrlo uobičajeno u vezama u BiH. Omalovažavanje, ljubomora te dominirajuća ponašanja se navode kao uobičajeni oblici psihičkog nasilja koje doživljavaju žene u BiH.

Rezultati kvantitativnog istraživanja pokazuju da oko trećine žena koje su nekada imale partnera navodi da su doživjele psihičko nasilje od svog sadašnjeg ili prethodnog partnera (36%, isto u oba entiteta). To je niže od prosjeka zabilježenog u EU (43%, u rasponu od 31% u Irskoj do 60% u Danskoj i Latviji).

Slika 4.2: Učestalost različitih oblika psihičkog nasilja od strane intimnog partnera

Različiti oblici psihičkog nasilja raspoređeni su u četiri šire kategorije, kako slijedi:⁴⁸

Ekonomsko nasilje, koje podrazumijeva da vas je neko spriječio u donošenju odluka o porodičnim finansijama i u samostalnoj kupovini te vam zabranio rad van kuće.

Kontrolirajuća ponašanja, koja uključuju situacije u kojima partner pokušava spriječiti ženu da vidi svoje prijateljice, ograničava joj upotrebu web-stranica društvenih medija (kao što su Facebook, Twitter, itd.), pokušava joj ograničiti kontakt sa porodicom u kojoj je rođena ili rođacima, insistira na tome da zna gdje je ona na način koji nadilazi opću zabrinutost, ljuti se ako razgovara s drugim muškarcem, sumnja da je bila nevjerna, zabranjuje joj upotrebu kontracepcije ili na drugi način ograničava njene odluke o planiranju porodice, sprečava je da završi školu ili započne novi stepen obrazovanja, želi da odluči koju odjeću može da nosi ili očekuje da bude pitan za dozvolu da bi mogla da posjeti ljekara.

“Zlostavljачko ponašanje”, koje uključuje situacije u kojima partner zabranjuje ženi da uopće napusti kuću ili joj zabrani da napusti kuću bez pratnje rođaka, oduzima joj ključeve automobila ili je zaključava, omalovažava je ili je ponižava pred drugim ljudima ili nasamo, namjerno je plaši ili zastrašuje (npr. vikanjem ili razbijanjem stvari), tjera je da gleda pornografski materijal protiv njene volje, prijeti da će povrijediti ili ubiti nekoga do koga joj je stalo (pored njene djece), prijeti da će je fizički povrijediti, prijeti joj nasilnim seksualnim radnjama (kao što je silovanje, prisilna trudnoća, itd.) i povrijedi je ili prijeti da će je povrijediti prilikom posjete, preuzimanja ili vraćanja djece (samo kod bivših partnera).

Koristi djecu da bi je ucijenio ili zlostavlja djecu, što uključuje prijetnju da će odvesti djecu, da će povrijediti djecu, nanošenje povreda djeci ili prijetnje u vezi sa starateljstvom nad djecom (samo kod bivših partnera).

48 Oblici psihičkog nasilja u kurzivu nisu bili dio FRA istraživanja.

Dva najčešća oblika psihičkog nasilja su partneri koji se ljute ako žena razgovara s drugim muškarcem te omalovažavanje kad su nasamo

Žene koje su bile u vezi pitane su da li se nešto od ovih situacija dešavalo ponekad, često ili cijelo vrijeme, ili se nikada nije dogodilo, dok su žene koje su imale prethodne veze pitane da li je bilo koji od njihovih bivših partnera ikada učinio bilo koju od navedenih stvari njima.⁴⁹

Trećina žena koje ili imaju ili su imale partnera kažu da su doživjele kontrolirajuća ponašanja (FBiH: 28%; RS: 27%). Trećina žena koje ili imaju ili su imale partnera kažu da su doživjele zlostavljačka ponašanja (ukupno 23%; FBiH: 22%; RS: 27%), dok je 12% iskusilo ekonomsko nasilje (FBiH: 13%; RS: 11%). Među ženama koje su imale partnera i koje imaju djecu, 6% kaže da je njihov partner koristio djecu kao vid ucjene, ili da ih je zlostavljao (FBiH: 6%; RS: 6%).

Dva najčešće spominjana oblika psihičkog nasilja su slučajevi da se partner naljuti ukoliko žena razgovara s drugim muškarcem te omalovažavanje kad su nasamo.

Žene koje su doživjele ovo nasilje kažu da je nasilje počelo kao psihičko, ali da ga nisu prepoznale ili su ga ignorirale sve dok nije postalo fizičko. Tada su počele da preispituju svoja prethodna iskustva i shvatile da je nasilje počelo mnogo ranije.

“Najteže za prepoznati je psihičko nasilje. Bila sam u braku 15 godina i nisam prepoznala psihičko nasilje dok se nije dogodilo fizičko [nasilje]. U zadnjih 7–8 godina braka stalno sam bila izložena psihičkom mučenju. Zbog toga nisam mogla imati prijatelje. Nisam mogla imati nikakve kontakte sa rodbinom osim sa roditeljima.“

Žena, u dobi od 38 do 55, interno raseljena osoba, FBiH

Također su pomenule i ekonomsko nasilje kao uobičajeni oblik psihičkog nasilja, kao što je, na primjer, kada suprug zabrani supruzi da radi van kuće, ili kada joj ne pruža dovoljno novca za osnovne potrebe, a istovremeno očekuje da se brine o domu. Jedna žena je opisala iskustvo kada joj je suprug prijetio sjekirom nakon što joj je tražio da mu da platu koju je zaradila.

⁴⁹ U vezi sa prijetnjama fizičkim ili seksualnim nasiljem, žene su pitane koliko puta su im njihovi sadašnji i/ili bivši partneri prijetili na ovaj način, te koliko često tokom 12 mjeseci prije provođenja istraživanja.

Žene koje su doživjele ovo nasilje kažu da je nasilje počelo kao psihičko, ali da ga nisu prepoznale ili su ga ignorirale sve dok nije postalo fizičko

“Žena živi u kući. Ona ne radi. On zarađuje ili dobija platu, negdje je troši, a vama daje 20 [konvertibilnih maraka] za 7 dana i želi da je svaki dan ručak na stolu. To je ekonomsko nasilje.”

Žena, u dobi 56+, pogođena sukobom, RS

4.2: Uhođenje

Jedna od dvadeset žena (5%) u oba entiteta kaže da ih je nekada od njihove petnaeste godine neko uhodio.⁵⁰ Ovaj broj je znatno niži od prosjeka EU od 18% te je niži i od najniže stope unutar EU, zabilježene u Rumuniji i Litvaniji (8% u obje zemlje, dok je najveća 33%, i to u Švedskoj). U BiH, mlađe žene češće izjavljuju da su doživjele uhođenje u periodu od petnaeste godine života nadalje (8% ispitanica u dobi od 18 do 39 godina), kao i žene sa terciarnim obrazovanjem (9%). Navedena učestalost uhođenja u prethodnih 12 mjeseci je 1%, opet ista u oba entiteta.

Najčešći oblici uhođenja su primanje uvredljivih, prijetećih ili telefonskih poziva za vrijeme kojih bi osoba koja uhodi šutjela, primanje elektronske pošte (e-mail), SMS ili chat poruka koje su bile uvredljive ili prijeteće (oba slučaja pojavljuju se kod 2% ispitanica).

Žene koje su doživjele uhođenje najvjerovatnije će reći da im je počinitelj bio poznat (39% ukupno – FBiH: 37%, RS: 39%) ili da je bio njihov bivši partner (34% ukupno – FBiH: 37%, RS: 28%).

Kod 37% najozbiljnijih incidenata, uhođenje je završeno nakon nekoliko dana, a u 52% slučajeva za manje od tri mjeseca. Ponekad uhođenje zna potrajati i veoma dugo. U 15% incidenata, trajalo je duže od dvije godine, a u 12% incidenata duže od pet godina. To se može uporediti sa prosjekom EU, gdje je u 10% incidenata uhođenje trajalo od dvije do pet godina, a u 11% incidenata više od pet godina.

U većini slučajeva, nakon najozbiljnijeg incidenta žena se osjećala ljutom (43%) ili uznemirenom (40% slučajeva), ali kod više od trećine incidenata (34%) ispitanice su se osjećale uplašanim, a 20% žena je osjećalo sram. Dugoročnije psihičke posljedice uključuju poteškoće pri spavanju (25% žena kod najozbiljnijeg incidenta) i osjećaj ugroženosti (23%).

50 Ponašanja uhođenja uključuju: ‘Slali Vam elektronsku poštu (e-mail), SMS ili chat poruke koje su bile uvredljive ili prijeteće’, ‘Slali Vam pisma ili razglednice koje su bile uvredljive ili prijeteće’, ‘Upućivali Vam uvredljive, prijeteće ili telefonske pozive za vrijeme kojih bi šutjeli’, ‘Objavljivali uvredljive komentare o Vama na internetu’, ‘Putem interneta ili mobitela dijelili Vaše intimne fotografije ili snimke’, ‘Zadržavali se ili Vas čekali ispred doma, radnog mjesta ili škole/fakulteta bez valjanog razloga’, ‘Namjerno Vas slijedili uokolo’, ‘Namjerno dirali Vaše vlasništvo ili ga oštetili’.

Policija je saznala o 22% najozbiljnijih incidenata, gdje su u 16% incidenata žene same prijavile nasilje (slično u oba entiteta). Glavni razlog zašto nisu kontaktirale policiju bio je u tome što je žrtva sama riješila problem, ili je uključila prijatelja ili člana porodice (40%), ili je smatrala da incident nije dovoljno ozbiljan da bi se prijavio (29%).

Gotovo tri petine žrtava (59% ispitanica) o slučajevima nasilja je razgovaralo sa prijateljima ili porodicom. U EU, većina žena je također razgovarala s prijateljima (77%). Više od dvije petine (42%) žrtava uhođenja u BiH suočilo se sa počiniocem, a 30% je prijetilo počiniocu da će kontaktirati policiju, a još 30% da će poduzeti zakonske mjere, ili promijenilo svoj broj telefona/e-mail adresu. U EU, 43% žrtava uhođenja suočilo se sa počiniocem, a 32% je prijetilo počiniocu policijskim ili sudskim djelovanjem.

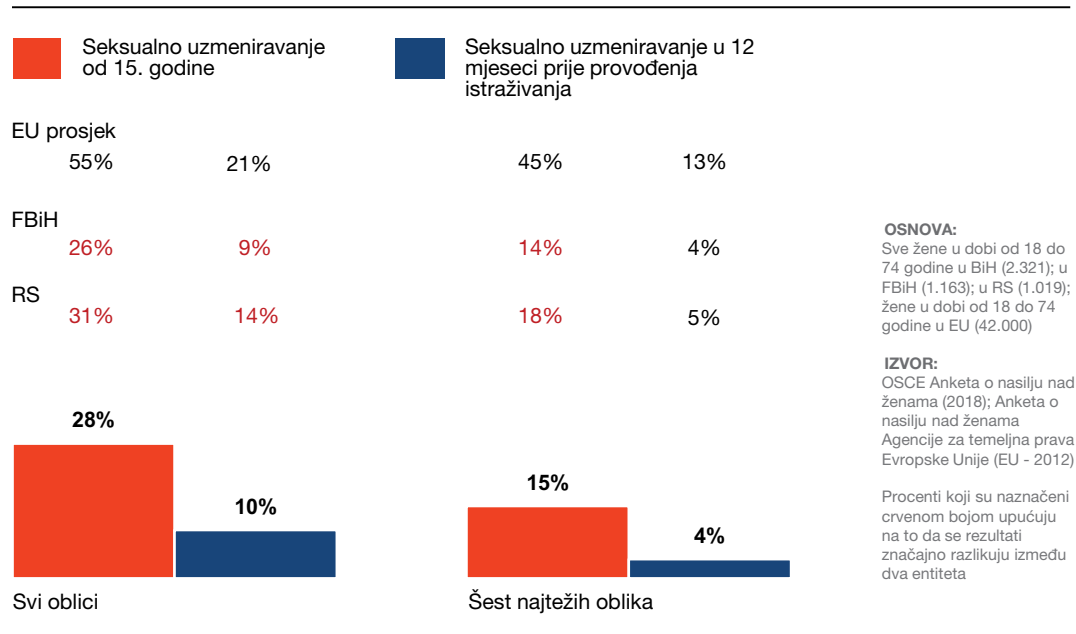
4.3: Seksualno uznemiravanje

Gotovo tri od deset žena (28%) kažu da su doživjele barem jedan oblik seksualnog uznemiravanja⁵¹ (kao što je prikazano na Slici 4.4) od svoje petnaeste godine (Slika 4.3) – nešto su češća takva iskustva u RS-u nego u FBiH (31% prema 26%). Jedna od deset žena izjavila je da je doživjela seksualno uznemiravanje u toku 12 mjeseci prije provođenja istraživanja (10%), sa ponovo većim postotkom u RS-u nego u FBiH (14% prema 9%).

Jedna od sedam žena (15%) se suočila sa ozbiljnijim seksualnim uznemiravanjem (4% u posljednjih 12 mjeseci). Postotak žena koje su navele seksualno uznemiravanje u EU je skoro dvostruko veći (55%) i kreće se od 24% u Bugarskoj do 81% u Švedskoj, dok je susjedna Hrvatska na 41%. Zanimljivo je da zemlje sa dužom tradicijom politika rodne ravnopravnosti i kampanjama za podizanje svijesti (nordijske i zapadnoevropske zemlje) također imaju veće stope žena koje otvoreno dijele svoja iskustva seksualnog uznemiravanja.

51 Što se tiče seksualnog uznemiravanja, žene uključene u istraživanje pitane su: Koliko ste često, otkako ste napunili 15 godina pa do sada / u proteklih 12 mjeseci, doživjele bilo šta od sljedećeg: 1) Neželjeno dodirivanje, grljenje ili ljubljenje? 2) Komentare ili šale sa seksualnim sadržajem koje su Vas uvrijedile? 3) Neprikladne pozive za izlazak? 4) Nametljiva pitanja o Vašem privatnom životu koja su Vas uvrijedila? 5) Nametljive komentare o Vašem fizičkom izgledu koji su Vas uvrijedili? 6) Neprikladno zurenje ili promatranje koje Vas je plašilo? 7) Neko Vam je slao ili pokazivao slike, fotografije ili poklone s eksplicitnim seksualnim sadržajem koji Vas je uvrijedio? 8) Da li Vam je neko nepristojno pokazivao intimne dijelove svog tijela? 9) Prisilio Vas na gledanje pornografskog sadržaja protiv Vaše volje? 10) Neželjenu elektronsku poštu (e-mail) ili SMS poruke s eksplicitnim seksualnim sadržajem koji Vas je uvrijedio? 11) Neprimjereni pokušaji zbližavanja na društvenim mrežama kao što je Facebook ili na internet-chatu, koji su Vas uvrijedili? Što se tiče pojedinačnih oblika seksualnog uznemiravanja, žene su mogle navesti da su nasilje doživjele "nikada", "jednom", "2-5 puta" ili "6 ili više puta". Stopa učestalosti seksualnog uznemiravanja se zasniva na podacima ispitanica koje su izjavile da su barem jednom doživjele jedan od navedenih oblika nasilja. Šest oblika seksualnog uznemiravanja odabrano je zbog ozbiljnosti, i oni se u ovom izvještaju nazivaju "najozbiljnijim oblicima" seksualnog uznemiravanja.

Slika 4.3: Učestalost seksualnog uznemiravanja

U BiH, seksualno uznemiravanje od svoje petnaeste godine do danas najčešće navode žene u dobi od 18 do 29 godina (37%) i od 30 do 39 godina (36%), žene bez djece (38%), one koje imaju tercijarni nivo obrazovanja (41%), zaposlene žene (38%) i studentice (40% – sve ispitanice od 18 do 29 godina) te žene koje žive u urbanim sredinama (34%).

U seksualno uznemiravanje ubraja se širok spektar iskustava. Najčešći oblik koji su prijavile žene (17% žena) da im se desio od petnaeste godine nadalje je zastrašivanje zurenjem ili promatranjem, nakon čega slijede uvredljiva pitanja o privatnom životu (12%). U EU, najčešći tip seksualnog uznemiravanja bio je također neprimjereno zurenje ili promatranje (30%), nakon toga neželjeno dodirivanje, grljenje ili ljubljenje, koje u prosjeku spominje 29% ispitanica u EU, u odnosu na mnogo nižu stopu od 7% u BiH.

Skoro tri od deset žena kažu da su iskusile barem jedan oblik seksualnog uznemiravanja od svoje petnaeste godine

Tabela 4.4: Učestalost seksualnog uznemiravanja

Ponekad ste mogli doživjeti da se ljudi prema Vama ponašaju na neželjen i uvredljiv način. Koliko ste često, otkako ste napunili 15 godina pa do sada, doživjeli bilo šta od sljedećeg?

	Nikad %	Jednom %	2–5 puta %	6+ puta %
Neželjeno dodirivanje, grljenje ili ljubljenje	91	2	3	2
Neprikladno zurenje ili promatranje koje Vas je plašilo	81	4	8	5
Komentare ili šale sa seksualnim sadržajem koje su Vas uvrijedile	89	3	4	2
Neko Vam je slao ili pokazivao slike, fotografije ili poklone s eksplicitnim seksualnim sadržajem koji Vas je uvrijedio	98	1	1	0.4
Neprikladne pozive za izlazak	92	3	3	2
Nametljiva pitanja o Vašem privatnom životu koja su Vas uvrijedila	86	2	6	4
Nametljive komentare o Vašem fizičkom izgledu koji su Vas uvrijedili	90	2	5	2
Neželjenu elektronsku poštu (e-mail) ili SMS poruke s eksplicitnim seksualnim sadržajem koji Vas je uvrijedio	88	1	1	1
Neprijemljeni pokušaji zblizavanja na društvenim mrežama kao što je Facebook ili na internet-chatu, koji su Vas uvrijedili	78	2	3	2
Da Vam je neko nepristojno pokazivao intimne dijelove svog tijela	97	1	0.4	1
Neko Vas je prisilio da gledate pornografski sadržaj	98	0.3	0.1	0.1

OSNOVA: Žene u dobi od 18 do 74 godine u BiH (2321)

IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Žene koje su iskusile seksualno uznemiravanje najčešće su kazale da im je počinitelj bio nepoznat (62%). Počinioci koje je žrtva poznavala često su bili prijatelji ili poznanici (29%) ili neko drugi koga su poznavale, ali ta osoba nije stavljena dalje u dostupne kategorije (23%). U EU 68% žrtava seksualnog uznemiravanja kaže da im je počinitelj bio nepoznat, dok je 31% identificiralo prijatelja, poznanika ili komšiju kao počinioca, a 35% drugu osobu koju su poznavale. Osoba iz radnog okruženja se također češće spominje u EU – 32% u odnosu na postotak u BiH od 17%, što se može objasniti većim udjelom žena u plaćenom radnom odnosu u EU (49%, u poređenju sa 24% u BiH).

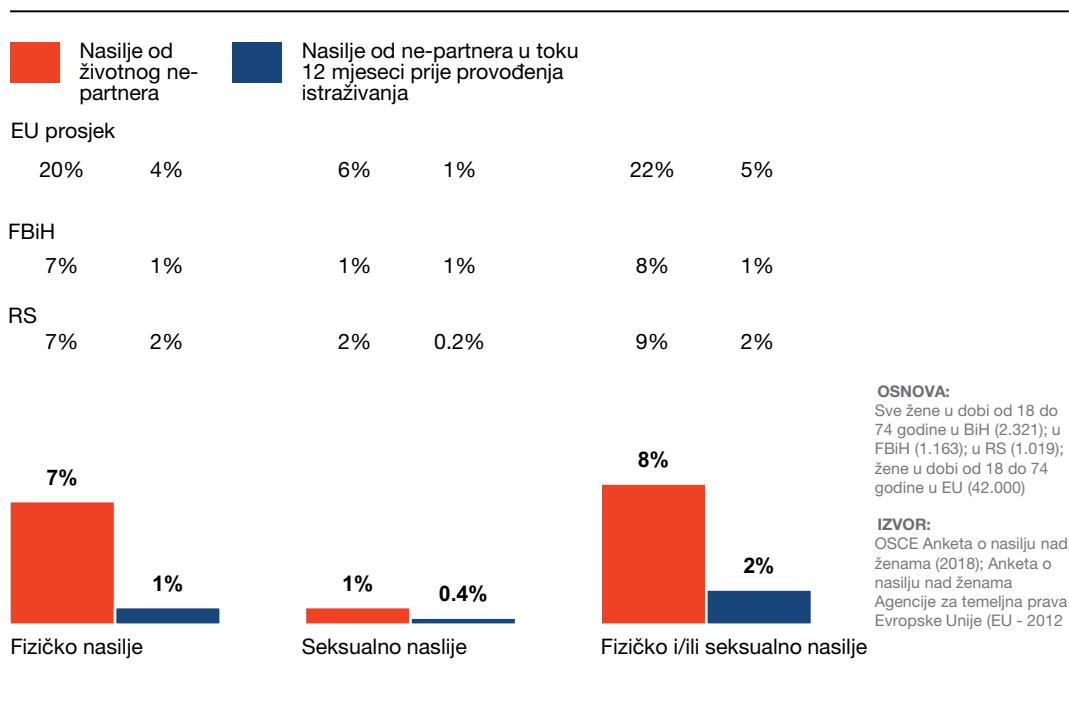
Iako su počinioci seksualnog uznemiravanja obično muškarci, to nije uvijek slučaj. 53% žena koje kažu da su doživjele seksualno uznemiravanje navelo je muškarca kao počinioca nasilja. Žene su navedene kao počiniteljice od strane samo 4% ispitanica, dok 34% kaže da su i muškarci i žene bili uključeni.

Oko petina najozbiljnijih incidenata uključivala je više od jedne osobe (18%).

4.4: Fizičko i seksualno nasilje od strane nepartnera

Tokom kvantitativnog istraživanja, 7% žena (isti postotak u oba entiteta) kaže da su doživjele jedan ili više oblika fizičkog nasilja⁵² od strane nepartnera od svoje petnaeste godine pa nadalje (1% u posljednjih 12 mjeseci), dok 1% žena (slično u oba entiteta) kaže da su bile izložene jednom ili više oblika seksualnog nasilja od strane nepartnera⁵³ (0,4% slučajeva u posljednjih 12 mjeseci) (Slika 4.4). Ovi rezultati su mnogo niži od onih u EU, gdje je u prosjeku 20% izjavilo da su iskusile fizičko nasilje od strane nepartnera (od 10% u Austriji, Grčkoj, Poljskoj i Portugalu, do 36% u Danskoj, dok se u Hrvatskoj javlja kod 11% ispitanica). Seksualno nasilje od strane nepartnera prijavilo je 6% žena u EU, a ova se brojka kreće od 1% u Portugalu i Grčkoj do 12% u Švedskoj i Nizozemskoj, dok Hrvatska ima 3% ispitanica koje su doživjele ovakvo nasilje.

Slika 4.4: Učestalost fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane nepartnera

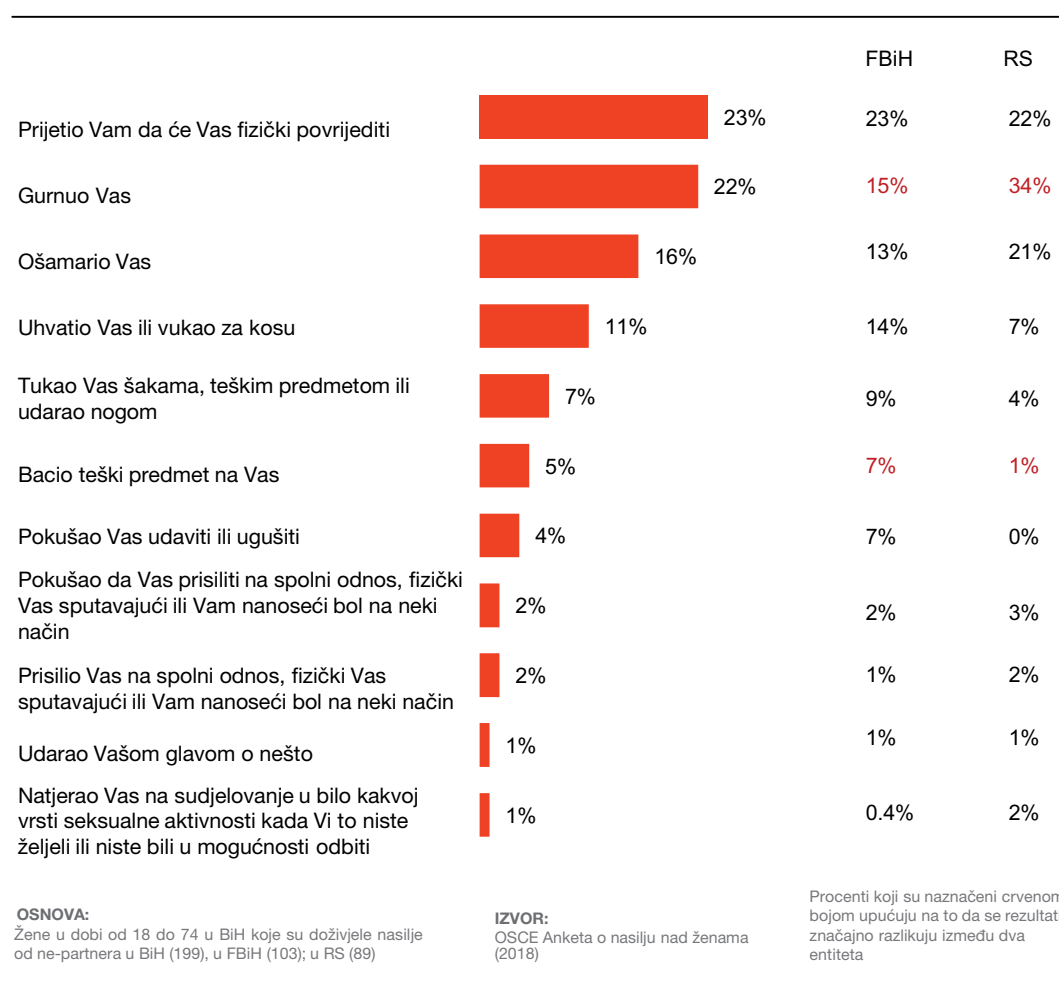
52 Učestalost fizičkog nasilja izračunava se na osnovu odgovora gdje žene navode da su doživjele barem jedan od ovih oblika nasilja u posljednjih 12 mjeseci, a od svoje 15. godine: guranje, šamaranje, bacanje teškog predmeta na njih, hvatanje ili povlačenje za kosu, udaranje šakama, šutanje ili udaranje teškim predmetom, spaljivanje, gušenje ili davljenje, rezanje, ubadanje ili pucanje, udaranje glavom žrtve o nešto.

53 Učestalost seksualnog nasilja izračunava se na osnovu broja žena koje kažu da su doživjele barem jedan od sljedećih oblika nasilja od svoje 15. godine, ili u proteklih 12 mjeseci: prisiljavanje na spolni odnos tako što ih je neko fizički sputavao ili nanio im bol na neki način, pokušaj prisiljavanja na spolni odnos tako što ih je neko fizički sputavao ili nanio im bol na neki način, prisiljavanje da učestvuju u bilo kakvoj vrsti seksualne aktivnosti kada one to nisu željele ili nisu bile u mogućnosti odbiti, obaveza pristanka na seksualnu aktivnost jer su se bojale šta bi se moglo dogoditi ako bi odbile.

Najčešći oblik fizičkog nasilja koji navode žene od strane nepartnera u dobi od petnaeste godine nadalje je guranje, koje pominje 4% žena (sličan postotak u oba entiteta), nakon čega slijedi šamaranje (3%). Guranje je i najčešći oblik fizičkog nasilja od strane nepartnera prijavljen u EU. Kao što je već spomenuto, žene u zemljama sa dužom tradicijom podizanja svijesti o rodnoj ravnopravnosti i nultoj toleranciji prema nasilju nad ženama češće prijavljuju nasilje, jer su otvorenije da progovore o svojim iskustvima. Niže stope u BiH ukazuju na manju stopu priznatosti fizičkog i seksualnog nasilja i/ili veće prepreke u iznošenju ovih iskustava ženskoj osobi koja ih intervjuira.

Najozbiljniji incident – onaj koji su preživjele žene smatrale da je najviše utjecao na njih (uključujući i prijetnje nasiljem) – obično je fizičke, a ne seksualne prirode (Slika 4.5). Prijetnje fizičkim povredama (23% – sličan postotak u oba entiteta) i guranjem (ukupno 22% – FBiH: 15%, RS: 34%)⁵⁴ najčešće se spominju da su se desile tokom najozbiljnijeg incidenta. Drugi oblici nasilja koji se najčešće pominju kao oni koji su uključeni u najozbiljnije incidente su šamaranje ili slučajevi da ih je neko zgrabio ili povukao za kosu.

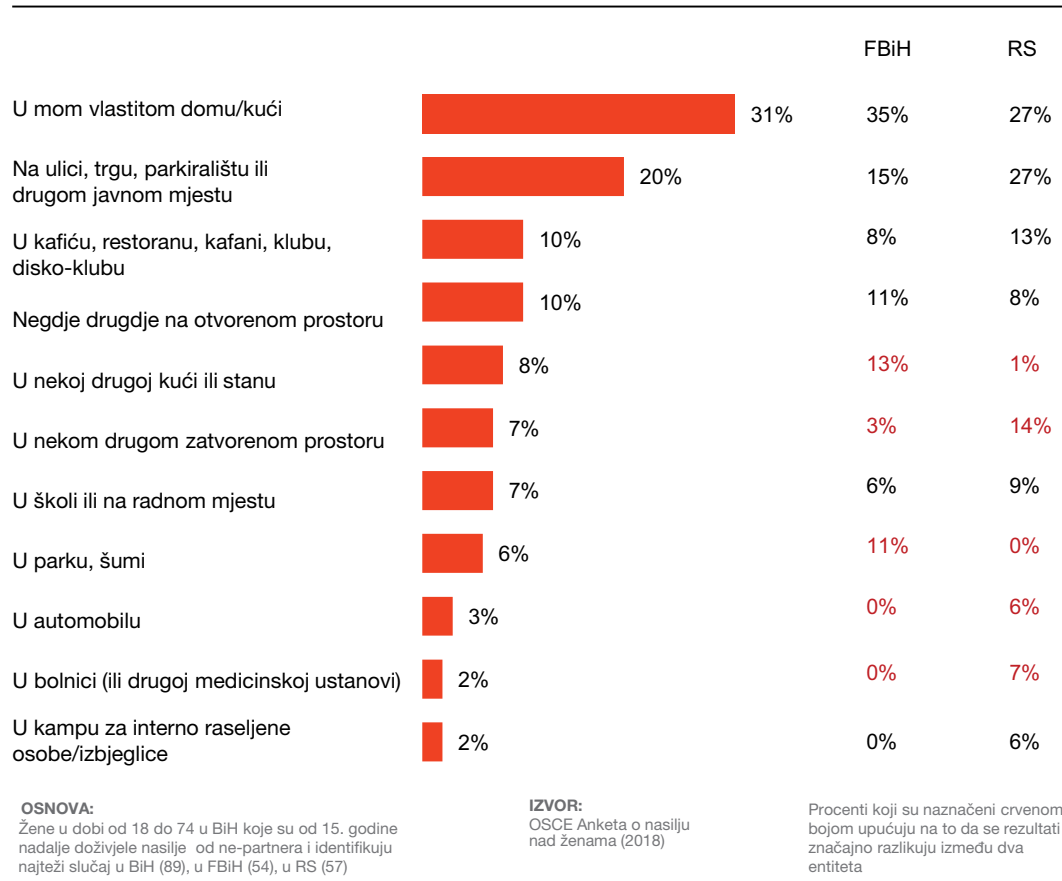
Slika 4.5: Određivanje najozbiljnijeg incidenta nasilja od strane nepartnera

Oko trećine najozbiljnijih incidenata dogodilo se u porodičnom domu preživjelih (31%), što je nešto više od prosjeka EU (27%). Sličan postotak žena u BiH i u EU kaže da se najozbiljniji incident nasilja dogodio na ulici, trgu ili drugom javnom mjestu (20% u BiH, 18% u EU).

Slika 4.6: Određivanje najozbiljnijeg slučaja nasilja od strane nepartnera

Kada govorimo o najozbiljnijim slučajevima nasilja koje ste pretrpjeli od nepartnera, gdje su se desili?

4.6: Počinioci

Većina žena koje su preživjele fizičko nasilje od strane nepartnera identificirale su svoje počiniocce kao nekoga koga su poznavale. Kod svih ispitanica koje navode da su bile izložene fizičkom nasilju od strane nepartnera, najčešći počinitelj je bio neki srodnik (ukupno 18% – FBiH: 23%, RS: 7%) ili prijatelj, poznanik ili komšija (ukupno 18% – FBiH: 19%, RS: 16%). Kolegu iz škole ili sa studija prijavilo je 8% žena (FBiH: 8%, RS: 8%), a 7% navodi nekoga od rodbine svog partnera (FBiH: 8%, RS: 5%), ili osobu sa kojom su izašle na sastanak ili nekog koga su tek upoznale (FBiH: 10%, RS: 4%). Otprilike jedna od šest ispitanica (ukupno 17% – FBiH: 17%, RS: 17%) kaže da je počinitelj bila druga njima poznata osoba, ali bez daljeg preciziranja. Šesnaest posto ispitanica kaže da im počinitelj nije poznat, a takvi napadi, koje su počinili potpuni stranci, bili su češći u RS-u (FBiH: 10%, RS: 29%). U EU, žene koje su doživjele fizičko nasilje od strane nepartnera su kao počinioca najčešće navodile srodnika (31%) ili nekoga koga ranije nisu poznavale (31%).

Naša analiza počinitelaca seksualnog nasilja je ograničena zbog malog broja žena koje su izjavile da imaju takvo iskustvo (n = 32), ali među tim ispitanicama, 21% je izjavilo da je počinitelj prijatelj, poznanik ili komšija, a 13% da je to neko drugi koga su poznavale, ali koga nisu dalje precizirale. Jedna od pet (22%) je odbila da kaže ko je počinitelj i još 16% ispitanica je odgovorilo da ne zna ko je bio počinitelj.

64% žena koje su iskusile fizičko nasilje od strane nepartnera navode muškarce kao počinitelje tog nasilja, a 50% preživjelih spominje samo muškarca, dok 15% kaže da su i muškarci i žene bili uključeni. 27% žena navodi da su žene bile počiniteljke (a 13% ispitanica spominje samo žene kao počiniteljke). Ostatak ispitanica (23%) nije znao ili nije želio navesti spol počinitelja. Šest od deset ispitanica koje su preživjele seksualno nasilje kaže da je počinitelj bio muškarac (60%), a 3% da je to bila žena, dok ostatak nije znao ili nije želio reći.⁵⁵

U četiri od pet najtežih incidenata, počinitelji su djelovali sami (79% ukupno; FBiH: 77%; RS: 81%). Petinu 'najozbiljnijih' incidenata izvršio je neko ko je bio pijan (ukupno 20% – FBiH: 14%, RS: 27%)⁵⁶ i/ili pod utjecajem droge (4% – FBiH: 5%, RS: 1%).⁵⁷

U kvalitativnom istraživanju, žene koje su doživjele nasilje od strane nepartnera su sve navele primjere nasilja koje je počinila porodica njihovog supruga. Jedna žena se prisjetila incidenta u kojem je njen suprug, koji je bio psihički nasilan prema njoj, doveo svoju majku u njihovu kuću. Nakon što ju je pozvala unutra, ženu je svekrva gurnula na pod i više puta udarala nogom. Druga žena je objasnila da su je često vrijeđali ili ponižavali članovi porodice njenog supruga.

4.5: Iskustva nasilja u djetinjstvu

Jedna od dvanaest žena (8% ukupno – FBiH: 5%, RS: 11%) izjavila je da je doživjela neki od oblika fizičkog nasilja (navedenih na Slici 4.7) od strane odrasle osobe prije nego što je napunila 15 godina (kao što je navedeno na Slici 3.11), što je znatno niže od prosjeka EU, koji je 27%.

Jedna od dvadeset žena (5% ukupno – FBiH: 4%, RS: 9%) doživjela je šamaranje ili joj je neko vukao kosu da je zaboli (učestalost manja od EU prosjeka od 22%), a sličan postotak ispitanica (4% ukupno – FBiH: 3%, RS: 5%) doživio je da ih je neko snažno tukao štapom, šibom ili kaišem (Slika 4.11). Glavni počinitelji ovakvog nasilja u djetinjstvu bili su roditelji.

⁵⁵ S obzirom na nisku osnovu (n = 30), pri tumačenju ovih rezultata nalaza treba biti oprezan.

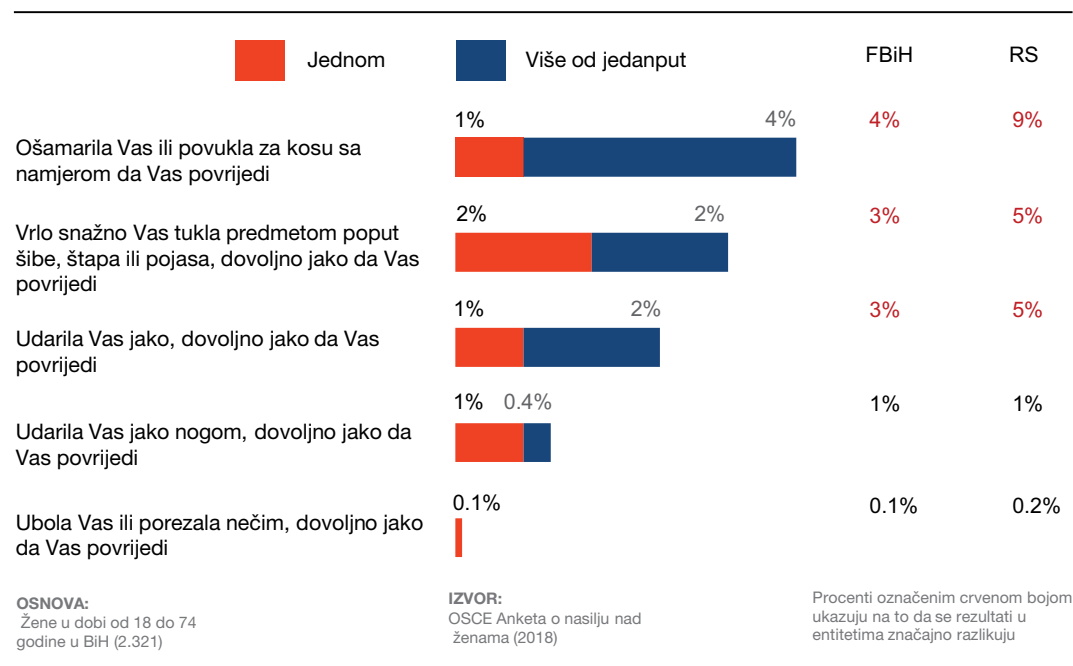
⁵⁶ Niske osnove: n=55 u FBiH i n=63 u RS-u.

⁵⁷ Ibid.

Trideset i pet posto žena koje su doživjele nasilje u djetinjstvu doživjelo je u odrasloj dobi nasilje od strane intimnog partnera

Slika 4.7: Iskustvo fizičkog nasilja prije petnaeste godine

Prije petnaeste godine, koliko često Vam je neka punoljetna osoba uradila nešto od sljedećeg?

Oko 4% žena navodi da je doživjelo psihičko nasilje u djetinjstvu, a još manji broj (1%) izjavilo je da su doživjele seksualno nasilje⁵⁸ (stope učestalosti su konzistentne u oba entiteta).

58 Učestalost seksualnog nasilja u djetinjstvu izračunava se na osnovu broja žena koje kažu da su doživjele barem jedan od sljedećih oblika nasilja prije 15. godine: neko im je "pokazivao svoje genitalije protiv njihove volje", "tjerao ih da poziraju gole ispred neke druge osobe, pred fotoaparatom, kamerom ili web-kamerom protiv njihove volje", "dirao njihove genitalije ili grudi protiv njihove volje", "tjerao ih da diraju njihove genitalije ili grudi protiv njihove volje", "prisilio ih na spolni odnos protiv njihove volje".

Što se tiče seksualnog nasilja, može se očekivati da ispitanice neka od tih iskustava nisu podijelile sa ispitivačicama, to jest, moramo pretpostaviti određeni nivo želje za prikrivanjem vezano za takve oblike nasilja, u djetinjstvu i poslije. U EU, gdje je u nekoliko zemalja seksualno zlostavljanje žena postalo dio javnog diskursa, tako što počinioci, a ne žrtve, stigmatiziraju, 12% žena prijavilo je seksualno nasilje u djetinjstvu, u rasponu od 1% u Rumuniji do 20% u Francuskoj i Holandiji. Hrvatska ima prijavljenu stopu od 2%.

Žene koje su doživjele nasilje u djetinjstvu mnogo su češće doživljavale nasilje u odrasloj dobi. Zaista, među onima koje su doživjele nasilje u djetinjstvu, 35% je doživjelo fizičko i/ili seksualno nasilje od strane intimnog partnera u odrasloj dobi, u poređenju s 8% onih koje nisu doživjele nasilje u djetinjstvu. Sličan obrazac se vidi i u odnosu na nasilje od strane nepartnera: među onima koje su doživjele nasilje u djetinjstvu, 47% je doživjelo fizičko i/ili seksualno nasilje od strane nepartnera, u poređenju s 12% onih koje nisu doživjele nasilje u djetinjstvu.

Više od dvije od pet žena koje su preživjele sukob bile su prisiljene napustiti svoje domove, od čega se dvije trećine nisu vratile u svoj rodni grad (FBiH: 44%; RS: 40%).

64%

Gotovo dvije trećine žena u BiH može se opisati kao pogođene sukobom (FBiH: 67%, RS: 59%).⁵⁹

43%

Više od dvije od pet žena koje su živjele u vrijeme sukoba bile su primorane da napuste svoje domove – od čega se dvije trećine nisu vratile u svoj rodni grad (FBiH: 44%, RS: 40%).

5. Sukob i nasilje

5.1: Iskustva u vezi sa sukobom

U ovom poglavlju razmatra se kako su žene u Bosni i Hercegovini doživjele sukob i kako je to utjecalo na nivo nasilja koje su doživjele.

Gotovo dvije trećine žena može se opisati kao osobe pogođene sukobom u BiH (FBiH: 67%; RS: 59%)⁵⁹, što se definira kao osobe koje su živjele u vrijeme sukoba i koje su doživjele barem jedno iskustvo u vezi sa sukobom opisano u nastavku teksta. Istraživanje se zasniva na iskustvima nasilja tokom sukoba na osnovu trenutnog stambenog statusa, dok su se iskustva nasilja mogla dogoditi i u drugim dijelovima BiH ili drugdje.

Gotovo sedam od deset žena iz BiH (69%) živjelo je u situaciji u kojoj je postojao aktivan oružani sukob u periodu od najmanje sedmicu dana, od kojih gotovo sve kažu da se radilo o oružanom sukobu u BiH u periodu 1992–1995. godine. Žene koje danas žive u FBiH (71%) imaju veću vjerovatnoću nego žene u RS-u (62%) da u anketi navedu da su živjele u vrijeme oružanog sukoba.

Među ispitanicama koje su živjele tokom sukoba najmanje sedmicu dana, većina je doživjela barem jedno iskustvo vezano za sukob na popisu ponuđenom u anketi kako bi se potvrdilo da li je direktno i lično pogođena sukobom. Gotovo devet od deset ovih žena čule su pucnjeve te zvuk bombardovanja ili granatiranja na lokalnom području u kojem su živjele (86% ukupno – FBiH: 87%, RS: 82%), a dvije trećine njih je živjelo tamo gdje su naoružani ljudi (redovne vojne snage ili druge naoružane grupe) bili stacionirani ili se kretali u većem broju i najmanje sedmicu dana (65% žena koje sada žive u BiH – FBiH: 62%, RS: 71%). Oko dvije petine žena vidjelo je borbe iz prve ruke tamo gdje su živjele u to vrijeme (43% u BiH; 48% žena koje trenutno žive u FBiH, 33% u RS-u i 47% u Distriktu Brčko).

To je imalo utjecaja na mnoge aspekte njihovog života. Više od dvije od pet žena koje su doživjele sukob pretrpjele su ozbiljna oštećenja ili uništenja imovine (46% ukupno u BiH – FBiH: 49%, RS: 39%), a jednoj trećini (u oba entiteta) imovinu su oduzele naoružane osobe. Dvije trećine žena (64%) su imale suprugu ili člana porodice koji je učestvovao u borbama (slično u oba entiteta). Za gotovo polovinu ispitanica (48%) nije bilo moguće naći posao (FBiH: 49%, RS: 44%). Više od dvije od pet žena moralo je napustiti svoj dom (43% ukupno – 44% u FBiH i 40% u RS-u). Iako se većina kasnije vratila kućama, 24% onih koje su pobjegle od sukoba u BiH nisu bile u mogućnosti da se vrate. Među ženama koje su izjavile da su živjele u vrijeme sukoba, 18% njih su stalno raseljene u FBiH, a 35% su trajno raseljene u RS-u.

⁵⁹ Definicija osobe pogođene sukobom je da je živjela u okruženju u kojem se odvijao aktivan oružani sukob u periodu od najmanje sedmicu dana, i da je odgovorila potvrdno na barem jedno od sljedećih pitanja: 'Jeste li čuli pucnjeve, zvukove granatiranja ili bombardovanja u lokalnom području u kojem ste živjeli u vrijeme sukoba?', 'Jeste li u trajanju od najmanje jedne sedmice živjeli u području gdje su naoružane osobe (redovna vojska ili naoružane grupe) bile stacionirane ili su se kretale u većem broju? Ovo može uključivati i lokalno stanovništvo koje je sudjelovalo u sukobu.', 'Jeste li svjedočili borbama u lokalnom području u kojem ste živjeli u vrijeme sukoba?', 'Je li imovina (npr. Vaša kuća, automobil, stoka) Vaše bliže porodice uništena ili teško oštećena usljed oružanog sukoba?', 'Je li imovina (npr. Vaša kuća, automobil, stoka) Vaše bliže porodice oduzeta od strane naoružane grupe ljudi?', 'Da li je bilo nemoguće naći posao u lokalnom području zbog sukoba? (uredi/fabrike su bili zatvoreni ili uništeni, bilo je previše opasno)' 'Je li član uže porodice ili Vaš suprug ili partner učestvovao u sukobu ili u borbama kao član naoružane skupine?', 'Jeste li Vi aktivno učestvovali u borbama tokom sukoba?', 'Jesu li civili iz lokalnog područja u kojem ste živjeli bili zarobljeni ili zatvoreni?', 'Jesu li civili u lokalnom području u kojem ste živjeli umrli zbog sukoba?', 'Jeste li Vi osobno bili fizički napadnuti ili povrijeđeni usljed sukoba?', 'Jeste li morali bježati iz svog doma tokom (bilo kojeg) sukoba koji ste doživjeli?'

Sveukupno, 64% žena (u FBiH 68%, u RS 59%) može se smatrati direktno pogođenim sukobom, dakle, živjele su u vrijeme sukoba i imale barem jedno od navedenih iskustava u vezi sa sukobom.

Žene koje su definirane kao direktno pogođene sukobom također su pitane i o drugim posljedicama života tokom sukoba, od dostupnosti javnih usluga do gubitka članova porodice i iskustava nasilja. Gotovo tri od četiri ispitanice (74%) imale su barem jedno od iskustava navedenih u Tabeli 5.1. Žene povratnice (93%) ili izbjeglice/raseljene osobe (87%) češće prijavljuju da su imale neko od ovih iskustava.

Tabela 5.1: Iskustva žena direktno pogođenih sukobom

Recite mi da li ste doživjeli bilo šta od sljedećeg tokom oružanog sukoba/oružanih sukoba koji/e ste doživjeli.

	Da %
Muškarci u vašoj porodici (muževi, očevi, braća) bili su odsutni od kuće i porodice (jer su morali bježati, borili su se u sukobu, zatvoreni su, nestali su)	63
Zdravstvene usluge (uključujući zdravstvene usluge za žene) koje ste ranije koristili bile su nedostupne ili nepristupačne na duži vremenski period	36
Organi koji provode zakone (policija ili druga organizacija za održavanje zakona i reda) nisu bili prisutni u Vašem mjestu duže vrijeme	30
Član bliže porodice ili Vaš supružnik ili partner je bio povrijeđen ili poginuo usljed borbi/nasilja	30
Žene u Vašoj porodici morale su ići na potencijalno opasna mjesta (tj. prelaziti prvu liniju/granicu ili blizu eksploziva poput mina) zbog posla ili kako bi nabavile osnovne potrepštine za domaćinstvo (drvo za ogrjev, hranu, pitku vodu, gorivo itd.)	28
Naoružane grupe su se namjerno koristile prijetnjama, glasinama ili stvarnim nasiljem protiv žena kako bi preplašili lokalno stanovništvo u području u kojem ste živjeli	15
Članovi naoružanih grupa uznemiravali su lokalne žene u području u kojem ste živjeli	14
Članovi naoružanih grupa provodili su duboko ponižavajuće prakse protiv lokalnih žena u području u kojem ste živjeli, poput tjeranja žena da se skinu do gola u javnosti, sakaćenja njihovih tijela, provođenja pretraživanja tjelesnih šupljina bez razloga itd.	9
Okolnosti su natjerale žene da nude seksualne usluge za osnovne potrepštine ili kako bi osigurale bezbjednost svojih porodica u području u kojem ste živjeli	6

OSNOVA: Žene u dobi od 18 do 74 godine pogođene oružanim sukobima u BiH (1499); u FBiH (811); u RS (604)
 IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Tokom kvalitativnog istraživanja, žene u svim regijama BiH su se složile da je sukob u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine imao značajan utjecaj na nasilje nad ženama, kako za vrijeme tako i nakon sukoba. Smatrale su da je fizičko i seksualno nasilje bilo uobičajeno tokom sukoba – posebno u vojnim logorima – i izrazile vjerovanje da je posebice silovanje korišteno kao dio vojnih strategija zaraćenih strana. Smatra se da su počinioci nasilja tokom sukoba bili vojnici i drugo naoružano osoblje.

“Vjerujem da je u toku ... rata postojao potpuno drugačiji oblik nasilja. Nije bilo nasilja u porodici, ali van kuće ga je bilo – silovanje u logorima, fizičko nasilje od strane naoružanih pojedinaca, provala u kuće, premlaćivanje, zastrašivanje...”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, pogođena sukobom, urbana sredina, RS

“Mislim da je u ratu nasilje bilo seksualne prirode. Ne od strane supružnika, već od strane agresorske vojske nad ženama u logorima, a to je bilo često.”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

Žene koje su učestvovala u kvalitativnom istraživanju su također smatrale da se nasilje nad ženama nastavilo i nakon sukoba, ali ovaj put od strane intimnih partnera, a ne vojnika i paravojnih formacija. Objasnile su da je jedan od razloga za to psihička trauma koju su muškarci doživjeli tokom sukoba. Zaista, prema rezultatima istraživanja, gotovo trećina žena čiji se sadašnji partner borio u oružanom sukobu smatra da je sukob imao dugoročan psihički utjecaj na njihovog partnera (32%). Drugi razlog koji su žene u fokusnim grupama navele za ovaj porast nasilja od strane intimnog partnera je politički i ekonomski pad s kojim se zemlja suočavala. Stopa nezaposlenosti bila je veoma visoka i ispitanice su smatrale da je to dovelo do tenzija u porodicama. Jedna od posljedica rata koju su pomenule bila je da su žene postale manje finansijski nezavisne, jer mnoge od njih nisu uspjele pronaći posao nakon rata ili nisu imale pravo na penziju jer nisu imale dovoljno godina radnog staža kao rezultat sukoba.

“Mi smo svi bili zaposleni [prije rata]. Svi smo bili zaposleni, svi smo imali poslove i život je bio drugačiji, ljudi su generalno bili sretniji. Također mislim... da je i nasilja bilo manje. Onda se dogodio rat i sve se raspalo ... sada, nakon rata, iako je prošlo mnogo godina, još nismo dostigli nivo koji smo imali prije rata – nema posla, ljudi su sve siromašniji, ekonomska stabilnost [ne postoji] i to vodi nasilju.”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, interno raseljena, RS

5.2: Sukob i nasilje nad ženama

Žene koje su identificirane kao pogođene sukobom bile su pitane da li je bilo koje od njihovih iskustava nasilja bilo povezano sa oružanim sukobom. Među ispitanicama direktno pogođenim sukobom, koje su prijavile fizičko nasilje počinjeno od strane nepartnera, 25% je reklo da je nasilje bilo povezano sa oružanim sukobom, s tim da se taj postotak povećao na 40% u odgovorima na pitanje o najozbiljnijem incidentu nasilja od strane nepartnera (što uključuje i prijetnje fizičkim i seksualnim nasiljem). 34% žena pogođenih sukobom koje su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane sadašnjeg partnera povezano je svoje iskustvo nasilja sa oružanim sukobom. Opet, ovaj broj se povećava na 54%⁶⁰ kod pitanja o najozbiljnijem incidentu. Jedna od pet žena direktno pogođenih sukobom koje su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane bivšeg partnera povezuju ta iskustva nasilja sa sukobom (2%), dok čak 35% kaže da je najozbiljniji incident bio povezan sa sukobom koji su doživjele.

60 Ove podatke treba čitati s oprezom zbog male osnove (n=43).

Za uhođenje, uporedne cifre su 9% i 20%.⁶¹ Ovaj broj je mnogo manji za seksualno uznemiravanje, pri čemu 10% ispitanica povezuje najozbiljniji incident sa oružanim sukobom. Nijedna žena ne pripisuje oružanom sukobu iskustvo nasilja iz djetinjstva.

Nakon najozbiljnijeg incidenta nepartnerskog nasilja, žene koje su pogođene sukobom u većem broju tvrde da su imale dugoročne psihičke reakcije (67%, u poređenju sa 37% ispitanica koje nisu pogođene sukobom). Svaki od ponuđenih psihičkih utjecaja češće se navodi od strane ispitanica direktno pogođenih sukobom.

Nadalje, veća je vjerovatnoća da će žene pogođene sukobom pretrpjeti povrede: 37% ispitanica navodi modrice ili ogrebotine nakon najozbiljnijeg incidenta nasilja od strane nepartnara, u poređenju sa 7% ispitanica koje nisu pogođene sukobom.

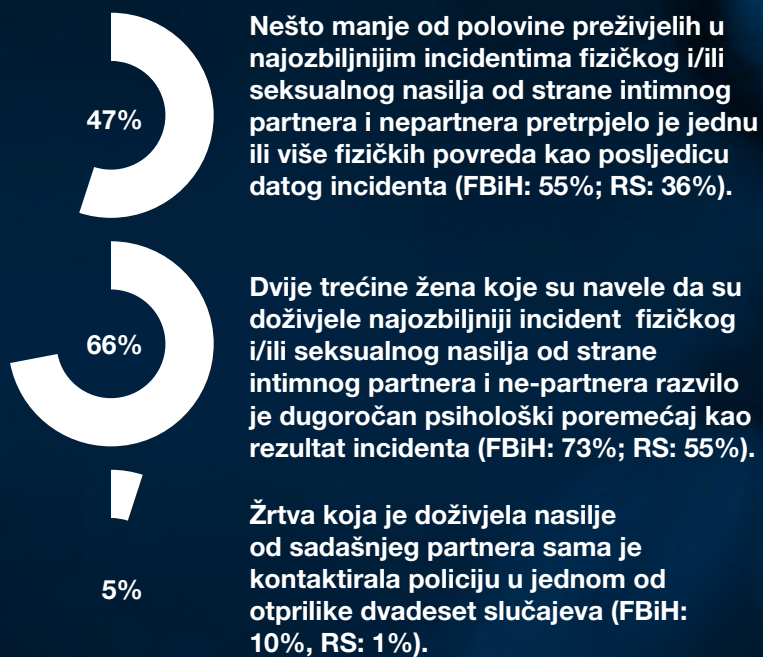
Isto tako, nakon najozbiljnijeg incidenta nasilja od strane bivšeg partnera, ispitanice koje su pogođene sukobom su sa većom vjerovatnoćom govorile da je najozbiljniji incident rezultirao određenim brojem psihičkih posljedica, uključujući osjećaj ugroženosti (51%, naspram 15% ispitanica koje nisu bile pogođene sukobom), gubitak samopouzdanja (50%, naspram 28%), poteškoće u spavanju (45%, naspram 18%), anksioznost (36%, naspram 9%), poteškoće u vezama (24%, naspram 8%) i poteškoće u koncentraciji (20% naspram 1%). Žene koje su pogođene sukobom također mnogo češće navode da su pretrpjele modrice i ogrebotine nakon najozbiljnijeg incidenta nasilja od strane bivšeg partnera.

Ove razlike nisu uočene u odnosu na sadašnje partnersko nasilje.

Danas, od svih žena koje su doživjele oružani sukob i koje su pretrpjele dugotrajnu bolest ili invaliditet, gotovo svaka peta žena (18%) to pripisuje sukobu. Brojke su veće među ženama obrazovanim do nivoa osnovne škole (27%), penzionisanim ženama (26%), ženama koje se veoma teško nose sa sadašnjim prihodima (30%), izbjeglicama/raseljenim osobama (42%) te povratnicama (33%). Međutim, ne postoji značajna razlika između različitih regija ili između dva entiteta.

Dva posto ispitanica kaže da im se prijetilo ili su napadnute vatrenim oružjem od petnaeste godine nadalje. Radi se o ukupno 55 ispitanica, a većina njih (68%) tvrdi da počilac ovih djela nije bio njihov partner, nego druga osoba. Među ženama koje su iskusile partnersko ili nepartnersko nasilje, ova brojka se povećava na 6% žena koje kažu da su bile napadnute ili im je priječeno vatrenim oružjem (ukupno 19 ispitanica).

61 Ove podatke treba čitati s oprezom zbog malih osnova (n=60 i n=46).

47%

Nešto manje od polovine preživjelih u najozbiljnijim incidentima fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera i nepartnera pretrpjelo je jednu ili više fizičkih povreda kao posljedicu datog incidenta (FBIH: 55%; RS: 36%).

66%

Dvije trećine žena koje su navele da su doživjele najozbiljniji incident fizičkog i/ili seksualnog nasilja od strane intimnog partnera i ne-partnera razvilo je dugoročan psihološki poremećaj kao rezultat incidenta (FBIH: 73%; RS: 55%).

5%

Žrtva koja je doživjela nasilje od sadašnjeg partnera sama je kontaktirala policiju u jednom od otprilike dvadeset slučajeva (FBIH: 10%, RS: 1%).

6. Utjecaj nasilja na život žena i prepreke u traženju podrške

Ovo poglavlje daje pregled utjecaja nasilja na zdravlje žena. Žene su pitane o utjecaju najozbiljnijeg incidenta fizičkog ili seksualnog nasilja na njih, što može podrazumijevati i prijetnje ovim oblicima nasilja. Najozbiljniji incident je onaj koji je žena koja je preživjela nasilje sama odredila kao onaj koji je imao najveći utjecaj na nju, bilo psihički ili fizički.

6.1: Psihičke reakcije i tjelesne povrede

Gotovo sve žene koje su doživjele fizičko ili seksualno nasilje su nakon najozbiljnijeg incidenta doživjele barem jedno od osjećanja navedena na Slici 6.1. Bez obzira na odnos sa počiniocem, najuobičajenija emocionalna reakcija je strah, koji je osjetilo oko polovine žena koje su preživjele nasilje od svojih sadašnjih partnera (55%), gotovo dvije trećine žena koje su preživjele nasilje od nepartnera (64%), a sedam od deset koje su preživjele nasilje od bivših partnera (70%). Pored straha, bijes, šok i nelagoda su ostale uobičajene reakcije koje su, u većem razmjeru, iskusile osobe koje su doživjele nasilje od bivšeg partnera. U Evropskoj uniji su bijes i strah najuobičajenije emocionalne reakcije.

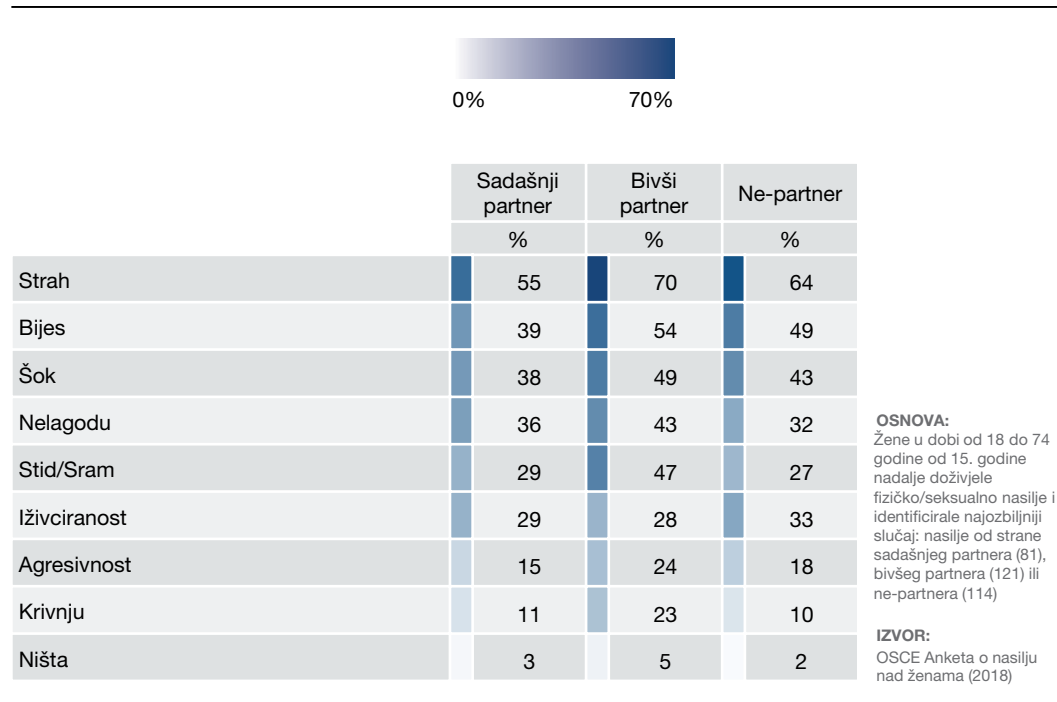
U kvalitativnom istraživanju, jedna žena koja je doživjela ponovljeno fizičko nasilje od svog partnera je objasnila da je, iako više nije sa njim, izgubila povjerenje u ljude i da ne može biti u vezi. Tvrdi da joj više odgovara da bude sama i bilo bi je strah da bude s nekim drugim.

“Još uvijek nisam spremna [biti u vezi]. Nakon svega što sam doživjela, ne vjerujem nikome. To je to, izgubila sam povjerenje u ljude. Nekako, volim biti sama.”

Žena, u dobi od 38 do 55, interno raseljena osoba, RS

Tabela 6.1: Emocionalne reakcije na fizičko i/ili seksualno nasilje (najozbiljniji incident)

Razmišljajući o najozbiljnijem incidentu/tom incidentu, da li ste zbog toga osjećali išta od navedenog?

Vrijedi ponovo spomenuti da su sve žene koje su doživjele seksualno uznemiravanje osjetile barem jednu od emocija navedenih na Slici 6.1. u odnosu na najozbiljniji incident. Dok se strah rjeđe javljao kao reakcija na najozbiljniji incident (28%), najuobičajenija reakcija je bila nelagoda, koju je osjetila otprilike polovina žena koje su kao najozbiljniji incident identificirale oblik seksualnog uznemiravanja (46%), što može biti posljedica osjećaja da odgovornost za seksualno uznemiravanje ili zlostavljanje snosi žrtva.

Većina ispitanica koje su doživjele fizičko i/ili seksualno nasilje od strane sadašnjih ili bivših partnera osjetila je utjecaj barem jedne od dugotrajnih psihičkih reakcija navedenih na Slici 5.2. kao posljedicu najozbiljnijeg incidenta nasilja. Kod osoba koje su preživjele nasilje od strane bivšeg partnera postoji veća vjerovatnoća da su pretrpjele bilo koju od reakcija ponuđenih u pitanju, ali su manjak samopouzdanja (44%), osjećaj ranjivosti (41% u poređenju sa 24% u EU) i depresija (40% u poređenju sa 27% u EU) najčešći.

Nakon najozbiljnijeg incidenta, depresija je najčešća reakcija kod osoba koje su preživjele nasilje od strane sadašnjih partnera (34%), dok su se one koje su preživjele nasilje od strane nepartnera najčešće osjećale ranjivim (31%). Otprilike tri od deset osoba koje su preživjele nasilje od strane sadašnjih partnera također su se osjećale ranjivim, patile su od anksioznosti i gubitka samopouzdanja, dok je četvrtina onih koje su preživjele nasilje od strane nepartnera osjećala anksioznost, poteškoće sa spavanjem, depresiju, gubitak samopouzdanja i napade panike. Žene koje žive u RS-u imaju tendenciju da rjeđe navode psihičke posljedice od onih koje žive u FBiH kada je riječ o svim oblicima nasilja (najizraženije za nasilje od strane nepartnera, gdje 43% žena u RS-u ukazuje na psihičke posljedice u odnosu na 62% u FBiH, ali je vidljivo i za nasilje od strane intimnog partnera, na što ukazuje 62% žena u RS-u, i 78% u FBiH). Anksioznost, depresija i osjećaj ranjivosti su najčešće opisane reakcije u EU.

6. Utjecaj nasilja na život žena i prepreke u traženju podrške

Kao što je navedeno u 4. poglavlju, psihičke reakcije na nasilje od strane nepartnera i bivših partnera više su naglašene kod žena koje su doživjele oružani sukob.

Tabela 6.2: Psihičke posljedice fizičkog i/ili seksualnog nasilja (najozbiljniji incident)

Kao posljedica toga, da li ste patili od bilo čega navedenog [od najozbiljnijeg incidenta koji ste doživjeli?]

	Sadašnji partner	Bivši partner	Ne-partner
	%	%	%
Depresija	34	40	24
Osjećaj ranjivost	32	41	31
Anksioznost	31	28	27
Gubitak samopouzdanja	28	44	24
Napadi panike	22	24	24
Poteškoće u spavanju	19	37	25
Poteškoće u odnosima s ljudima	12	20	19
Poteškoće sa koncentracijom	10	14	15
Ništa	31	28	38

OSNOVA:
Žene u dobi od 18 do 74 godine od 15. godine nadalje doživjele fizičko/seksualno nasilje i identificirale najozbiljniji slučaj: nasilje od strane sadašnjeg partnera (81), bivšeg partnera (121) ili ne-partnera (114)

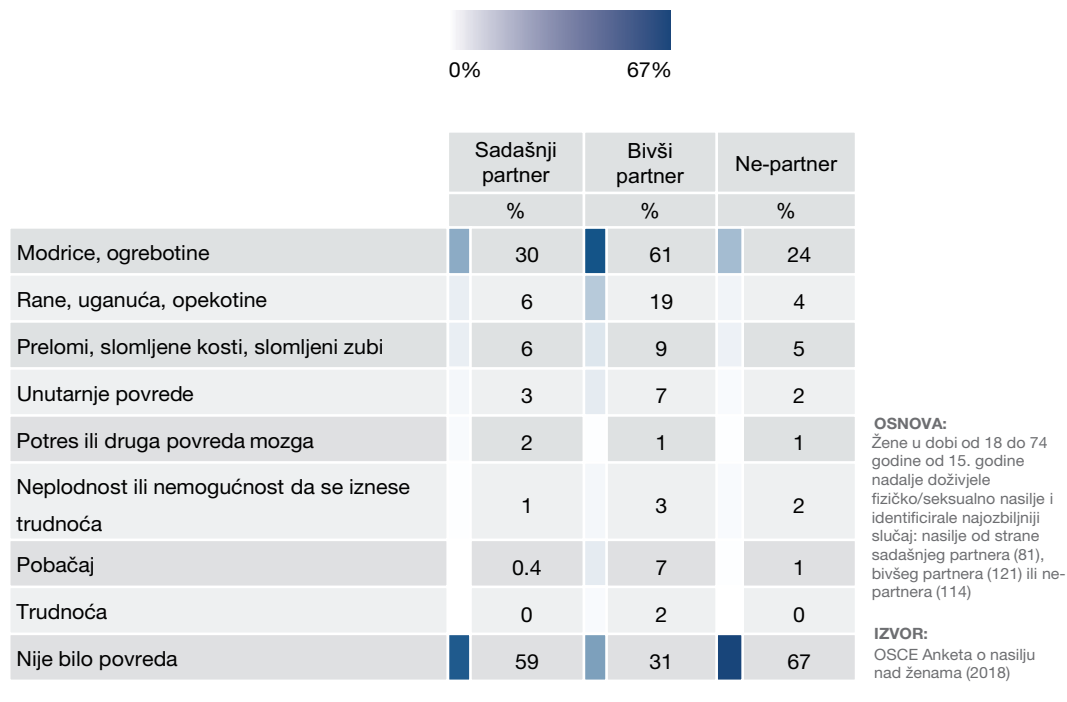
IZVOR:
OSCE Anкета o nasilju nad ženama (2018)

Dok četiri od deset žena koje su doživjele seksualno uznemiravanje (38%) navode da nemaju dugotrajnijih posljedica usljed najozbiljnijeg incidenta, jedna od šest se osjeća ranjivom (16%), a nešto više od jedne od deset osjeća anksioznost (13%), doživjela je gubitak samopouzdanja (također 13%), imala je poteškoće sa spavanjem (12%) i pati od depresije (11%). U EU, jedna od šest je patila od anksioznosti (14%), a jedna od pet ispitanica se osjećala ranjivom (20%) nakon najozbiljnijeg slučaja seksualnog uznemiravanja.

Dok je manji broj žena naveo tjelesnu povredu ili druge fizičke posljedice u poređenju sa emocionalnim ili psihičkim posljedicama najozbiljnijeg slučaja nasilja, ipak ih je mnogo iskusilo ovakve posljedice. Više od šest od deset žena koje su preživjele nasilje od strane bivšeg partnera (61%), 30% žena koje su preživjele nasilje od strane sadašnjeg partnera i 24% žena koje su preživjele nasilje od strane nepartnera imale su modrice ili ogrebotine kao posljedicu najozbiljnijeg incidenta. Rane, uganuća ili opekotine je navelo 19% onih koje su doživjele nasilje od strane bivšeg partnera (u odnosu na najozbiljniji incident), a frakture, slomljene kosti ili slomljeni zubi navedeni su kod 9% ispitanica. Sedam posto žrtava nasilja od strane bivšeg partnera doživjelo je pobačaj kao rezultat ovog iskustva. U EU najuobičajeniji oblici tjelesnih povreda su također modrice, ogrebotine (kod 42% onih koje su identificirale najozbiljniji slučaj nasilja od strane intimnog partnera i 33% onih koje su identificirale najozbiljniji slučaj nasilja od strane nepartnera) te rane, uganuća, opekotine (11% u odnosu na nasilje od strane partnera i 8% u odnosu na nasilje od strane nepartnera).

Tabela 6.3: Tjelesne povrede nastale zbog fizičkog i/ili seksualnog nasilja (najozbiljniji incident)

Kao posljedica najozbiljnijeg incidenta koji ste doživjeli, da li ste imali fizičke povrede zbog doživljenog fizičkog i/ili seksualnog nasilja?

Trećina žena koje su navele da su doživjele najozbiljniji incident od strane sadašnjeg partnera je zbog toga bolovala od depresije

Žrtve nasilja od strane bivšeg partnera češće kažu da su iskusile teže oblike nasilja od strane počinioca u poređenju sa iskustvom od strane sadašnjeg partnera ili nepartnera. Na primjer, za prvu grupu veća je vjerovatnoća da su doživjele udaranje nogom, šakom ili da je na njih bačen težak predmet (Slika 3.2). Ovo također potvrđuje i veći broj preživjelih koje su dobile dugotrajne psihičke simptome nakon napada koji su izvršili njihovi bivši partneri, u odnosu na druge počinioce (Slika 6.2).

Kao i u slučaju psihičkih posljedica, žene koje žive u RS-u rjeđe su navodile tjelesne posljedice u odnosu na žene koje žive u FBiH (36% žena u RS kaže da su pretrpjele tjelesne povrede, u odnosu na 55% ispitanica u FBiH).

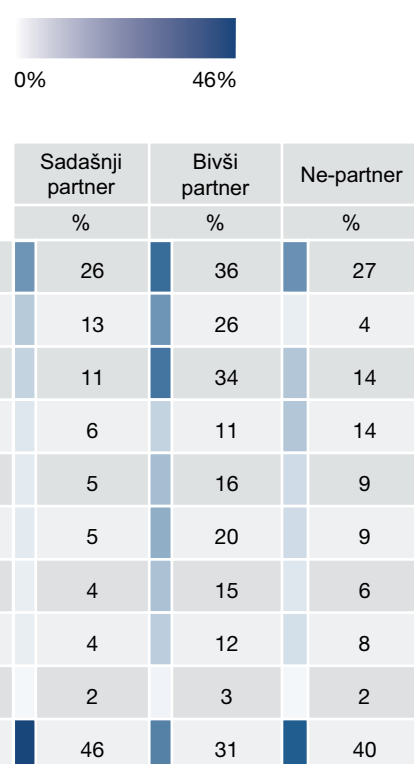
6.2: Kakvu podršku žele žrtve nasilja?

Sve ispitanice koje su doživjele fizičko ili seksualno nasilje pitane su da li im je bila potrebna neka vrsta pomoći nakon najozbiljnijeg incidenta koji su preživjele.

Preživjele su pitane koje su to vrste informacija, savjeta ili podrške koje su željele nakon najozbiljnijeg incidenta nasilja koji su pretrpjele. Žene i u BiH i u EU su najviše spominjale da su, nakon najozbiljnijeg slučaja fizičkog i/ili seksualnog nasilja od partnera, željele da imaju nekoga s kim bi mogle razgovarati radi moralne podrške. Zaštita od daljeg osjećaja da su žrtve je iskazana kao potreba žena koje su preživjele nasilje od strane bivšeg partnera i spomenuta je kod 34%, što je gotovo jednako često koliko i potreba da se s nekim razgovara, i mnogo češće se javlja nego kod žena koje su preživjele nasilje od strane sadašnjeg partnera ili nepartnera. Žene koje su preživjele nasilje od strane bivšeg partnera također su češće spominjale određeni broj drugih oblika podrške kao što je financijska podrška i informacije od policije (Tabela 6.4).

Tabela 6.4: Vrste informacija, savjeta i podrške koje su žrtve željele nakon najozbiljnijeg incidenta

Kakvu vrstu informacija, savjeta ili podrške ste željeli dobiti nakon incidenta?

	Sadašnji partner	Bivši partner	Ne-partner
	%	%	%
Neko za razgovor/Moralna podrška	26	36	27
Financijska potpora	13	26	4
Zaštita od daljnjeg zlostavljanja/uznemiravanja	11	34	14
Praktična pomoć	6	11	14
Medicinska pomoć	5	16	9
Informacije od policije	5	20	9
Informacije o sigurnosti/prevenciji zločina	4	15	6
Pomoć oko prijave incidenta /saradnje s policijom	4	12	8
Pomoć oko osiguranja/odštetnog zahtjeva	2	3	2
Ništa od navedenog /Nisam željela nikakvu potporu	46	31	40

OSNOVA:
Žene u dobi od 18 do 74 godine od 15. godine nadalje doživjele fizičko/seksualno nasilje i identificirale najozbiljniji slučaj: nasilje od strane sadašnjeg partnera (81), bivšeg partnera (121) ili nepartnera (114)

IZVOR:
OSCE Anketa o nasilju nad ženama (2018)

U kvalitativnom istraživanju, spomenut je nedostatak komunikacije i saradnje između različitih službi za podršku. Jedna ispitanica iz RS-a koja je doživjela nasilje je objasnila da joj je žao što joj, kada je razgovarala s policijom o slučaju nasilja (2015. godine), nisu predložili niti jednu nevladinu organizaciju koju bi mogla kontaktirati kao izvor podrške, niti su informirali centar za socijalni rad o njenom iskustvu. Ovo su spomenule i Romkinje u FBiH.

“Policija samo zapiše [vašu prijavu], ali ništa ne preporučuje tim ženama, [kao] ni sigurnu kuću niti bilo šta drugo.“

Žena, u dobi od 18 do 36 godina, Romkinja, urbana sredina, FBiH

Još jedna nezadovoljena potreba koju su žene spomenule u kvalitativnom istraživanju bila je finansijska podrška. Žene su objasnile da žrtve nasilja u porodici često finansijski zavise od svog partnera (ponekad zato što su spriječene da rade), tako da ne bi mogle da žive samostalno. Rekle su da postoji nedostatak finansijske podrške ili podrške koju finansira država kako bi postale ekonomski nezavisne. Time bi im se pomoglo da pobjegnu od takvih nasilnih odnosa.

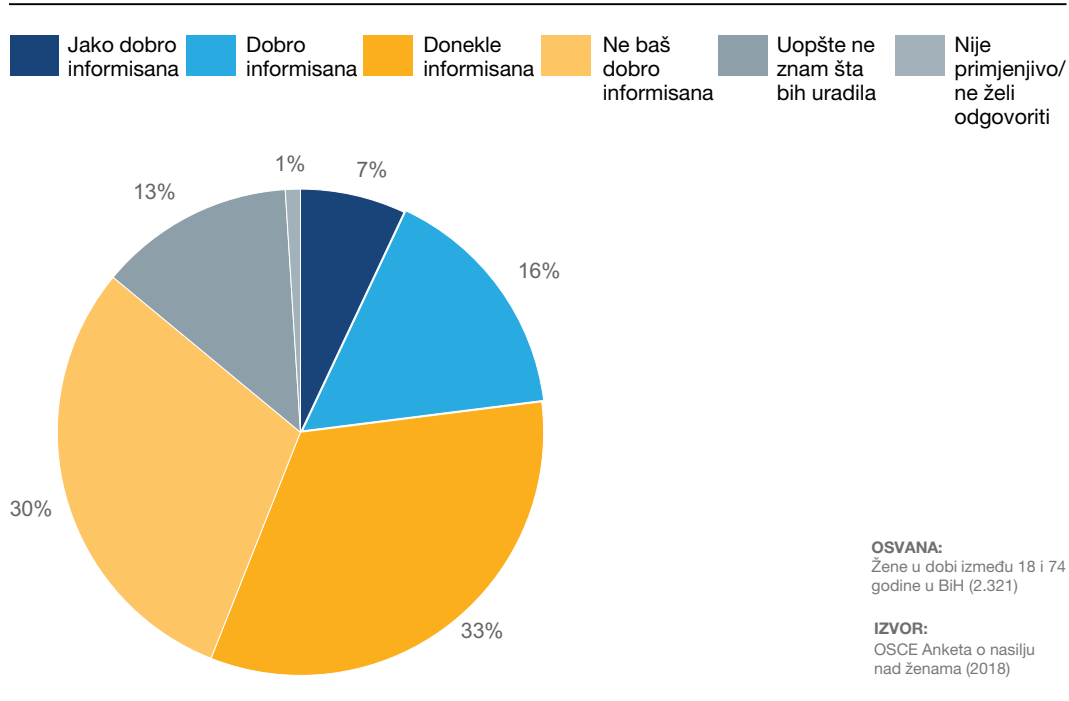
“Samo sam htjela posao. Ne treba niko da mi daje novac. Tražila sam samo da mi nađu posao. Iz Centra za socijalni rad su mi rekli da to nije u [opisu njihovog posla].“

Žena, detaljan intervju, u dobi od 38 do 55 godina, RS

Žene su tokom istraživanja pitane koliko su dobro informirane o tome šta trebaju raditi ako dožive nasilje. Oko četvrtine žena (24%) smatra da su ili vrlo dobro informirane ili dobro informirane, dok trećina (33%) kaže da su donekle informirane. Sličan postotak žena (30%) kaže da nisu dobro informirane, a 13% ukazuje na to da uopće ne znaju šta uraditi ukoliko dožive nasilje (Slika 6.1).

Slika 6.1: Svijest o tome šta treba raditi nakon iskustva nasilja

Da li osjećate da ste dovoljno informirani o tome šta treba da uradite ako doživite nasilje?

Znatno je manja vjerovatnoća da će se starije žene smatrati informiranim o tome šta učiniti u slučaju nasilja. Zaista, više od polovine žena od 60 ili više godina (58%) kaže da se ili ne smatraju dobro informiranim ili uopće ne znaju šta da rade u slučajevima nasilja, u poređenju sa gotovo trećinom žena u dobi od 15 do 29 godina (31%). Ovo važi i za žene sa osnovnim obrazovanjem (80%, u poređenju sa 26% žena sa tercijskim obrazovanjem) i žene koje se bore da opstanu sa svojim prihodima (71% onih kojima je teško da se nose sa svojim prihodima, u poređenju sa 31% onih koje žive udobno).

Žene su također pitane da li su ikada čule za lokalne specijalizirane organizacije (po tri u FBiH i u RS). Sveukupno, skoro dvije trećine žena (64%) su čule barem za jednu od organizacija o kojima su bile pitane, a nivo poznavanja ovih organizacija je uporediv između dva entiteta.

6. Utjecaj nasilja na život žena i prepreke u traženju podrške

U FBiH, većina žena (56%) je čula za SOS liniju za žrtve porodičnog nasilja. Svijest o postojanju nevladinih organizacija kao što su Medica Zenica i Fondacija za lokalnu demokratiju (Sarajevo) je manje izražena, sa 32% za prvu i 16% za drugu organizaciju.

U RS-u, nešto manje žena je upoznato sa SOS telefonskom linijom (49%), dok nešto više od trećine (35%) navodi da su čule za Udružene žene Banja Luka, a oko četvrtina za Udruženje Lara Bijeljina (26%).

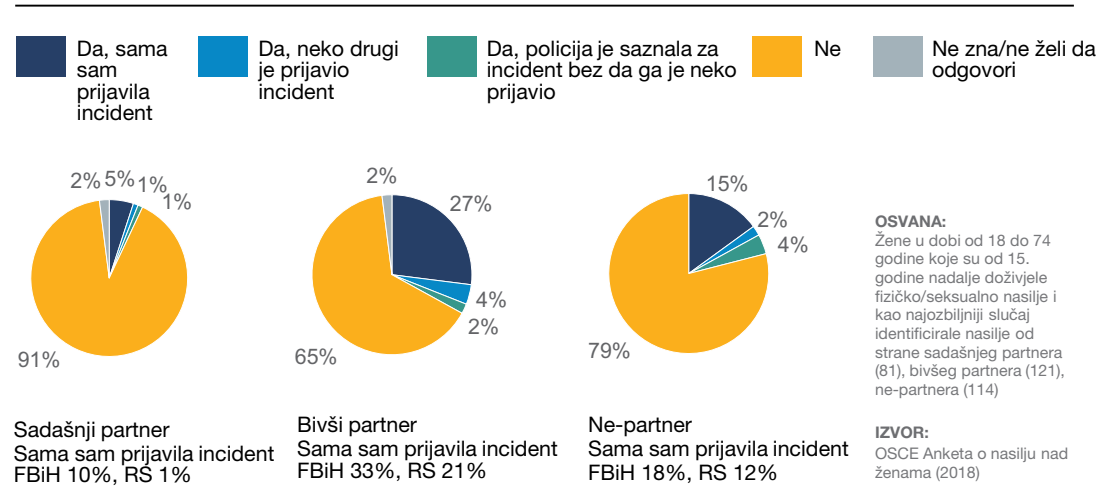
6.3: Prijavljivanje pretrpljenog nasilja i uznemiravanja

Žene su u anketi pitane da li su policija ili druge organizacije imale saznanja o najozbiljnijem incidentu fizičkog ili seksualnog nasilja.

Čak i nakon najozbiljnijeg incidenta fizičkog i/ili seksualnog nasilja, u većini slučajeva policija nije o tome ništa znala (Slika 6.2). Ipak, omjer žena koje su prijavile najozbiljniji incident policiji dosta varira u odnosu na to ko je počinitelj. Preživjele češće prijavljuju najozbiljniji incident ukoliko je počinitelj bivši partner (od koga su se naposljetku razvele) ili nepartner, nego što to rade u slučaju kada je počinitelj sadašnji partner.

Slika 6.2: Prijavljivanje nasilja policiji nakon najozbiljnijeg slučaja nasilja

Da li je policija došla do saznanja o [najozbiljnijem slučaju] nasilja?

Kod žena koje su navele da im se desio najozbiljniji incident također je manje vjerovatno da će prijaviti taj slučaj nekoj drugoj službi osim policiji (Slika 6.5). Ovo je pogotovo istinito u odnosu na nasilje od strane sadašnjeg partnera, gdje jasna većina žena (84%) nije kontaktirala niti policiju niti neku drugu organizaciju.

Tabela 6.5: Kontakti nakon najozbiljnijeg slučaja fizičkog i/ili seksualnog nasilja

Da li ste kontaktirali bilo koju od slijedećih službi kao rezultat najozbiljnijeg incidenta?

	Sadašnji partner %			Bivši partner %			Ne-partner%		
	BiH	FBiH*	RS*	BiH	FBiH*	RS*	BiH	FBiH*	RS*
Policiju (samostalna prijava)	5	10	1	27	33	21	15	18	12
Ljekara, dom zdravlja ili neku drugu zdravstvenu instituciju	3	4	2	21	22	19	7	6	7
Bolnicu	2	3	1	25	31	17	4	3	6
Crkvu/ vjerske organizacije	1	0	3	1	1	0	0	0	0
Socijalnu službu	1	0	2	20	24	14	4	4	3
Pravnu službu/ advokata	0	0	0	13	14	11	5	4	5
Sigurnu kuću za žene	0	0	0	5	5	5	2	1	2
Organizaciju za pomoć žrtvama	0	0	0	3	3	1	2	4	0
Drugu službu/organizaciju za potporu	0	0	0	1	1	0	0	0	0
Nije kontaktirana ni organizacija niti policija	84	85	82	53	48	61	76	76	76

OSNOVA:

Žene u dobi od 18 do 74 godine od 15. godine nadalje doživjele fizičko/seksualno nasilje i identificirale najozbiljniji slučaj: nasilje od strane sadašnjeg partnera (BiH:81; FBiH: 34; RS: 45), bivšeg partner (BiH:121; FBiH: 60; RS: 57) ili od strane ne-partnera (BiH:114; FBiH: 54; RS: 57)

* Oprez: male veličine osnova

IZVOR:

OSCE Anкета o nasilju nad ženama (2018)

Najčešći razlog neprijavlivanja policiji najozbiljnijeg incidenta nasilja koji su preživjele od strane nepartnera ili bivšeg partnera jeste taj što im je više odgovaralo da se sa tim slučajem nose same, možda uz pomoć prijatelja ili člana porodice (28% u prvom i 26% u drugom slučaju). Žene koje su preživjele nasilje od strane sadašnjeg partnera kao najvjerovatniji razlog će navesti da nisu prijavile slučaj jer su smatrale da je suviše beznačajan (38%) ili zato što smatraju da je to porodična stvar (33%). Strah od partnera ili počinioca je također naveden u odnosu na sve tri vrste počinioca, ali je posebice uobičajen u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera (27% kod sadašnjih i 20% kod bivših partnera). Želja da se slučaj čuva tajnim i sram također su ključni razlozi zašto preživjele nasilja od strane sadašnjeg ili bivšeg partnera ne odlaze u policiju.

Slični razlozi su dati za nestupanje u kontakt s ostalim organizacijama za podršku, iako je vjerovatnije da žene kažu kako im u ovakvim slučajevima više odgovara da se same nose s problemom, što je slučaj kod sve tri vrste počinioca.

6. Utjecaj nasilja na život žena i prepreke u traženju podrške

Tabela 6.6: Razlozi zašto žene nisu kontaktirale policiju

Zašto niste kontaktirali policiju?

	Sadašnji partner %			Bivši partner %			Ne-partner%		
	BiH	FBiH*	RS*	BiH	FBiH*	RS*	BiH	FBiH*	RS*
To nije bila značajna/ozbiljna stvar/Nije mi palo na pamet	38	17	57	17	10	27	23	11	42
Mogla sam to riješiti sama /Uključila sam prijatelja/icu/člana porodice	33	31	35	26	27	25	28	29	29
Strah od partnera/počinionca	27	36	17	20	18	25	11	15	5
Sram, nelagoda	18	27	9	14	12	16	4	4	5
Nisam htjela da iko sazna / zadržala sam to za sebe	16	13	20	19	17	21	9	7	9
Mislila sam da policija neće htjeti ništa poduzeti	11	20	2	11	10	12	4	0	4
Niko mi ne bi vjerovao	8	15	0	1	0	2	4	4	2
Moj partner mi nije dopustio	7	15	0	4	5	2	-	-	-
Nisam vjerovala da bi neko mogao pomoći	5	9	0	9	7	12	2	8	0
Bojala sam se da ću izgubiti djecu	5	7	1	4	0	8	-	-	-
Nisam željela da moj partner /počinilac bude uhapšen ili da ima problema s policijom	5	6	2	3	0	7	3	4	1
Bila sam previše emocionalno uznemirena da bih zvala policiju	4	9	0	2	2	3	2	3	1
Nisam željela da se veza završi	4	8	0	0	0	0	-	-	-
Mislila sam da je to moja krivica	3	6	0	2	1	3	2	1	3
Strah od odmazde od nekoga drugoga, a ne partnera	1	0	1	0	0	0	4	5	3
Otišla sam na neko drugo mjesto po pomoć	0	0	0	4	0	10	0	0	0
Neko drugi me zaustavio ili obeshrabrio	0	0	0	3	4	0	2	0	4
Nisam se mogla obratiti policiji zbog sukoba	0	0	0	0	0	0	3	2	5
Neko drugi je prijavio/ policija je samostalno saznala za događaj	0	0	0	0	0	0	2	4	0
Otišla sam direktno na sud kako bih prijavila incident	0	0	0	0	1	0	0	0	0

OSNOVA:

Žene u dobi od 18 do 74 godine koje su identificirale najozbiljniji slučaj; a nisu ga prijavile policiji - Sadašnji partner: BiH:76; FBiH: 30; RS: 44- Bivši partner: BiH: 91; FBiH: 42; RS: 45 - Ne-partner: BiH: 96; FBiH: 45; RS: 48).

IZVOR:

OSCE Anкета o nasilju nad ženama (2018)

U ovom istraživanju ispitivala se svijest o tri specijalne organizacije i službe za podršku u FBiH, od kojih je najpoznatija BiH SOS linija za žrtve porodičnog nasilja, 1265, za koju je čulo 56% ispitanica. Svijest o postojanju ove organizacije je posebno izražena kod ispitanica koje žive u Kantonu Sarajevo (80%). Svijest o postojanju nevladinih organizacija Medica Zenica i Fondacije za lokalnu demokratiju (Sarajevo) manje je izražena, sa 32% za prvu i 16% za drugu organizaciju. Žene koje žive u Zeničko-dobojskom (66%) i Srednjobosanskom kantonu (45%) pokazuju najizraženiju svijest o postojanju nevladine organizacije Medica Zenica, dok one koje žive u Hercegovačko-neretvanskom kantonu (36%) i Kantonu Sarajevo (26%) najviše poznaju nevladinu organizaciju Fondacija za lokalnu demokratiju (Sarajevo).

U RS-u,⁶² svijest o postojanju RS-ove SOS linije za žrtve porodičnog nasilja, 1264, najizraženija je, sa 49%, a nivoi svijesti su konzistentni širom regija. Više od jedne trećine žena je čulo za nevladinu organizaciju Udružene žene Banja Luka (35%), a više od četvrtine (26%) za nevladinu organizaciju Lara Bijeljina. Što se tiče nevladine organizacije Udružene žene Banja Luka, svijest je najizraženija kod žena koje žive u regiji Sjever. Nasuprot tome, svijest o postojanju nevladine organizacije Lara Bijeljina najizraženija je među onima koje žive u regiji Istok (36%), a najmanje izražena kod onih koje žive u regiji Sjever (19%).

Širom oba entiteta, nivoi svijesti su niži među ženama koje su starije od 60 godina, imaju osnovno obrazovanje i žive u ruralnim sredinama.

Međutim, veoma mali broj žena je kontaktirao ove organizacije za podršku nakon što su doživjele slučajevne nasilja ili seksualnog uznemiravanja, bez obzira na počinioca (Slika 6.2).

U kvalitativnom istraživanju, žene koje su preživjele nasilje su najvjerovatnije ispričale svoja iskustva prijatelju ili članu porodice (na primjer, sestri). Neke su objasnile da im je bila potrebna stručna pomoć kako bi podijelile svoju priču i kako bi ih neko saslušao, na primjer psihijatar. Jedna žena, koja je dobila podršku od nevladine organizacije, objasnila je da joj je pristup povjerljivom obliku podrške pomogao da se nosi sa svojim iskustvima.

“Nakon što sam otišla od kuće, jednostavno sam imala potrebu da to podijelim sa nekim. [Razgovarala sam] sa psihologinjom. Mogla sam nekome ispričati sve a da se ne bojim da će se ta priča širiti okolo. Mogla sam [joj] sve reći, znajući da će sve ostati među četiri zida. Nekako sam joj vjerovala. Ona mi je pokazala da imam pravo da živim, da mislim. Otvorila mi je oči i zaista me ohrabrila.“

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, RS

Širom BiH, žene su bile upoznate sa centrima za socijalni rad i znale su da mogu pozvati policiju; međutim, generalno su izrazile veliko nepovjerenje u obje ove institucije i doživljavale ih kao beskorisne. Generalna percepcija žena bila je da će te institucije reagirati kao da je žrtva kriva i da će stati na stranu počinioca. Također je postojao osjećaj da će policija zadržati počinioca na kratak vremenski period, što znači da ženama neće biti pruženo mnogo zaštite.

“Kada [žena] ode u policiju, prvo je pitaju za ličnu kartu, a zatim pitaju pitanja, kako, zašto, šta...”

“Na samom početku se ponašaju kao da je ona odgovorna za to što joj se desilo.”

Žena, u dobi od 38 do 55 godina, pogođena sukobom, urbana sredina, RS

⁶² Žene u Brčko distriktu BiH mogu kontaktirati SOS brojeve RS i FBiH. Isto tako, u slučaju potrebe za odlaskom u sklonište, mogu kontaktirati skloništa u oba entiteta.

“Policija će doći samo u slučajevima fizičkog nasilja. Policija pruža fizičku zaštitu, prvo daju upozorenje, a ako se ponovo desi, zatvorit će [počinioca] ... Centar za socijalni rad, barem ovaj ovdje, ništa ne radi. Užasni su. Trebali bi pomoći i biti na strani žene, dati joj neku vrstu pomoći, naći joj posao, nabaviti zabranu prilaska. Oni to mogu. Ali oni nisu ni od kakve koristi nego su samo posrednici u slučaju razvoda.”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

U kvalitativnom istraživanju, žene su navele da su bile manje upoznate sa SOS linijom za pomoć te da vjeruju da žene općenito nisu svjesne da nevladine organizacije mogu pružiti podršku. Ipak, neke su smatrale da su nevladine organizacije, kada se koriste, najbolji izvor podrške. Međutim, objasnile su da nivoi svijesti o nevladinim organizacijama, SOS liniji za pomoć i sigurnim kućama nisu izraženi. Nadalje, neke žene su objasnile da nisu znale da li su ove usluge besplatne, što ih je odvratilo od toga da ih kontaktiraju. Žene u ruralnim sredinama su manje svjesne o postojanju organizacija za podršku, a smatra se da postoji rizik da Romkinje, migrantkinje i pripadnice etničkih manjina budu diskriminirane.

“Mislim da su nevladine organizacije veoma bitne, ali ljudi ne znaju mnogo o njima, što znači da nisu toliko promovisane.”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

Iskustva žena koje su preživjele nasilje su u skladu sa ovim mišljenjima. Jedna preživjela je objasnila da su joj, nakon što je policiji i centru za socijalni rad prijavila da je iskusi ponovljeno fizičko nasilje od strane partnera, rekli da može ostati u sigurnoj kući sedam dana, ali su joj preporučili da se vrati mužu i pokuša problem riješiti direktno s njim.

“[Ljudi iz centra za socijalni rad i policije] su mi rekli da mogu ostati sedam dana u sigurnoj kući, ali da to nije rješenje. ‘Najbolje bi bilo otići kući i razgovarati.’ To su mi savjetovali.”

Žena, detaljan intervju, u dobi od 38 do 55 godina, RS

Još jedna žena koja je preživjela nasilje – a ima invaliditet – opisala je iskustvo prijavljivanja slučaja policiji i centru za socijalni rad, nakon što ju je muž izložio teškom psihičkom nasilju i agresivnom ponašanju, na primjer, tako što je vikao i bacao predmete po kući. Navodi da su joj u centru za socijalni rad rekli da ne mogu ništa učiniti dok ne podnese zahtjev za razvod. Policija je zauzvrat njenog muža samo usmeno opomenula i rekla mu da se ne ponaša tako. Ova žena je također osjetila da se centar za socijalni rad nije odnosio prema njoj s poštovanjem zbog njenog invaliditeta.

“Kad god sam pozvala policiju i rekla im šta on radi, policija bi ga samo usmeno opomenula sa: ‘Nemoj više to da radiš.’ On bi odgovorio: ‘Nisam to ja uradio. Bog zna ko je udarao nogom u vrata sinoć.’

Bila sam u žestokom sukobu sa jednom te istom uposlenicom centra za socijalni rad. To je trajalo čitavu godinu i po dok je tekao postupak razvoda. Ne mogu da vjerujem da me omalovažavala jer sam slijepa i tražila od mene da odustanem od djece jer nemam novca.“

Žena, detaljan intervju, u dobi od 18 do 37 godina, RS

Studija slučaja: Iskustvo prijavljivanja nasilja

- G. je rođena 1957. godine i imala je mirno djetinjstvo u blizini Sarajeva. Udala se 1992. godine, kada je izbio rat. Tokom rata, njen muž je bio u vojsci, a ona je radila u jednoj zdravstvenoj ustanovi.
- Nakon što je ostao bez posla u vojsci, muž ju je počeo izlagati psihičkom nasilju.
- Razveli su se, a onda se ponovo vratili jedno drugom, i psihičko nasilje se nastavilo.
- Jednog dana ju je muž toliko jako udario nogom da je pretrpjela tešku povredu glave i morala je hitno na operaciju, nakon koje je provela mjesec dana oporavljajući se u bolnici.
- Kada se vratila kući, potražila je pomoć od nevladine organizacije, ali joj je rečeno da mora prijaviti slučaj policiji kako bi dobila pravnu pomoć od nevladine organizacije.
- Kada je otišla u policiju da prijavi slučaj, rečeno joj je da je prekasno i da je trebala doći odmah nakon što se desio incident.

”Otišla sam u policiju. Policijski inspektor mi je rekao da se po zakonu ništa ne može prihvatiti jer sam morala doći u trenutku kada se nasilje desilo. Kako sam mogla prijaviti nasilje kad mi je život bio ugrožen? Insistirala sam, ali se ništa nije desilo.“

Žena, detaljan intervju, u dobi 56+, interno raseljena osoba

- G. je nakon još jednog incidenta prijavila muža policiji, ali je kasnije shvatila da druga prijava nije ni podnesena jer je njen muž podmitio policijskog službenika. G. je više puta išla u policijsku stanicu, ali joj je sistematski govoreno da je policijski službenik van stanice na dužnosti, iako ona misli da ju je izbjegavao.
- G. je također otišla u centar za socijalni rad, ali su joj oni rekli da ne mogu ništa učiniti.

Kao što je dolje navedeno, prepreke pri prijavljivanju nasilja su detaljnije istražene tokom kvalitativnog istraživanja.

Okvir 6.1. Prepreke pri prijavljivanju nasilja koje su identificirane tokom kvalitativnog istraživanja su:

1. Stid/Sram
2. Strah od odmazde od strane počinioca
3. Nepovjerenje u institucije
4. Želja da se porodica održi na okupu
5. Ekonomska ovisnost
6. Nedostatak informacija

Žene koje su učestvovala u kvalitativnom istraživanju smatraju da je stid/sram važna prepreka prijavljivanju slučaja. Žrtve su se brinule šta će o njima misliti njihove zajednice, a u nekim slučajevima šta bi njihove porodice mogle misliti o njima. Pored ovoga razloga, žene smatraju da se žrtve nasilja od strane intimnog partnera mogu bojati odmazde od strane svojih partnera, što se potkrepljuje tvrdnjom da policija primjenjuje minimalne sankcije nad počiniocima nasilja u porodici i ne pruža sigurnost žrtvama. Kao rezultat ove percepcije da policija na obezbjeđuje sigurnost ženama, postoji i nepovjerenje u ovu instituciju. Međutim, žene također ne vjeruju ni centrima za socijalni rad, za koje smatraju da ne pružaju efikasnu podršku. Nakon što je jedna žena odbila dati svoju platu suprugu, on joj je prijetio sjekirom. Potom je potražila pomoć od policije, ali je bila jako razočarana njihovim odgovorom. Shvatila je da je njen muž prijatelj sa svim policijskim službenicima, a sumnjala je u to da se on namjerno sprijateljio sa njima kako bi izbjegao probleme nastale maltretiranjem supruge.

“Kada sam odlučila [da zovnem policiju] shvatila sam da se ništa ne bi desilo i da sam ga ranije prijavila. Nisam naišla ni na kakvo razumijevanje kod njih. Prva stvar koju je inspektor uradio jeste da je pozvao mog muža i rekao mu: ‘Zdravo, stari prijatelju, šta si to opet uradio?’“

Žena, detaljan intervju, u dobi od 38 do 55 godina, RS

Još jedna značajna prepreka pri prijavljivanju slučaja jeste ta da žene žele održati porodicu na okupu, pogotovo kada imaju malu djecu. Žene koje su učestvovala u kvalitativnom istraživanju smatraju da bi većina žrtava radije šutila o nasilju, nego se razdvajala od partnera koji ih zlostavlja, jer bi im time djeca odrastala bez oca i bez finansijske sigurnosti koju on pruža.

“[Prijateljica žene koja je doživjela nasilje od intimnog partnera] bi joj možda rekla da treba da se pazi i da misli na djecu. Mislim da bi [žena koja doživljava nasilje od strane intimnog partnera] najprije pokušala popraviti situaciju razgovorom. [Neke žene] će povući svoju izjavu [policiji], jer im nema ko prehraniti djecu.”

Žena u dobi od 38 do 55 godina, urbano područje, FBiH

Na kraju, ekonomska ovisnost se smatra značajnom preprekom za prijavljivanje nasilja, jer žene često nisu u mogućnosti da se finansijski same izdržavaju i ne bi imale gdje otići ako bi se odvojile od partnera. U jednom detaljnom intervjuu, jedna žrtva je pojasnila da zna da je porodica u kojoj je rođena ne bi primila natrag kad bi napustila muža i da, kad bi ga ostavila, ne bi imala gdje otići, niti ima ušteđevinu od koje bi živjela. Ova prepreka ide zajedno sa nedostatkom informacija, što mnoge žene smatraju da predstavlja problem, a posebno se to odnosi na pitanje gdje treba tražiti podršku.

“Imala sam primjere žena koje nisu znale šta da rade [s djecom], gdje da idu i gdje će živjeti ukoliko odu [od svog muža], i onda nastave da šute do određenog trenutka, dok ne odrastu ili ne znam šta. Mislim da je u tome problem. Da žena radi, da ima svoj stan, da je u situaciji da sama plati obdanište ili nekoga da joj čuva dijete, mislim da niko ne bi trpio [porodično nasilje].”

Žena, u dobi od 18 do 37 godina, izbjeglica/povratnica, ruralna sredina, FBiH

Gotovo trećina žena (32%) sjeća se da je u nedavnoj prošlosti vidjela ili čula za kampanju posvećenu borbi protiv nasilja nad ženama, što je ispod prosjeka u EU, koji iznosi 50%. Uočena je mala razlika među entitetima (31% žena sjeća se takve kampanje u FBiH, a 33% u RS-u), no postoje razlike između pojedinih regija unutar entiteta: manji broj žena iz Hercegovačko-neretvanskog kantona sjeća se da je vidjelo ili čulo za takve kampanje (19%), a sličan je slučaj i sa ženama iz Zeničko-dobojskog kantona (20%) te Srednjobosanskog kantona (4%), dok su žene iz Tuzlanskog kantona (40%), Kantona Sarajevo (također 40%), Kantona 10 (85%)⁶³ i istočne Republike Srpske (42%) više sklone reći da se sjećaju takvih kampanja.

Tek nešto više od polovine žena (57%) smatra se barem djelomično upoznatima sa koracima koje trebaju poduzeti ukoliko dožive nasilje. Jedna od osam žena (13%) u BiH izjavljuje da ‘ne zna ništa o koracima koje treba poduzeti’.

Uočena je mala razlika među entitetima (58% žena u FBiH se donekle smatra informiranim, a 56% u RS-u), no postoje razlike između pojedinih regija unutar entiteta: manji broj žena iz Srednjobosanskog kantona (36%) smatra se informiranim, dok će žene iz Zapadnohercegovačkog kantona (83%) i Hercegovačko-neretvanskog kantona (70%) češće reći da su informirane.

Žene dobi 18–29 godina, sa tercijarnim nivoom obrazovanja, u plaćenom radnom odnosu, studentice, one koje sa sadašnjim iznosom prihoda žive lagodno ili koje žive u urbanoj sredini u većoj su mjeri sklone izjaviti da se smatraju informiranim, dok su žene starije od 60 godina, sa završenom osnovnom školom, koje obavljaju kućne poslove ili koje su u penziji, koje teško preživljavaju sa sadašnjim iznosom prihoda ili koje žive u ruralnoj sredini u manjoj mjeri sklone tome.

Prijavljivanje seksualnog uznemiravanja

Polovina žena nije ni s kim razgovarala o seksualnom uznemiravanju koje je iskusila (51%). One koje nisu ni s kim podijelile svoje iskustvo rekle su da su se same mogle nositi s tim (61%) ili da je događaj bio beznačajan i da im možda nije palo na pamet da ga prijave (36%). Međutim, kod manjeg broja žena ostali faktori su bili uključeni: neke su željele da sačuvaju privatnost (5%), neke su navele nelagodu ili sram (5%) ili su mislile da im prijavljivanje ne bi pomoglo (8%).

Za one koje *jesu* govorile o seksualnom uznemiravanju, najčešće su razgovarale sa prijateljicom (27%), srodnikom ili članom porodice (25%), a u manjem omjeru sa momkom ili partnerom (13%). Žene nisu prvo pomislile da bi svoje iskustvo trebale prijaviti službama, policiji ili posebnim organizacijama za podršku.

63 Ove podatke treba čitati sa oprezom zbog male osnove (n=50).

6.4: Nivo zadovoljstva uslugama

Dok je malo žena izjavilo da su kontaktirale policiju ili druge organizacije i institucije u vezi s najozbiljnijim incidentom, uglavnom ih je većina zadovoljna s odgovorom koji su dobile.

Tokom kvalitativnog istraživanja, žene koje su mogle pristupiti sigurnoj kući bile su dosljedne u izjavama da su zadovoljne uslugama koje su tu pružane. Jedna preživjela je objasnila da je imala podršku psihologa koji joj je svake sedmice dolazio u posjetu. Objasnila je da joj je to što je mogla podijeliti svoje iskustvo s psihologom bilo od velike pomoći kada je prolazila kroz težak period. Također je objasnila da je tokom boravka u sigurnoj kući stekla mnogo prijateljica.

“Prvo i najbitnije [pomoć koju sam dobila u sigurnoj kući] jeste krov nad glavom. Htjela sam da odem toliko puta, ali nisam mogla jer nisam imala gdje da idem. Nisam imala posao niti krov nad glavom. Jednostavno, [nisam imala novca]. Još jedna dobra stvar je bila psihološka pomoć [koju sam tamo dobila]. Psiholog nas je posjećivao svake sedmice i to nam je mnogo značilo. U to vrijeme sam sebi govorila da nisam sposobna ni za što, [da] nemam prijatelja, ništa, [da] sam glupa. Ali ako razgovarate sa nekim i dobijete određene odgovore, shvatite da niste onakva kakvom ste se smatrali.“

Žena, detaljan intervju, u dobi od 38 do 55 godina, RS

Još jedna žena koja je tražila pomoć od nevladine organizacije rekla je da joj je podrška koju su joj pružili omogućila da napusti krug nasilja u kojem je bila zaglavljena. Objasnila je da su joj te nevladine organizacije pružile sigurnost u sigurnoj kući, pravnu pomoć u postupku razvoda i pomogle joj da dobije dio kuće, a kasnije i da nađe smještaj.

7. Iskustva nasilja određenih grupa žena

Istraživanjem se prikupio čitav niz detalja od ispitanica, kako bi se pružila dublja analiza o tome u kojoj mjeri različite grupe žena doživljavaju nasilje. Svrha je da se identificira učestalost i rizik od doživljavanja nasilja za određene grupe. Uočene su razlike na državnom i na nivou entiteta. Međutim, neke od značajnih razlika koje se primjećuju na državnom nivou ne odražavaju se na nivou entiteta, zbog manjih veličina uzoraka.

Dob

Kao što je objašnjeno u 2. poglavlju, dob je značajan razlikovni faktor za stavove prema ženama i nasilju. Postoje također razlike u učestalosti prijavljenog nasilja u različitim starosnim grupama.

Prijavljena učestalost seksualnog uznemiravanja vrlo se jasno dijeli po starosnim linijama, pri čemu žene dobi **18–29 godina** (37%) i **30–39 godina** (36%) najviše prijavljuju da su doživjele nasilje od petnaeste godine života, u poređenju sa 18% žena **starijih od 60 godina**. Mlađe žene također češće dijele svoja iskustva seksualnog uznemiravanja u posljednjih 12 mjeseci; 17% žena dobi 18–29 godina i 14% žena dobi 30–39 godina, u poređenju sa 7% žena u grupi 50–59 godina i 5% žena starijih od 60 godina. Isti obrasci se vide kod najtežih oblika seksualnog uznemiravanja i u FBiH i u RS-u. Nadalje, mlađa dobna grupa također češće navodi iskustvo uznemiravanja na internetu. Doista, ova dobna grupa dva puta češće (8%) od ukupnog prosjeka (3%) tvrdi da su primile neželjenu seksualno eksplicitnu e-poštu ili SMS poruku i neprikladna prilaženja na društvenim mrežama koja su ih uvrijedila (17% prema 7%).

Slična je slika i kod slučajeva uhođenja, gdje 8% ispitanica starosnih grupa **18–29 godina** i **30–39 godina** kažu da su doživjele uhođenje od svoje petnaeste godine, u poređenju sa 2% u grupi **40–49 godina** i **50–59 godina**. Opet, ovo je konzistentno u oba bh. entiteta.

U cijeloj Bosni i Hercegovini, vjerovatnije je da će ispitanice u **dobi 18–29 godina** koje su nekada imale partnera prijaviti da su bile izložene fizičkom nasilju od strane sadašnjeg partnera, ili općenito (3% u odnosu na prosječno 6%) ili u toku 12 mjeseci prije istraživanja (1% u odnosu na 3%). Ovaj broj je uveliko uvjetovan podacima iz RS-a, gdje 1% žena od 18 do 29 godina kaže da su nekada u životu iskusile nasilje od strane sadašnjeg partnera, u poređenju sa 8% ukupnog broja, a manje od 0,5% isto tvrdi u posljednjih 12 mjeseci, u odnosu na 3% u prosjeku. U FBiH, mlađe žene jednako govore da su iskusile nasilje od strane sadašnjeg partnera kao što je prosjek. Nema izvještaja o seksualnom nasilju od strane sadašnjeg partnera iz starosne grupe 18–29 godina, što je dosljedno u oba entiteta.

Širom BiH, za ispitanice od **40 do 49 godina** manja je vjerovatnoća da će prijaviti fizičko nasilje od strane nepartnera nekad u toku života (4%, naspram 7% ukupno), na šta utječu rezultati iz FBiH (3%, naspram 7%). Ista razlika nije uočena u RS-u.

Kada je riječ o nasilju u djetinjstvu, žene **od 30 do 39 godina** češće kažu da su doživjele fizičko nasilje (11%, naspram 8% ukupno).

Status veze

Podaci su analizirani prema tome da li ispitanica ima trenutnog partnera (tj. nekoga s kim je u braku, živi zajedno van braka ili je u vezi ali ne žive zajedno), da li je imala bivše partnere (ista definicija partnera kao gore), ili nikada nije imala partnera. Za žene s prethodnim partnerom veća je vjerovatnoća da će reći da su iskusile brojne oblike nasilja, što je dosljedno i u FBiH i u RS-u.

Žene koje su imale bivšeg partnera češće kažu da su iskusile seksualno uznemiravanje od petnaeste godine života nego žene koje nisu imale prethodnog partnera (35% naspram 19%). Isto važi i za seksualno uznemiravanje u proteklih 12 mjeseci prije izvođenja istraživanja (13% prema 6%) i za iskustva uhođenja od petnaeste godine (6% naspram 4%).

Veća je vjerovatnoća da **žene s prethodnim partnerom** kažu da su doživjele fizičko nasilje od strane nepartnera (9% nasuprot 4% žena bez bivšeg partnera) i seksualno nasilje od strane nepartnera (2% naspram 1% žena bez bivšeg partnera) od petnaeste godine života. Ova grupa je također češće doživljavala fizičko nasilje u djetinjstvu (10%, u odnosu na 5% žena bez bivšeg partnera). Isto važi za oba entiteta.

Status zaposlenja i zanimanje

Postoje neke razlike u prijavljenim iskustvima nasilja prema zapošljavanju i zanimanju ispitanica.

Žene koje ispunjavaju obaveze u domaćinstvu češće govore o doživljenom fizičkom nasilju od sadašnjeg partnera u 12 mjeseci prije istraživanja (6%) u odnosu na žene u ukupnom poretku (3%) i u odnosu na žene koje rade plaćeni posao (1%). Također je dva puta vjerovatnije da će ta ista grupa prijaviti da su nekad doživjele seksualno nasilje od strane sadašnjeg partnera nego sve žene ukupno (4%, naspram 2% ukupno). Međutim, za ovu grupu manje je vjerovatno da će reći da su doživjele uhođenje od petnaeste godine nadalje (3%, u odnosu na 5% ukupno) ili seksualno uznemiravanje u 12 mjeseci prije istraživanja (6%, naspram 10% žena ukupno). Ove brojke su dosljedne u oba entiteta.

Navedene stope seksualnog uznemiravanja su veće od prosječnih kod **žena na plaćenom poslu** (38% nekad i 17% u posljednjih 12 mjeseci) i kod **studentica** (40% nekad i 20% u posljednjih 12 mjeseci), što će djelomično biti povezano sa njihovom dobi, gdje će mlađe žene vjerovatnije reći da su doživjele seksualno uznemiravanje. Za zaposlene žene veća je vjerovatnoća da će navesti da su nekad doživjele fizičko nasilje od strane nepartnera (10%, u odnosu na ukupno 7%), iako se ovo očituje samo u FBiH.

Mnogo je razlika prema **zanimanju** ispitanica, iako su žene u BiH koje rade kao administrativne radnice češće navodile da su nekad doživjele fizičko nasilje od strane nepartnera (17%, naspram 7% ukupno). Naročito u RS-u, žene sa osnovnim zanimanjima⁶⁴ su rjeđe od prosjeka prijavljivale ovakve oblike nasilja (1% naspram 7% ukupno u RS-u).

64 Osnovna zanimanja se sastoje od jednostavnih i rutinskih zadataka koji uglavnom zahtijevaju upotrebu ručnih alata i često nešto fizičkog napora.

Obrazovanje

Istraživanje je ispitivalo žene o najvišem nivou obrazovanja koje su završile – osnovno, srednje ili tercijarno obrazovanje. Postoje određene varijacije u vrstama nasilja koje se susreću prema postignutom nivou obrazovanja, pri čemu žene koje su obrazovane do nivoa osnovnog ili tercijarnog obrazovanja vjerovatnije govore da su iskusile različite oblike nasilja.

Žene sa samo **osnovnim obrazovanjem** češće kažu da su nekad iskusile fizičko nasilje od strane trenutnog partnera (13%, u odnosu na 6% žena ukupno) ili seksualno nasilje (6%, naspram 2% ukupno). Ova grupa će također vjerovatnije ukazati na iskustva seksualnog nasilja od strane trenutnog partnera u posljednjih 12 mjeseci (6% naspram 1%). Ovo se uočava u oba entiteta.

Žene sa tercijarnim obrazovanjem češće od žena sa srednjim i onih sa osnovnim obrazovanjem kažu da su doživjele seksualno uznemiravanje od svoje petnaeste godine (41%, naspram 29% i 15%) te tokom posljednjih 12 mjeseci (20%, naspram 10% i 3%). Isti obrasci se vide i kod najtežih oblika seksualnog uznemiravanja. Žene sa najvišim nivoom obrazovanja su mlađe, što djelomično objašnjava veću učestalost (tj. veću vjerovatnoću da će mlađe žene doživjeti seksualno uznemiravanje), ali bi također moglo ukazivati i na činjenicu da žene sa višim nivoima obrazovanja mogu bolje prepoznati takva ponašanja i promjene stavova. Slične rezultate imamo i kod uhođenja, gdje 9% žena sa tercijarnim obrazovanjem tvrdi kako im se uhođenje dešava od 9. godine, u poređenju sa 5% žena koje su završile samo srednju školu i 1% koje su završile samo osnovnu školu. Ovo se uočava u oba entiteta.

Žene sa tercijarnim nivoom obrazovanja također češće tvrde da su doživjele fizičko nasilje (12%, naspram 8% ukupnog broja žena) i psihičko nasilje (6%, naspram 4% ukupnog broja žena) u djetinjstvu, iako su brojke izraženije u FBiH nego u RS-u. Ova grupa također češće govori o doživljenom fizičkom nasilju od strane nepartnera (15%, u odnosu na 7% ukupno), a ovakvi rezultati su dosljedni u oba entiteta.

Prihodi

Odgovori žena koje su učestvovalе u istraživanju analizirani su u skladu sa četiri grupe prihoda: one koje "žive udobno sa sadašnjim prihodima", koje "mogu izdržati", koje imaju "poteškoće" i one koje "veoma teško žive" sa sadašnjim prihodima. Žene koje se teško ili veoma teško izdržavaju od trenutnih prihoda češće navode da su doživjele nasilje. Ovo je posebno slučaj sa ženama koje veoma teško žive od svojih prihoda. Rezultati su dosljedni i u FBiH i u RS-u.

Navedena učestalost doživljenog fizičkog ili seksualnog nasilja od strane sadašnjeg partnera je veća među ženama kojima je teško (10%) i veoma teško (20%) da se nose sa svojim trenutnim prihodima, u poređenju sa ženama koje udobno žive (3%). Isti obrazac se pojavljuje i u rezultatima fizičkog nasilja od strane sadašnjeg partnera u proteklih 12 mjeseci, što ukazuje i rezultat od 5% žena kojima je teško i 13% žena kojima je veoma teško, u odnosu na 1% žena koje udobno žive. Žene koje imaju poteškoće u životu sa trenutnim prihodima češće prijavljuju iskustvo psihičkog nasilja od strane sadašnjeg partnera (40%) u poređenju sa ženama koje žive udobno od svojih prihoda (25%).

Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera od petnaeste godine češće navode žene koje se teško nose sa svojim sadašnjim prihodima od ukupnog broja žena (13%, naspram 8%). Za period od proteklih 12 mjeseci, ova grupa žena češće tvrdi da su iskusile fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera, u poređenju sa ženama koje žive udobno od svojih trenutnih prihoda (5%, u odnosu na 1%).

I fizičko (18%, naspram 8% ukupno) i psihičko nasilje (10%, naspram 4% u prosjeku) u djetinjstvu češće su prijavljivale one koje se veoma teško nose sa svojim trenutnim prihodima.

Manjinske grupe i interno raseljene osobe

Žene su pitane da li se smatraju dijelom etničke manjine, imigrantske manjine, vjerske manjine, seksualne manjine, manjine u smislu invalidnosti, izbjeglicom/raseljenom osobom, ili povratnicom (bivša IRL/izbjeglice) u mjestu gdje žive. U ukupnom uzorku od 2321 žene, bilo je 438 osoba koje su se identificirale kao pripadnice jedne od ovih manjinskih grupa. Konkretno, 113 se identificira kao dio etničke manjine, 142 kao izbjeglice ili raseljene osobe, 134 kao povratnice (bivša IRL/izbjeglice) i 39 kao pripadnice vjerske manjine.

Žene iz etničke manjine (47%) ili one koje su sada ili su bile **izbjeglice/raseljene osobe** (oboje sa 47%) češće od prosjeka (u BiH, prosjek je 35%) dijele iskustva psihičkog nasilja od bilo kojeg intimnog partnera. Veća je vjerovatnoća da **žene povratnice** kažu da su doživjele fizičko nasilje od nepartnera od petnaeste godine života (13%, naspram 7% ukupno). Niske veličine osnova ne dozvoljavaju poređenje unutar entiteta.

Žene sa djecom

Navedena učestalost različitih vrsta nasilja razlikuje se u zavisnosti od toga da li žene imaju ili su imale djecu.

Veća je vjerovatnoća da **žene koje imaju ili su imale djecu** navedu da su se nekad suočile sa fizičkim nasiljem od strane sadašnjeg partnera (7% u odnosu na 3% žena bez djece). Ovo je izraženije među ženama koje žive u RS-u. Isto tako, žene koje imaju ili su imale djecu imaju veću vjerovatnoću da kažu da su doživjele fizičko nasilje od prethodnog partnera (12% naspram 8% onih koje nemaju djecu).

Nasuprot tome, **žene bez djece** imaju dvostruko veću šansu da kažu da ih je neko uhođio, kako od petnaeste godine života (8%, naspram 4%), tako i u proteklih 12 mjeseci (2% naspram 1%). One također češće govore o doživljenom seksualnom uznemiravanju nekad u toku života (38%, u poređenju sa 25% žena sa djecom), u proteklih 12 mjeseci (18%, naspram 8%), kao i o njegovim najozbiljnijim oblicima. Ovi nalazi dosljedni su u oba entiteta i mogu se povezati sa dobi, s obzirom na veću prijavljenu učestalost seksualnog uznemiravanja i uhođenja među mlađim ženama koje su također manje sklone da imaju djecu. Žene bez djece će vjerovatnije ukazati na doživljeno fizičko nasilje od strane nepartnera od petnaeste godine života (9%, u poređenju sa 7% onih koje imaju djecu), kao i u posljednjih 12 mjeseci (2%, nasuprot 1%), iako je to još izraženije u FBiH.

Karakteristike sadašnjeg partnera

Prikupljene su osnovne informacije o dobi, obrazovanju, zapošljavanju i određenim iskustvima i ponašanjima partnera ispitanica.

Žene čiji je trenutni partner trenutno nezaposlen, tj. nema **plaćeni posao**, imaju veću vjerovatnoću da navedu fizičko nasilje od strane sadašnjeg partnera, kako nekad u životu (13%, naspram 4%) tako i u 12 mjeseci prije provođenja istraživanja (11% u odnosu na 2%). Isti obrazac primjećuje se i sa seksualnim nasiljem, pri čemu 4% žena čiji je partner nezaposlen kaže da se to desilo nekad, i tokom 12 mjeseci prije provođenja istraživanja, u poređenju sa 1% žena sa partnerom u plaćenom radnom odnosu u oba slučaja. Ove razlike mogu se uočiti u oba entiteta, iako su one izraženije u FBiH.

Navedena učestalost fizičkog nasilja od strane trenutnog partnera veća je među ženama **čiji se sadašnji partner borio u oružanom sukobu** (8%, u odnosu na 5% žena čiji se sadašnji partner nije borio u oružanom sukobu).

Žene od 18 do 29 godina sa sadašnjim partnerom rjeđe od prosjeka kažu da su nekad doživjele fizičko nasilje (1%, naspram 6% ukupno), što odražava manju učestalost ovog oblika nasilja u ovoj dobnoj grupi ispitanica.

Nalazi ukazuju na to da **veza sa partnerom koji pije barem jednom sedmično** dovodi do većeg rizika od nasilja. Skoro polovina žena sa takvim partnerom kaže da je nekad iskusila psihičko nasilje od tog partnera (45%, u poređenju sa 29% žena čiji sadašnji partner pije ili rjeđe ili nikada). Naznačena učestalost fizičkog nasilja tokom života je također veća među onim ženama čiji partneri piju najmanje jednom sedmično (29%) nego među onima čiji partneri piju manje od jednom mjesečno ili nikada (5%). Slično tome, seksualno nasilje od strane sadašnjeg partnera koji redovno pije također je značajno više zastupljeno nego od strane partnera koji pije rjeđe ili nikad, i nekad u toku života žrtve i u posljednjih 12 mjeseci (13% naspram 1% u oba vremenska perioda).

Lokacija

Sve u svemu, postoji relativno malo razlika u navedenoj učestalosti nasilja nad ženama između dva entiteta. Po nekim pokazateljima, žene koje žive u RS-u češće kažu da su iskusile neke oblike nasilja od žena u FBiH:

- Na fizičko nasilje nekad u životu od strane sadašnjeg partnera češće ukazuju žene koje žive u RS-u (8%) nego one koje žive u FBiH (5%), što nije slučaj kada se razmatra period od 12 mjeseci prije provođenja istraživanja.
- Seksualno uznemiravanje: 31% žena u RS-u je izjavilo da su se susrele sa ovim oblikom nasilja nekada od petnaeste godine života, u poređenju sa 26% u FBiH, dok je 18% ispitanica u RS-u pretrpjelo teže oblike uznemiravanja, u poređenju sa 14% u FBiH. Navedena učestalost seksualnog uznemiravanja je također veća u 12 mjeseci prije istraživanja u RS-u (14%, u odnosu na 9% u FBiH).
- Fizičko nasilje u djetinjstvu doživjelo je 11% žena u RS-u, u poređenju sa 5% u FBiH.

Na fizičko i/ili seksualno nasilje od strane bivšeg partnera u periodu od 12 mjeseci prije provođenja istraživanja češće ukazuju žene koje žive u FBiH (3%) nego one koje žive u RS-u (1%). Seksualno nasilje od strane partnera ili bivšeg partnera je također učestalije u FBiH nego u RS-u, kako od petnaeste godine života (4%, naspram 3%), tako i u proteklih 12 mjeseci (2% naspram 0%).

Tabela 7.1. Učestalost nasilja u dobi od 15 godina nadalje – podjela po entitetima

	FBiH %	RS %
Seksualno uznemiravanje	26	31
Fizičko nasilje od strane nepartnera	7	7
Seksualno nasilje od strane nepartnera	1	2
Uhođenje	5	5
Psihičko nasilje od strane sadašnjeg partnera	29	31
Fizičko nasilje od strane sadašnjeg partnera	5	8
Seksualno nasilje od strane sadašnjeg partnera	2	1
Psihičko nasilje od strane bivšeg partnera	31	27
Fizičko nasilje od strane bivšeg partnera	11	11
Seksualno nasilje od strane bivšeg partnera	4	3

Koliko često Vam je u vrijeme dok ste bili mlađi od 15 godina bilo koja odrasla osoba učinila nešto od sljedećeg (% nekada)

Nasilje u djetinjstvu	5	11
-----------------------	----------	-----------

OSNOVA: Sve žene u dobi od 18 do 74 godine (FBiH: 1163; RS: 1019) sa sadašnjim partnerom (FBiH: 825; RS: 729) ili bivšim partnerom (FBiH: 658; RS: 604)

IZVOR: OSCE Istraživanje o nasilju nad ženama (2018)

Postoci u crvenoj boji ukazuju da se rezultati značajno razlikuju između dva entiteta

Žene koje žive u **urbanim područjima** češće nego žene iz **ruralnih područja** kažu da su doživjele nekoliko oblika nasilja:

- Fizičko nasilje od strane bivšeg partnera u posljednjih 12 mjeseci (3%, u odnosu na 1% žena koje žive u ruralnim područjima);
- Fizičko nasilje od strane nepartnera od petnaeste godine života (9%, naspram 6% žena u ruralnim područjima);
- Uhođenje od petnaeste godine života (6%, naspram 3%);
- Seksualno uznemiravanje od petnaeste godine života (34%, naspram 23%) i u posljednjih 12 mjeseci prije provođenja istraživanja (13% naspram 8%). Isti obrazac se ponavlja i za najozbiljnije oblike seksualnih napada;
- Evidentirani su i fizički (11%, naspram 5%) i psihički (5%, naspram 3%) oblici nasilja u djetinjstvu.

Ovaj obrazac je obrnut kod rezultata o učestalosti seksualnog nasilja od strane sadašnjeg partnera, kako nekad u životu (i to u 3% iz ruralnih, u odnosu na 1% žena iz urbanih područja) te tokom proteklih 12 mjeseci (2%, u odnosu na 0%).

8. Glavni zaključci i preporuke

Na osnovu studija i kvalitativnog istraživanja mogu se izvući tri ključna zaključka o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini, i to:

1) Društvene norme i stavovi se mijenjaju, ali je broj prijava nasilja na niskom nivou

Žene u Bosni i Hercegovini smatraju nasilje nad ženama ozbiljnim problemom, a dvije trećine žena smatra da se radi o rasprostranjenoj pojavi (67%). Međutim, u poređenju sa ženama u EU, znatno je manje žena koje su izjavile da su doživjele nasilje, pa je 35% žena doživjelo psihičko (EU 43%), 10% fizičko (EU 20%) i 4% seksualno nasilje od strane partnera (EU 7%). Percepcije koje žene imaju o rodnim ulogama i odnosima u BiH su višeslojne. Dok se neka mišljenja mijenjaju, ima i onih koja ostaju dosljedna tradiciji. Četvrtina žena vjeruje da je nasilje u porodici privatna stvar, a tri od pet saglasne su s tvrdnjom da dobra žena treba da sluša svog muža. Međutim, žene u BiH rijetko su sklone kriviti žrtvu za nasilje te samo jedna od osam žena (13%) smatra da je čin nasilja često izazvala sama žrtva (u poređenju sa 15% u EU), a jedna od deset žena (10%) smatra da su tvrdnje žena o zlostavljanju i silovanju preuveličavane (19% u EU).

Zahvaljujući kvalitativnom istraživanju, detaljniji uvid ukazuje na to da su, iako se norme možda polako mijenjaju, neki oblici nasilja još uvijek široko prihvaćeni te se smatraju normalnom pojavom. Na primjer, većina žena (84%) smatra da se njihove prijateljice ne bi složile sa tvrdnjom da je obaveza žene da se upusti u seksualni odnos sa mužem, čak i kada to ne želi, ali kvalitativno istraživanje pokazalo je da žene smatraju da postoji osjećaj da društvo očekuje od žene da ima seksualne odnose sa mužem jer je to njena bračna dužnost.

Šamaranje je jedan od najrasprostranjenijih oblika fizičkog nasilja koje su doživjele žene u BiH, ali se ta pojava također smatra normalnom. Kao kontrast tome, iz istraživanja je proistekao nalaz da je najrasprostranjenija psihička posljedica nasilja nad ženama strah, o čemu se izjasnilo 55% žena koje su preživjele nasilje aktuelnog partnera, te 70% žena koje su preživjele nasilje bivšeg partnera. Uprkos tome, 84% žena ne prijavljuje nasilje policiji. Na pitanje o razlozima neprijavlivanja, 27% žena koje su preživjele nasilje od strane bivšeg partnera i 20% žena koje su preživjele nasilje od strane sadašnjeg partnera navele su strah kao razlog, ali više ih je izjavilo da je nasilni incident bio beznačajan (38%) te da smatraju da se radi o stvari unutar porodice (33%). Ove brojke upućuju na zaključak da se nasilje nad ženama još uvijek ne shvata kao ozbiljan problem te da se barem neki oblici nasilja toleriraju ili smatraju intimnim problemom. Nadalje, žene su navele da nemaju povjerenja u institucije, što se posebno odnosi na policiju i centre za socijalni rad, za koje smatraju da bi okrivile njih ili stale na stranu počinioca nasilja.

Što se tiče specifičnih oblika nasilja kojima je potrebno posvetiti posebnu pažnju, stručnjaci i stručnjakinje smatraju da treba **staviti naglasak na nasilje u porodici te seksualno nasilje od strane intimnog partnera** jer se taj oblik nasilja često ne prepoznaje kao takav, zbog čega često ostaje zanemaren. Jedna osoba je istakla da ne postoje specijalizirane usluge namijenjene žrtvama seksualnog nasilja te namjenski krizni centri i centri za savjetovanje za žene žrtve silovanja, čije je uvođenje propisano kao obaveza Istanbulsom konvencijom. Osim toga, stručnjaci i stručnjakinje ističu da ženama iz manjinskih zajednica (uključujući Romkinje), ženama sa invaliditetom te ženama koje žive u ruralnim sredinama treba pružiti veći obim podrške, jer one često ne raspoložuju informacijama o dostupnim uslugama te su u najvećoj mjeri marginalizirane u društvu. Ovo je u skladu sa rezultatima istraživanja.

U svojim Zaključnim zapažanjima iz 2013. godine, CEDAW komisija uputila je preporuku Bosni i Hercegovini da ohrabri žene da prijavljuju nasilje u porodici kroz destigmatizaciju žrtve i podizanje svijesti o tome da ovakvo nasilje predstavlja krivično djelo. Preporučeno je i da se osigura da se slučajevi ovakvog nasilja istraže, a njihovi počinioci kazne. U cilju mijenjanja rodni normi koje doprinose nasilju nad ženama i diskriminaciji žena, CEDAW komisija je preporučila provođenje sveobuhvatne strategije u cilju prevazilaženja patrijarhalnih i rodno zasnovanih stereotipa o ulozi i odgovornostima žena i muškaraca u porodici i društvu. Prema preporukama komisije, vlasti bi trebale iz udžbenika ukloniti sve rodne stereotipe. Iz nalaza istraživanja proisteklo je još nekoliko konkretnih preporuka.

2) Nema pravilne provedbe zakona

Stručnjaci i stručnjakinje koje smo intervjuirale za potrebe ovog izvještaja te žene koje su učestvovala u kvalitativnom istraživanju izjavile su da, iako zakonski okvir uglavnom postoji (mada nije u cijelosti standardiziran jer postoje razlike među entitetskim zakonima: u RS-u se nasilje u porodici tretira kao prekršaj i kao krivično djelo, ovisno o težini krivičnog djela u konkretnom slučaju; dok se u FBiH ono smatra krivičnim djelom), zakoni se trenutno ne provode adekvatno, posebno pri sankcioniranju počinitelja. Stručnjaci kažu da se nasilje u porodici, u praksi u oba entiteta,⁶⁵ češće tretira kao prekršaj, a ne kao zločin, što ukazuje na percepciju policijskih službenika, tužilaca i sudova da nasilje nije ozbiljan problem. Ovome se treba suprotstaviti stalnim usavršavanjem stručnjaka. Stručnjakinje i stručnjaci su istakli da je tretman počinitelja područje u kojem je nužno strože provoditi važeće zakone. Trenutno se, kako su istakli, ne posvećuje posebna pažnja kažnjavanju i rehabilitaciji počinitelja nasilja nad ženama. Smatraju da se **počiniocima moraju izricati strože sankcije**, što bi rezultiralo podizanjem svijesti građana o nasilju nad ženama i poslalo jasnu poruku društvu da se takvo ponašanje neće tolerirati. Jedna osoba je objasnila da sudije u BiH sistematski izriču počiniocima nasilja u porodici i nasilja nad ženama najniže kazne predviđene zakonom, jer znaju da su muškarci odgovorni za održavanje porodice. Uz strože zakonske sankcije, nekoliko stručnjaka i stručnjakinja preporučilo je da se počinioci podvrgnu i obaveznom psihosocijalnom tretmanu te da im se omogući pristup grupama za podršku.

Stručnjaci i stručnjakinje smatraju da jedan od razloga za neefikasnu provedbu zakona leži u nepostojanju **povezanosti i saradnje između različitih aktera**, npr. između organizacija građanskog društva, centara za socijalni rad, policije i sudova. Objasnili su da u ovoj oblasti djeluje veliki broj različitih aktera, ali da između njih ne postoji dovoljna saradnja, što se negativno odražava na efikasnost u borbi protiv nasilja nad ženama. Jedan element povezanosti, koji ovdje nedostaje, jeste koordinirana metodologija prikupljanja administrativnih podataka i izvještavanja o rodno zasnovanom nasilju, što je u skladu sa međunarodnim standardima te korištenje konsolidiranog načina prikupljanja podataka na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine i između svih relevantnih aktera. Još jedno pitanje na koje su stručnjakinje i stručnjaci ukazali ogleda se u tome da iako u RS-u postoji zakonski okvir za pružanje podrške žrtvama nasilja nad ženama (Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći), nadležne institucije taj zakonski okvir ne primjenjuju adekvatno (tj. centri za socijalni rad i centri za besplatnu pravnu pomoć).

Na kraju, stručnjaci i stručnjakinje su ukazali i na **problem finansiranja** te pojasnili da su raspoloživa budžetska sredstva trenutno nedovoljna za pružanje adekvatne podrške ženama, npr. kroz finansiranje rada sigurnih kuća, koje često ne raspoložuju dovoljnim sredstvima, te otvaranje sigurnih kuća i skloništa u sredinama gdje je takav oblik podrške potreban. U FBiH sigurne kuće još uvijek čekaju na finansiranje i/ili dodatnu podršku kroz zakono-

65 Stručnjaci tvrde da u FBiH optužbe nisu podnesene u skladu sa zakonom o nasilju u porodici, već da se ti slučajevi smatraju prekršajima, kao što je npr. remećenje javnog reda i mira.

давне промјене. Жене које су учествовале у квалитативном истраживању изјасниле су се да је, онда када су им добиле приступ, помоћ женских невладиних организација корисна и ефикасна. Међутим, само 32% жена (у поређењу са 50% у ЕУ) у недавној прошлости видјела је или чула за кампању борбе против насиља над женама.

У циљу рješavanja ових питања, CEDAW комисија препоручила је да се успоставе ефикасни институционални механизми у циљу координације, праћења и процјене ефикасности стратегија, као и у циљу provedbe важећих закона. Осим тога, БиХ треба прикупљати одвојене податке, провести обавезну обуку судија/суткиња, адвоката/advokatica и припадника/припадница полиције на тему насиља у породици и родних стереотипа те пружити адекватну помоћ, заштиту и rehabilitaciju женама жртвима свих облика насиља, између осталог, и jačanjem kapaciteta postojećih skloništa те jačanjem saradnje са NVO сектором и finansiranjem njegovog rada.

3) Већина жена је директно погођена sukobom

Dvije trećine žena u BiH mogu se definirati kao direktno pogođene sukobom. Predmeti nasilja počinjenog od strane nepartnera које су жене преживјеле током rata, посебно предмети seksualnog nasilja počinjenog за vrijeme ratnog sukoba, još uvijek nisu procesuirani, а nije успостављен ни ефикасан модел reparacije. Nadalje, veća је vjerovatnoća да će жене директно погођене sukobom pretrpjeti povrede nanesene од strane intimnog partnera (37% у поређењу са 7% жена које нису погођене sukobom). Trideset и два posto жена које су директно погођене sukobom указују на то да је rat psihički utjecao на njihovog partnera. Sukob је imao utjecaj и на prilike жена за запошљavanje и ostvarenje ekonomske nezavisnosti, која би im omogućila да napuste nasilnog partnera. Jedan од stručnjaka istakao је mišljenje да postoji велики rizik да će жене које су pretrpjele seksualno nasilje током sukoba ponovo doživjeti seksualno nasilje.

Preporuka CEDAW komisije је да се donesu izmjene и dopune свих relevantnih krivičnih propisa, како би се у upotrebu uvela definicija seksualnog nasilja за vrijeme sukoba, у skladu с међународним standardima, uključujući ту и konkretnu definiciju silovanja као облика ratnog zločina и zločina protiv čovječnosti.

Preporuke

Na osnovu nalaza iz istraživanja, preciziranih u gornjem tekstu, date su konkretne preporuke u cilju rješavanja problema nasilja nad ženama.

Obrazovanje, razmjena informacija i podizanje svijesti

1. Institucionalni mehanizmi za osiguranje rodne ravnopravnosti, relevantna ministarstva i institucije vlada FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, nevladine organizacije i mediji trebaju provoditi redovne kampanje informiranja i podizanja svijesti, kako bi se suprotstavili shvatanju tradicionalnih rodni uloga i stereotipa, podigli svijest o individualnim i društvenim posljedicama i štetnosti nasilja nad ženama i djevojčicama, promovirali dostupne službe za podršku žrtvama i kako bi povećali osjetljivost društva o sprečavanju nasilja, uključujući i razvijanje nulte tolerancije prema nasilju te angažiranje muškaraca i dječaka da govore protiv nasilja nad ženama i djevojčicama.
2. Kampanje za podizanje svijesti trebaju biti osmišljene i provedene na način koji je usmjeren na žene svih dobi i socio-ekonomskog porijekla i potrebno je koristiti poznate medijske platforme i moderne tehnologije kad god je to moguće. Programi informiranja trebaju biti usmjereni i na žene u nepovoljnom položaju, uključujući žene sa invaliditetom, žene iz manjinskih grupa i one koje žive u ruralnim područjima itd.
3. Aktivnosti podizanja svijesti trebale bi uključivati programe informiranja o psihičkom nasilju i njegovim posljedicama i dati konkretne primjere šta je zapravo psihičko nasilje, navodeći kako je ono povezano s drugim oblicima nasilja.
4. Nadležna entitetska i kantonalna ministarstva obrazovanja trebala bi osigurati da programi prevencije rodni stereotipa koji se odnose na stavove, vjerovanja i ponašanja budu uključeni u osnovne i srednje škole i da školsko osoblje bude dobro obučeno da identificira i riješi ovo pitanje. Peer-to-peer obrazovni programi bi također trebali biti dio redovnih aktivnosti za sprečavanje nasilja nad ženama i djevojčicama u školama.
5. Institucije na svim nivoima trebaju poduzeti odgovarajuće mjere za koordinaciju javnih informacija.

Višesektorski pristup, obuka i pružanje usluga podrške

6. Vlade FBiH, RS i Brčko distrikta BiH te kantonalne vlade trebale bi izdvojiti odgovarajuća sredstva za usluge podrške preživjelima nasilja, osigurati adekvatno finansiranje postojećih sigurnih kuća i osigurati da one ispunjavaju standarde u skladu s preporukama iz Istanbulske konvencije.
7. Nadležna ministarstva BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, zajedno s institucionalnim mehanizmima za rodna pitanja, trebaju stvoriti sistem za prijavljivanje seksualnog uznemiravanja u svim sferama života te osiguravanje koordiniranog odgovora na uznemiravanje. Također trebaju osigurati primjenu Preporuke CM/Rec (2019)1, o sprečavanju i borbi protiv seksizma, koju je Komitet ministara Vijeća Evrope usvojio 27. marta 2019. godine.
8. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, koje su uključene u sistem zaštite žrtava, u saradnji sa institucijama za statistiku, trebale bi osigurati da se razvije zajednička metodologija za prikupljanje podataka i izvještavanje o rodno zasnovanom nasilju te usklađivanje postupaka prikupljanja podataka o nasilju nad ženama na nivou BiH, kako bi se osiguralo pouzdano, efikasno i usklađeno izvještavanje.

9. Nadležna entitetska/distriktna/kantonalna ministarstva te kantonalne vlade, u saradnji sa institucionalnim mehanizmima koji podržavaju jednakost spolova i organizacijama civilnog društva, trebaju unaprijediti sistem upućivanja za preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama i uskladiti protokole za postupanje na lokalnom nivou. Također je neophodno da žene iz ugroženih grupa, uključujući žene sa invaliditetom i etničke manjine (posebno romska populacija) imaju pristup tim uslugama.
10. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH, u saradnji sa institucionalnim mehanizmima za rodna pitanja i organizacijama civilnog društva, trebaju osigurati specijalizirane usluge za žrtve seksualnog nasilja.
11. Nadležna ministarstva i institucije BiH, FBiH, RS i Brčko distrikta BiH trebala bi osigurati da se počinioci dosljedno kažnjavaju i podvrgavaju liječenju. Treba povećati kapacitete odgovornih aktera za provedbu i praćenje provedbe obaveznog i dobrovoljnog psihosocijalnog tretmana za počinioce nasilja. Treba usvojiti jasne propise o finansiranju psihosocijalnog tretmana počinilaca u FBiH, RS-u i Brčko distriktu BiH.
12. Stručnim radnicima i radnicama u nadležnim službama pružiti usmjereniju podršku i detaljno ih upoznati sa pružanjem usluga i zaštitom žrtava. Svi pružaoci usluga trebali bi imati kontinuiranu obuku o pristupima usmjerenim ka žrtvama. Trebalo bi postojati jasno razumijevanje puteva upućivanja žrtava, neophodnih za pružanje podrške ženama iz marginaliziranih grupa.

Pravda i zaštita žena žrtava nasilja vezanog za sukobe

13. Trebaju se otkloniti zakonodavne prepreke kako bi se osiguralo da se sa žrtvama nasilja za vrijeme sukoba postupa na isti način, bez obzira na mjesto njihovog prebivališta.
14. NVO i institucionalni pružaoci podrške svjedocima trebaju nastaviti da jačaju svoju saradnju i razvijaju pouzdane mehanizme upućivanja za žrtve seksualnog nasilja u vezi sa sukobom. Tužilaštva u BiH trebala bi razviti politiku za istragu i procesuiranje seksualnog nasilja povezanog sa sukobom i osigurati da postoje posebni kapaciteti za ovaj zadatak. Sažetak ove politike treba biti javno dostupan, posebno preživjelima seksualnog nasilja u vezi sa sukobom.
15. Relevantni mehanizmi koji se bave tranzicijskom pravdom trebaju se uključiti i prepoznati iskustva žena u vezi sa sukobom i trebaju osigurati da postoji svijest o tome na koji način tretirati posljedice sukoba i njegove veze sa nasiljem nad ženama i djevojčicama.

Aneksi

Aneks 1: Anketiranje i kvalitativni rad na terenu

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE) angažovala je kompaniju Ipsos da poduzme kvalitativno i kvantitativno istraživanje o nasilju nad ženama. Istraživanje je provedeno u sedam država učesnica OSCE-a. Istraživanje je također provedeno na Kosovu. Ovo je prva komparativna studija ove vrste, koja treba da posluži nacionalnim i međunarodnim akterima koji rade na kreiranju politika i implementaciji programa u regionu da u budućnosti kreiraju bolje politike. Ovaj izvještaj predstavlja rezultate za Bosnu i Hercegovinu (BiH).

Ovo istraživanje sadrži sljedeće elemente:

- Kvantitativno istraživanje na reprezentativnom uzorku od 2321 žene u dobi od 18 do 74 godine, provedeno između 4. juna i 31. augusta 2018. godine.
- Korišten je višestepeni stratificirani uzorak slučajne vjerovatnoće. Okvir uzorka tj. lista popisnih oblasti prema popisu stanovništva (Census Enumeration Areas – CEA), kao i broj stanovnika registriranih u Popisu iz 2013. godine, dobiven je od Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine. Popisne oblasti su često prilično male i ne dozvoljavaju da se odabere dovoljno adresa kako bi se postigao ciljani broj intervjua po jedinici primarnog uzorkovanja (Primary Sampling Unit – PSU). Prema tome, trebalo je stvoriti druge jedinice spajanjem, tamo gdje je to potrebno, dvije ili više susjednih popisnih oblasti u jednu novu jedinicu. Ove, novostvorene teritorijalne jedinice, sa minimalnom veličinom od 40 domaćinstava, korištene su kao jedinice primarnog uzorkovanja.
- Okvir uzorka pokriva sve teritorije u Bosni i Hercegovini, ali zbog praktičnosti terenskog rada, isključena su sva naselja s manje od 40 domaćinstava, jer se ona smatraju udaljenim i skrovitim. U ovim naseljima živi tri posto stanovništva. Time je studija imala ukupnu pokrivenost od 97%.
- Kombinacija regija i stepena urbanosti područja korištena je kao varijabla stratifikacije za ovo istraživanje. Na samom početku, donesena je odluka o veličini uzorka u entitetima u Bosni i Hercegovini. Naime, uzorkom se planiralo provesti 1000 intervjua u Federaciji Bosne i Hercegovine, 1000 intervjua u Republici Srpskoj i 70 intervjua u Distriktu Brčko. Unutar svakog entiteta, PSU jedinice su zatim raspoređene po nivoima, prateći proporcije u populaciji istraživanja na tim nivoima. Broj žena u dobi od 20 do 74 godine korišten je kao aproksimacija populacije istraživanja u Bosni i Hercegovini.
- Nekih 214 PSU jedinica je odabrano za glavnu fazu u Bosni i Hercegovini, raspoređeno prema tabelama PSU jedinica u nastavku teksta.
- U okviru svakog nivoa, jedinice PSU odabrane su nasumično, sa vjerovatnoćom proporcionalnoj veličini. Ukupna populacija u PSU je korištena kao indikator veličine pri ovom izboru.

Federacija Bosne i Hercegovine

Regija	Naseljeno područje		
	Urbano	Ruralno	Ukupno
Unsko-sanski kanton	4	8	12
Tuzlanski kanton	7	13	20
Zeničko-dobojski kanton	6	10	16
Srednjobosanski kanton	4	7	11
Hercegovačko-neretvanski kanton	4	5	9
Zapadnohercegovački kanton	1	3	4
Kanton Sarajevo	17	3	20
Kanton 10	1	3	4
Posavski kanton	1	1	2
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	1	1	2
Ukupno	46	54	100

Republika Srpska

Regija	Naseljeno područje		
	Urbano	Ruralno	Ukupno
Sjeverna Republika Srpska	27	36	63
Istočna Republika Srpska	16	21	37
Ukupno	43	57	100

Brčko distrikt BiH

Regija	Naseljeno područje		
	Urbano	Ruralno	Ukupno
Brčko distrikt BiH	8	6	14
Ukupno	8	6	14

- Određeni broj adresa odabran je u okviru svake uzorkovane PSU, s ciljem postizanja 10 intervjua u svakoj PSU u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj te u prosjeku pet intervjua po PSU u Distriktu Brčko. Adrese su odabrane u isto vrijeme kada i intervjuiranje, metodom slučajnog hoda. Kada je identificirano više od jednog domaćinstva na odabranoj adresi, jedno domaćinstvo je slučajno odabrano putem elektronskog kontaktnog lista. U svakom domaćinstvu iz uzorka, jedna žena je izabrana za intervju. Ispitanica je izabrana nasumično, sa liste svih žena koje ispunjavaju uslove u odabranom domaćinstvu. Naime, sve žene u dobi od 18 do 74 godine u jednom domaćinstvu su popisane prema dobi, od najstarije prema najmlađoj, u elektronskom kontaktnom listu. Zatim je kontaktni list slučajno odabrao jednu od njih, koristeći generator slučajnih brojeva.
- Intervjuiranje su provodile licem u lice ispitivačice na terenu koje su prošle posebnu obuku (vidi Aneks 2 ispod za više informacija o obuci i protokolima).
- Postignuta stopa odgovora bila je 45%, a prosječna stvarna valjanost odgovora je 83%.

- Za Bosnu i Hercegovinu izračunate su tri odvojene težine – jedna koja bi omogućila analizu na nivou cijele zemlje (težina na nivou države) te druge dvije kako bi se omogućilo izvještavanje za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku odvojeno (težine na nivou entiteta).
- Sve tri težine izračunate su u dvije faze: a) faza uzoračke težine b) težina nakon stratifikacije. Uzoračke težine odražavaju vjerovatnoću odabira u svakoj fazi uzorkovanja: odabir PSU, odabir adresa, zatim domaćinstava unutar adresa (ukoliko je to potrebno) te odabir ispitanica. Težine nakon stratifikacije izračunate su da kompenziraju za odsustvo odgovora. Regija, urbanost naseljenog mjesta i starosne kategorije korištene su za poststratifikaciju u BiH. Za kreiranje težine na nivou države korišten je starosni profil žena u dobi od 18 do 74 godina u cijeloj Bosni i Hercegovini, dok su starosne raspodjele unutar Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske korištene za težine na nivou entiteta.
- Devet diskusija u fokusnim grupama (FDG), uključujući grupe sa ženama iz manjinskih etničkih grupa i žene sa iskustvom sukoba, održalo se u periodu od jula do augusta 2018. godine. Sastav fokusnih grupa bio je sljedeći:

Tabela A1.1. Sastav fokusnih grupa

FGD	Lokacija	Entitet	Broj ispitanica	Starosna grupa	Broj ispitanica pogođenih sukobom	Broj ispitanica sa djecom	Broj zaposlenih ispitanica
1	Urbano	FBiH	7	56+	7	5	1
2	Ruralno	FBiH	7	18–37	3	2	3
3	Miješano	RS	7	38+	7	6	1
4	Urbano	RS	8	38–55	8	4	7
5	Miješano	RS	8	56+	8	8	1
6	Ruralno	RS	8	18–37	5	2	3
7	Urbano	FBiH	8	18–37	6	6	0
8	Ruralno	FBiH	7	38+	7	7	2
9	Urbano	FBiH	7	56+	7	5	1

- Šest detaljnih intervjua sa ženama koje su preživjele nasilje, uključujući žene sa invaliditetom, održano je uz pilot-studiju u martu 2018, te preostalih pet intervjua zakazano je za septembar 2018. godine.

Tabela A1.2. Profil detaljnih intervjua

Detaljni intervjui	Starosna grupa	Radni status	Ima djecu	Zdravstveni problem/invalidnost
1	35–55	Nezaposlena	Da	Da
2	35–55	Nezaposlena	Da	Ne
3	55+	Penzionisana	Da	Ne
4	35–55	Zaposlena	Da	Ne
5	35–55	Nezaposlena	Da	Ne
6	55+	Nezaposlena	Da	Ne

- Pet glavnih ekspertskih intervjua, osmišljenih kako bi se pružio pregled pitanja koja se odnose na nasilje nad ženama, te slučajeva nasilja vezanih za sukobe, obavljeno je u julu 2017. godine, te daljnji krug od deset glavnih ekspertskih intervjua održano je u periodu od jula do septembra 2018. godine, s ciljem da se sagledaju promjene u odnosu na prvi krug, te da se daju preporuke OSCE-u.

Istraživanje je osmišljeno tako da bude reprezentativno za žene između 18 i 74 godine na nivou BiH. U Tabeli A1.3. u nastavku prikazana je analiza po demografskim podacima:

Tabela A1.3. Profil ponderiranog i neponderiranog uzorka

Dob	ponderirano	neponderirano	neponderisano <i>n</i>
18–29	21	18	413
30–39	18	19	436
40–49	19	17	385
50–59	20	19	436
60+	21	28	651
Radni status			
Na plaćenom poslu	24	25	583
Samozaposlena	2	2	54
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	1	1	26
Nezaposlena	30	28	660
Učenica, studentica, ide na obuku	7	5	123
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	0	0.4	10
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	17	16	380
Penzionisana	15	18	425
Na obaveznom služenju vojnog roka ili u drugoj javnoj službi	0	0	0
Obrazovanje			
Nema formalnog obrazovanja	2	2	50
Osnovno obrazovanje	8	9	201
Srednje obrazovanje	76	75	1695
Tercijarno obrazovanje	14	14	312
Lokacija			
Urbano	45	50	1149
Ruralno	55	50	1172
Direktno pogođene sukobom			
Da	64	65	1498
Ne	36	35	823

Tolerancije kod uzorkovanja

Pošto se konačni podaci zasnivaju na uzorku, a ne na cijeloj populaciji, a rezultati u postocima (tj. procjene) podliježu toleranciji kod uzorkovanja, nisu sve razlike između rezultata statistički relevantne na nivou pouzdanosti od 95%. Prilikom izračunavanja intervala pouzdanosti, mora se uzeti u obzir efektivna veličina uzorka.

Efektivna veličina uzorka (ili efekt dizajna, što je srodan koncept) povezana je sa pojedinačnim procjenama i tako će se razlikovati po procjenama. Za izračunavanje efekata dizajna za ukupnu veličinu uzorka korištena je formula zasnovana na sljedećem omjeru:

Efekt dizajna = (neponderirana veličina uzorka) * (zbir kvadrata težina) / (kvadrat zbira težina).

Ovaj pristup procjene efekta dizajna odnosi se na nesrazmjerno uzorkovanje (u slučaju istraživanja OSCE-a, žene u svakom domaćinstvu su odabrane s nejednakom vjerovatnoćom, u zavisnosti od broja žena koje su mogle biti ispitane u domaćinstvu), kao i nejednakog omjera neodgovora u svim segmentima stanovništva, koji su korigirani težinama nakon stratifikacije (kao što je gore opisano).

Tabela u nastavku sumira efekt dizajna za ukupnu veličinu uzorka i veličinu uzorka pogođenog konfliktom i daje intervale pouzdanosti na osnovu efektivne veličine uzorka za procjenu istraživanja od 50%.

Tabela A1.4. Veličine efektivnog uzorka i intervali pouzdanosti

	<i>N</i>	Efekat dizajna	Veličine efektivnog uzorka	Interval pouzdanosti od 95% za procjenu istraživanja od 50% na osnovu ponderiranog uzorka	
				Niže	Više
Sve žene od 18 do 74 godine	2.321	1.367	1.698	47.6%	52.4%
Direktno pogođene sukobom	1.498	1.366	1.097	47.0%	53.0%

Aneks 2. Etička i sigurnosna pitanja

S obzirom na osjetljivost istraživanja, poduzeti su brojni koraci kako bi se zaštitile i ispitanice i anketarke od potencijalne opasnosti i kako bi se osigurali izvori podrške u slučaju nevolje:

- Sve anketarke su bile žene koje su imale iskustva u provođenju anketa o osjetljivim pitanjima te izvorne govornice jezika koji se koristio pri intervjuima. Sve anketarke morale su da prisustvuju dvodnevnom treningu.
- Radi zaštite i ispitanica i anketarki, anketarkama je naloženo da ne otkrivaju unaprijed da se radi o Istraživanju o nasilju i da anketu provode u privatnosti.
- Na kraju intervjua, svim ispitanicama je ponuđena informacija o organizacijama za podršku koje mogu kontaktirati ako žele da razgovaraju o bilo kakvim problemima koji bi mogli nastati kao rezultat njihovog učešća u istraživanju.
- Koordinatorica projekta bila je dostupna anketarkama i moderatoricama za savjet u bilo koje doba tokom terenskog rada i individualni sastanci sa savjetnicama mogli su se organizirati po potrebi.
- Pridržavanje etičkih načela temelj je istraživačke metodologije koja se koristi u istraživanju pod vodstvom OSCE-a, a uzeti su u obzir i postupci koje koristi Svjetska zdravstvena organizacija⁶⁶ i *Smjernice Ujedinjenih naroda za izradu statistike o nasilju nad ženama*.⁶⁷

Aneks 3. Indikatori ciljeva održivog razvoja

Indikator SDG 5.2.2: Udio žena i djevojčica u dobi od 18 do 74 godine koje su nekada imale partnera i koje su bile izložene fizičkom, seksualnom ili psihičkom nasilju od strane sadašnjeg ili bivšeg intimnog partnera u 12 mjeseci prije istraživanja, prema dobi, području i obrazovanju.

	BiH	FBiH	RS
Sve žene dobi 18–74 godina (BiH: 2321 / FBiH: 1163 / RS: 1019)	0.4%	0.5%	0.2%
Dob 18–29 godina (413/212/178)	0.2%	0%	1%
Dob 30–39 godina (436/192/215)	1%	1%	0%
Dob 40–49 godina (385/196/164)	1%	1%	0%
Dob 50–59 godina (436/231/181)	0.1%	0%	0%
Dob 60+ godina (646/329/279)	0.4%	1%	0%
Stanovnice urbanih područja (1149/589/467)	0.4%	0.4%	0.2%
Stanovnice ruralnih područja (1172/574/375)	0.4%	1%	0.2%
Bez obrazovanja/osnovno obrazovanje (251/158/89)	0%	0%	0%
Srednje obrazovanje (1695/813/760)	1%	1%	*
Tercijarno obrazovanje (312/130/169)	0%	0%	0%

66 Etičke i sigurnosne preporuke za istraživanje nasilja u porodici nad ženama. Building on lessons from the WHO publication Putting women first: ethical and safety recommendations for research on domestic violence against women (Kako iskoristiti i dopuniti pouke iz publikacije SZO Stavite žene na prvo mjesto: etičke i sigurnosne preporuke za istraživanje nasilja u porodici nad ženama) (Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija, 2016), pristup: 20. maja 2019, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/251759/9789241510189-eng.pdf?sessionid=8E35B9DA678667DD989016A395720263?sequence=1>.

67 Guidelines for Producing Statistics on Violence against Women: Statistical Surveys (Smjernice za kreiranje statistika o nasilju nad ženama – Statistička istraživanja) (New York: United Nations, 2014), pristup: 20. maja 2019, https://unstats.un.org/unsd/gender/docs/guidelines_statistics_vaw.pdf

SDG Indikator 5.2.1: Udio žena i djevojaka dobi 18–74 godina koje su nekada imale partnera, a koje su bile izložene fizičkom, seksualnom ili psihičkom nasilja od strane sadašnjeg ili bivšeg intimnog partnera u posljednjih 12 mjeseci, prema dobi, području i obrazovanju.

	BiH	FBiH	RS
Sve žene dobi 18–74 koje su nekada imale partnera (BiH: 2159 / FBiH: 1094 / RS: 967)	10%	11%	9%
Dob 18–29 godina (341/171/149)	10%	12%	6%
Dob 30–39 godina (426/188/211)	11%	12%	10%
Dob 40–49 godina (374/190/161)	14%	16%	10%
Dob 50–59 godina (424/225/176)	9%	8%	12%
Dob 60+ godina (620/317/268)	9%	9%	9%
Stanovnice urbanih područja (1079/551/443)	10%	11%	10%
Stanovnice ruralnih područja (1111/543/524)	10%	12%	9%
Bez obrazovanja/osnovno obrazovanje (240/150/86)	10%	12%	5%
Srednje obrazovanje (1603/770/721)	11%	12%	11%
Tercijarno obrazovanje (294/122/159)	6%	8%	4%

Žene su pitane da li od sadašnjeg partnera doživljavaju različite oblike psihičkog nasilja ponekad, često ili cijelo vrijeme.

U slučajevima nasilja od strane bivših partnera, žene su pitane da li su ikada iskusile različite oblike psihičkog nasilja. Prijetnje fizičkim ili seksualnim nasiljem, kao dio psihičkog nasilja, jedini su oblici psihičkog nasilja koji su se bilježili tokom posljednjih 12 mjeseci.

Zbog toga se morala koristiti *proxy* varijabla za izračunavanje indikatora SDG 5.2.1, kako slijedi:

- žene koje su doživjele prijetnje fizičkim ili seksualnim nasiljem u posljednjih 12 mjeseci od svog sadašnjeg ili bivšeg partnera;
- žene koje doživljavaju bilo koji drugi oblik psihičkog nasilja **često ili cijelo vrijeme od svog sadašnjeg partnera**;
- žene koje su doživjele bilo kakav oblik fizičkog ili seksualnog nasilja u posljednjih 12 mjeseci od svog sadašnjeg ili bivšeg partnera.

Aneks 4. Detaljnije tabele

Osobine ispitanica – Bosna i Hercegovina (ponderirano)

		Sve žene		Žene koje su nekada imale partnera	
		%	Broj	%	Broj
Naseljeno područje	Urbano	45	1039	44	959
	Ruralno	55	1282	56	1200
Starosna kategorija	18–19	3	71	1	29
	20–24	9	199	7	155
	25–29	9	216	9	204
	30–34	9	216	10	211
	35–39	9	213	10	207
	40–49	19	433	19	419
	50–59	20	474	21	457
	60–69	15	348	16	334
	70–74	6	137	6	129
	75–79	0	10	1	10
	Ne želi odgovoriti	0	4	0	4
	Obrazovanje	Bez obrazovanja	2	41	2
Osnovna škola		9	198	9	191
Srednja škola		76	1689	76	1581
Tercijarno obrazovanje		14	306	14	284
Da li imate djecu?	Da, vlastitu djecu	73	1694	77	1672
	Da, brinem se o pastorčadi ili sam hraniteljka	0	7	0	4
	Da, oboje	1	12	1	12
	Ne	25	576	21	448
	Ne želi odgovoriti	1	32	1	22
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	25	563	25	530
	Samozaposlena	2	45	2	44
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	1	31	1	26
	Nezaposlena	31	693	32	664
	Učenica, studentica, ide na obuku	7	159	5	103
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	0	9	0	8
	Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	18	401	19	400
	Penzionisana	15	339	15	321

OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini

Trenutno zaposlenje/ zanimanje	Jednostavna zanimanja	25	162	26	153
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	3	19	3	19
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	5	32	5	31
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	6	35	5	30
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	26	164	25	150
	Administrativne službenice	13	83	14	82
	Tehničarke ili stručne saradnice	7	45	8	45
	Stručnjakinje i naučnice	12	77	12	73
	Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	0	1	0	1
	Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	0	2	0	2
	Ne želi odgovoriti	3	20	2	14
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	32	750	32	692
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	42	985	42	915
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	18	413	18	391
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	5	124	6	119
	Ne zna	0	8	0	4
	Ne želi odgovoriti	2	41	2	39
Bankovni račun	Da	44	1015	44	953
	Ne	51	1190	52	1111
	Ne zna	0	8	0	8
	Nije primjenjivo	1	12	1	11
	Ne želi odgovoriti	4	96	4	77
Direktno pogođene sukobom	Da	64	1492	67	1442
	Ne	36	829	33	718

Stavovi – Bosna i Hercegovina

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasije nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasije u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika			
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se		
Ukupno	%	59	38	10	83	13	82	25	72	23	61		
	Broj	1373	871	240	1918	290	1907	568	1668	539	1418		
Starosna kategorija	15–29	%	50	46	7	86	7	88	16	80	24	62	
		Broj	242	221	34	417	35	425	79	391	114	302	
	30–39	%	55	41	8	84	13	82	23	73	23	64	
		Broj	235	175	35	362	57	353	99	312	99	275	
	40–49	%	60	38	10	83	11	83	22	74	22	62	
		Broj	261	163	44	360	48	361	96	318	95	270	
	50–59	%	60	38	11	81	15	79	29	69	21	61	
		Broj	286	180	53	385	70	375	139	326	100	291	
	60+	%	70	26	15	79	16	79	31	64	26	56	
		Broj	347	131	74	390	80	389	155	317	128	277	
	Naseljeno područje	Urbano	%	53	44	10	83	11	84	23	72	22	65
			Broj	546	457	108	860	116	873	240	752	226	672
Ruralno		%	65	32	10	83	14	81	26	72	24	58	
		Broj	826	414	132	1058	173	1034	329	916	313	745	
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	78	22	18	72	34	60	51	49	38	52	
		Broj	32	9	7	30	14	25	21	20	15	21	
	Osnovna škola	%	80	16	18	72	21	68	35	59	25	51	
		Broj	158	32	35	143	41	135	70	116	50	101	
	Srednja škola	%	60	37	10	83	12	82	25	72	24	60	
		Broj	1013	630	169	1394	209	1393	420	1211	409	1006	
Tercijarno obrazovanje	%	52	45	8	89	8	88	16	81	20	70		
	Broj	159	137	25	272	25	268	49	248	60	214		
Koje su nekada imale partnera	Da	%	61	36	11	82	13	81	25	72	24	60	
		Broj	1315	777	228	1772	283	1758	530	1549	516	1293	
Imaju li djece	Da	%	64	33	11	81	14	80	27	69	24	59	
		Broj	1097	567	195	1389	244	1367	469	1188	415	1015	
	Ne	%	47	48	8	87	8	88	16	79	21	65	
		Broj	270	277	45	498	46	509	94	453	122	373	

Zaposlenje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Na plaćenom poslu	%	50	47	9	86	8	89	19	78	27	62	
	Broj	280	266	52	483	43	500	107	436	150	351	
Samozaposlena	%	62	35	17	79	19	76	27	72	21	55	
	Broj	28	16	8	36	9	34	12	33	10	25	
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	67	30	10	90	20	76	24	75	32	43	
	Broj	21	9	3	28	6	24	7	24	10	13	
Nezaposlena	%	62	35	10	81	16	79	27	69	21	61	
	Broj	427	244	71	558	109	544	184	479	148	424	
Učenica, studentica, ide na obuku	%	42	53	5	92	7	92	14	86	21	64	
	Broj	67	84	7	146	11	146	22	136	34	102	
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	39	61	0	71	29	71	0	100	6	58	
	Broj	3	5	0	6	3	6	0	9	1	5	
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	76	23	10	83	13	79	28	67	26	57	
	Broj	305	91	39	332	53	315	113	270	103	228	
Penzionisana	%	69	28	17	75	17	76	33	63	25	58	
	Broj	233	93	58	252	57	256	112	213	83	196	

Zanimanje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Jednostavna zanimanja	%	60	40	9	85	9	88	23	72	30	55	
	Broj	96	64	15	138	14	143	37	116	49	90	
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljачice proizvoda	%	55	34	9	80	16	78	42	52	37	44	
	Broj	10	6	2	15	3	14	8	10	7	8	
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	68	32	6	92	0	97	30	70	28	61	
	Broj	22	10	2	30	0	31	10	23	9	20	
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	50	44	26	73	32	69	23	72	32	56	
	Broj	18	15	9	25	11	24	8	25	11	20	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	52	44	9	83	6	89	21	74	26	64	
	Broj	86	73	15	136	10	145	35	121	42	104	
Administrativne službenice	%	53	44	9	85	12	84	19	80	34	55	
	Broj	43	37	7	70	10	69	16	66	28	45	
Tehničarke ili stručne saradnice	%	33	65	3	97	3	91	13	87	7	72	
	Broj	15	29	1	43	1	41	6	39	3	32	
Stručnjakinje i naučnice	%	42	56	10	90	9	89	8	92	21	70	
	Broj	32	43	8	69	7	69	6	71	17	54	
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	0	100	0	100	62	38	0	100	62	38	
	Broj	0	1	0	1	1	0	0	1	1	0	
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
	Broj	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika		
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	50	47	10	83	11	83	19	78	20	67
		Broj	377	350	78	620	79	624	141	581	152	499
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	63	34	10	83	13	82	27	70	25	57
		Broj	624	333	102	817	124	812	263	686	244	561
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	66	31	11	82	16	79	30	68	26	61
		Broj	273	126	43	338	66	327	123	279	109	252
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	60	36	13	81	15	80	30	67	25	57	
	Broj	75	45	16	101	18	99	38	84	31	71	
Regija	Unsko-sanski kanton	%	74	20	23	67	13	77	39	54	21	39
		Broj	128	35	39	116	23	132	67	92	36	67
	Tuzlanski kanton	%	73	26	13	77	17	77	27	72	20	52
		Broj	221	79	39	232	52	231	81	217	60	156
	Zeničko-dobojski kanton	%	54	42	3	86	13	77	20	74	24	67
		Broj	129	100	8	206	31	185	48	178	58	161
	Srednjobosanski kanton	%	70	22	3	96	3	93	26	69	20	78
		Broj	113	36	4	154	4	150	41	110	31	126
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	20	75	5	91	1	91	8	88	13	81
		Broj	26	100	6	122	2	121	11	118	17	108
	Zapadno-hercegovački kanton	%	23	66	8	85	8	88	24	73	8	90
		Broj	12	36	4	46	4	47	13	39	4	49
	Kanton Sarajevo	%	56	43	16	75	21	75	30	66	19	59
		Broj	162	124	46	215	60	215	85	190	55	171
	Kanton 10	%	63	37	0	89	4	92	6	83	21	61
		Broj	33	20	0	47	2	49	3	44	11	33
	Posavski kanton	%	50	49	0	100	23	77	5	95	11	89
		Broj	13	13	0	27	6	21	1	26	3	24
	Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	63	37	66	29	47	53	27	68	47	53
		Broj	10	6	11	5	8	9	4	11	8	9
Sjeverna RS	%	64	34	10	86	11	86	27	71	33	56	
	Broj	331	175	51	447	55	448	142	371	170	293	
Istočna RS	%	50	47	9	84	12	84	15	82	23	66	
	Broj	149	140	27	253	34	251	44	246	69	199	
Brčko distrikt BiH	%	81	16	10	87	13	86	48	47	29	43	
	Broj	46	9	6	49	7	48	27	27	16	24	

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika		
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	55	41	14	81	13	82	23	73	27	59
		Broj	559	420	137	819	131	832	237	741	275	600
	Ne	%	66	32	8	84	13	81	27	70	21	61
		Broj	779	381	97	1001	152	969	318	831	254	730
Direktno pogođene sukobom	Da	%	65	33	12	82	14	80	27	69	23	60
		Broj	964	489	181	1216	213	1198	409	1034	349	891
	Ne	%	49	46	7	85	9	86	19	77	23	64
		Broj	409	382	60	702	77	709	159	634	190	526

Učestalost nasilja od strane intimnog partnera – Bosna i Hercegovina

		Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	64	36	90	10	96	4	64	36	89	11	
	Broj	1380	779	1934	225	2081	78	1373	786	1927	232	
Starosna kategorija	15–29	%	64	36	91	9	97	3	64	37	91	9
		Broj	247	140	353	35	376	11	246	141	352	35
	30–39	%	62	38	89	11	97	3	62	38	89	11
		Broj	260	159	374	44	404	14	258	160	373	46
	40–49	%	63	37	90	10	96	4	62	38	90	10
		Broj	263	156	379	41	402	17	261	158	376	43
	50–59	%	65	35	90	10	97	3	65	35	90	11
		Broj	298	159	410	46	443	14	297	160	409	48
	60+	%	65	35	88	12	95	5	65	35	88	13
		Broj	310	163	415	58	451	22	309	164	414	59
Naseljeno područje	Urbano	%	64	36	89	11	97	4	63	37	89	11
		Broj	609	349	856	102	925	34	605	354	853	105
	Ruralno	%	64	36	90	10	96	4	64	36	89	11
		Broj	770	430	1078	123	1156	44	768	432	1073	127

			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	74	26	88	12	95	5	74	26	88	12
		Broj	25	9	30	4	32	2	25	9	30	4
	Osnovno obrazovanje	%	65	35	86	14	95	5	64	36	86	14
		Broj	125	66	164	27	182	9	123	68	164	27
	Srednje obrazovanje	%	62	38	90	10	96	4	62	38	89	11
		Broj	984	598	1420	161	1522	60	981	601	1414	167
Tercijarno obrazovanje	%	64	36	89	11	97	3	63	37	89	11	
	Broj	182	102	253	31	277	7	180	104	252	32	
Imaju li djece	Da	%	63	37	89	11	96	4	63	37	88	12
		Broj	1066	623	1496	193	1620	69	1060	629	1489	200
	Ne	%	66	34	93	7	98	2	66	34	93	7
		Broj	295	153	416	32	440	8	295	154	416	33
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	60	40	89	11	98	3	60	40	89	12
		Broj	319	211	472	57	517	13	316	214	469	61
	Samoza-poslena	%	64	36	82	18	96	4	64	36	82	18
		Broj	28	16	36	8	42	2	28	16	36	8
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	51	49	93	7	97	3	51	49	93	7
		Broj	13	12	24	2	25	1	13	12	24	2
	Nezapo-slena	%	63	37	89	11	96	4	63	37	89	11
		Broj	420	244	593	70	637	27	417	246	593	71
	Učenica, studentica, ide na obuku	%	72	28	93	7	98	3	71	29	93	7
		Broj	74	29	96	7	101	3	74	30	96	7
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	59	41	100	0	100	0	59	41	100	0
		Broj	5	3	8	0	8	0	5	3	8	0
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	60	40	88	12	94	6	60	40	88	12	
	Broj	239	161	354	46	378	23	239	161	352	48	
Penzio-nisana	%	70	30	90	10	97	3	70	30	90	10	
	Broj	224	96	289	32	312	9	223	97	289	32	

Zanimanje			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
			%		%		%		%		%	
Jednostavna zanimanja	%	60	40	89	11	98	2	60	41	88	12	
	Broj	92	61	136	17	150	3	91	62	134	18	
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačice proizvoda	%	67	33	93	7	100	0	67	33	93	7	
	Broj	12	6	17	1	19	0	12	6	17	1	
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	74	26	95	6	100	0	74	26	95	6	
	Broj	23	8	30	2	31	0	23	8	30	2	
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	47	53	97	3	97	3	47	53	97	3	
	Broj	14	16	29	1	29	1	14	16	29	1	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	56	44	87	13	97	3	56	44	87	13	
	Broj	83	67	131	19	145	5	83	67	130	20	
Administrativne službenice	%	65	35	88	12	96	4	65	35	86	14	
	Broj	53	28	72	10	79	3	53	28	70	11	
Tehničarke ili stručne saradnice	%	55	45	83	17	99	1	54	46	83	17	
	Broj	25	20	37	7	44	1	24	21	37	7	
Stručnjakinje i naučnice	%	67	33	92	8	96	4	66	35	91	9	
	Broj	49	24	67	6	70	3	48	25	66	7	
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	100	0	100		100	0	100		100	0	
	Broj	1	0	1		1	0	1		1	0	
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%	0	100	100		100	0		100	100	0	
	Broj	0	2	2		2	0		2	2	0	
Prihodi domaćinstva	%	69	31	93	7	97	3	69	31	93	8	
	Broj	475	217	641	50	669	23	475	217	640	52	
Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	66	34	92	8	97	3	66	34	91	9	
	Broj	604	310	838	77	886	29	600	314	834	81	
Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	53	47	86	14	98	2	52	48	86	14	
	Broj	206	185	335	56	382	9	205	186	335	56	
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	54	46	71	29	86	14	53	47	70	30	
	Broj	64	55	84	35	102	17	63	56	83	36	

OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini

Regija			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
			%		%		%		%		%	
Unsko-sanski kanton	%	64	36	76	24	89	11	64	36	76	24	
	Broj	104	59	124	39	146	18	104	59	124	39	
Tuzlanski kanton	%	68	32	92	8	97	4	68	32	92	8	
	Broj	196	91	263	23	277	10	195	92	263	23	
Zeničko-dobojski kanton	%	58	42	89	11	96	4	58	42	89	11	
	Broj	136	97	208	25	224	9	136	97	206	27	
Srednjo-bosanski kanton	%	58	43	90	10	95	6	57	43	90	10	
	Broj	81	60	127	14	133	8	80	61	126	15	
Hercegovačko-neretvanski kanton	%	69	32	97	3	99	1	69	32	97	3	
	Broj	77	35	108	4	111	1	77	35	108	4	
Zapadno-hercegovački kanton	%	67	33	89	11	94	6	67	33	89	11	
	Broj	29	14	38	5	41	3	29	14	38	5	
Kanton Sarajevo	%	67	33	92	8	98	2	67	33	92	8	
	Broj	184	90	253	21	268	6	184	90	253	21	
Kanton 10	%	67	33	100	0	100	0	67	33	100	0	
	Broj	31	16	47	0	47	0	31	16	47	0	
Posavski kanton	%	71	29	100	0	100	0	71	29	100	0	
	Broj	13	5	18	0	18	0	13	5	18	0	
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	57	43	88	12	88	12	57	43	88	12	
	Broj	9	7	13	2	13	2	9	7	13	2	
Sjeverna RS	%	62	38	88	12	97	3	62	38	87	13	
	Broj	306	185	431	61	479	13	303	189	427	64	
Istočna RS	%	66	34	91	9	98	3	66	34	91	10	
	Broj	186	98	258	26	277	7	186	98	257	27	
Brčko distrikt BiH	%	57	43	90	10	96	5	55	45	88	12	
	Broj	29	22	46	5	49	2	28	23	45	6	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	61	39	87	13	95	5	60	40	86	14
	Broj	578	375	825	127	909	44	575	377	821	132	
	Ne	%	65	35	91	9	97	3	65	36	91	9
	Broj	721	390	1014	97	1077	34	717	394	1011	100	
Direktno pogođene sukobom	Da	%	63	37	90	10	96	4	63	37	89	11
		Broj	910	531	1292	149	1386	56	907	535	1286	155
	Ne	%	65	35	89	11	97	3	65	35	89	11
		Broj	469	248	642	76	696	22	466	251	641	77

Nasilje od strane sadašnjeg partnera – prema karakteristikama sadašnjeg partnera – Bosna i Hercegovina

			Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
			Ne	Da
Ukupno		%	70	30
		Broj	1158	494
Sadašnji partner – Dob	15–29	%	72	28
		Broj	125	48
	30–39	%	70	30
		Broj	249	109
	40–49	%	72	29
		Broj	249	99
	50–59	%	73	28
		Broj	262	99
60+	%	66	34	
	Broj	251	127	
Sadašnji partner – Zanimanje	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	46	54
		Broj	5	6
	Obravlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	61	39
		Broj	16	10
	Penzionisan	%	71	29
		Broj	230	95
	Jednostavna zanimanja	%	67	33
		Broj	125	63
	Operateri postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%	65	35
		Broj	67	36
	Tehničari ili stručni saradnici	%	84	16
		Broj	101	20
	Stručnjaci i naučnici	%	72	28
		Broj	46	18
	Zakonodavci, dužnosnici, direktori	%	100	0
		Broj	4	0
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%	80	21	
	Broj	10	3	
Sadašnji partner – Zaposlenje	Bez obrazovanja	%	79	21
		Broj	5	1
	Osnovno obrazovanje	%	73	27
		Broj	33	13
	Srednje obrazovanje	%	70	31
		Broj	936	410
	Tercijarno obrazovanje	%	69	31
		Broj	136	62

			Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
			Ne	Da
Prihodi	Partner zarađuje manje	%	65	35
		Broj	22	12
	Partneri zarađuju otprilike jednako	%	74	26
		Broj	137	48
	Partner zarađuje više	%	66	34
		Broj	110	58
Upotreba alkohola trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	71	30
		Broj	1060	443
	Sedmično	%	54	46
		Broj	35	31
	Gotovo svaki dan / svaki dan	%	0	100
		Broj	0	2
Upotreba droga trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	70	30
		Broj	1137	487
	Sedmično	%	50	50
		Broj	1	1
Da li im se partner ikada borio u oružanom sukobu?	Da	%	69	31
		Broj	398	180
	Ne	%	71	29
		Broj	670	275

Učestalost nasilja od strane nepartnera u dobi od petnaeste godina nadalje – Bosna i Hercegovina

		Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	93	7	99	1	92	8	
	Broj	2156	165	2289	32	2137	184	
Starosna kategorija	15–29	%	91	9	99	2	90	10
		Broj	443	43	479	7	437	49
	30–39	%	91	9	98	2	90	10
		Broj	390	39	420	9	385	44
	40–49	%	96	4	98	2	95	6
		Broj	414	19	424	9	409	24
	50–59	%	93	7	100	0	92	8
		Broj	439	35	472	2	438	36
60+	%	94	6	99	1	94	6	
	Broj	466	29	490	5	464	31	
Naseljeno područje	Urbano	%	91	9	98	2	90	10
		Broj	946	93	1022	18	935	104
	Ruralno	%	94	6	99	1	94	6
		Broj	1209	72	1267	15	1202	80
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	88	12	99	1	87	13
		Broj	36	5	41	0	36	5
	Osnovno obrazovanje	%	96	4	100	0	96	4
		Broj	190	8	198	0	190	8
	Srednje obrazovanje	%	94	6	98	2	93	7
		Broj	1584	106	1662	28	1569	120
Tercijarno obrazovanje	%	85	15	99	1	84	16	
	Broj	261	46	302	4	257	50	
Koje su nekada imale partnera Imaju li djece	Da	%	93	7	99	1	92	8
		Broj	2003	156	2129	30	1986	173
	Da	%	93	7	99	1	93	7
		Broj	1600	113	1693	20	1588	125
	Ne	%	91	9	98	2	90	10
		Broj	524	52	564	12	517	60

Zaposlenje			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Na plaćenom poslu	%		90	10	98	2	89	12
	Broj		505	57	553	10	498	65
Samozaposlena	%		89	11	97	3	89	11
	Broj		40	5	44	1	40	5
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%		98	2	100	0	98	2
	Broj		31	1	31	0	31	1
Nezaposlena	%		93	7	98	2	92	8
	Broj		643	50	678	15	635	58
Učenica, studentica, ide na obuku	%		94	6	99	1	93	7
	Broj		149	10	157	2	148	11
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%		94	6	100		94	6
	Broj		8	1	9		8	1
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%		95	5	99	1	94	6
	Broj		380	21	397	4	379	22
Penzionisana	%		94	6	100	0	94	6
	Broj		318	21	337	1	317	21

Zanimanje			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Jednostavna zanimanja	%		94	6	99	1	93	7
	Broj		152	10	159	2	151	11
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%		92	8	100	0	92	8
	Broj		17	1	19	0	17	1
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%		95	6	100	0	95	6
	Broj		31	2	32	0	31	2
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		35	0	35	0	35	0
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%		92	8	98	2	90	10
	Broj		150	14	160	3	148	16
Administrativne službenice	%		83	17	98	2	81	19
	Broj		68	14	81	2	67	16
Tehničarke ili stručne saradnice	%		89	11	95	5	85	15
	Broj		40	5	43	2	38	7
Stručnjakinje i naučnice	%		84	16	98	2	82	18
	Broj		65	12	76	1	64	14
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		1	0	1	0	1	0
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		2	0	2	0	2	0

			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	94	6	99	2	93	7
		Broj	706	44	739	12	697	53
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	93	7	99	1	93	7
		Broj	916	69	976	9	913	72
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	91	9	99	1	90	10
Broj		377	36	408	5	373	40	
Regija	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	89	11	95	5	87	13
		Broj	110	14	118	6	107	16
	Unsko-sanski kanton	%	89	11	97	3	89	11
		Broj	153	19	166	6	153	19
	Tuzlanski kanton	%	89	11	98	2	88	12
		Broj	269	32	296	5	265	36
	Zeničko-dobojski kanton	%	99	1	100	0	99	1
		Broj	236	3	239	0	236	3
	Srednjobosanski kanton	%	88	13	99	1	87	13
		Broj	140	20	159	1	139	21
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	133	0	133	0	133	0
	Zapadnohercegovački kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	54	0	54	0	54	0
	Kanton Sarajevo	%	90	10	99	1	90	10
		Broj	260	27	284	4	258	30
	Kanton 10	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	53	0	53	0	53	0
	Posavski kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	27	0	27	0	27	0
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	89	11	89	11	89	11	
	Broj	14	2	14	2	14	2	
Sjeverna RS	%	92	8	98	2	91	9	
	Broj	479	42	512	9	472	48	
Istočna RS	%	94	6	98	2	93	7	
	Broj	283	18	295	6	278	22	
Brčko distrikt BiH	%	95	5	99	1	95	5	
	Broj	53	3	56	0	53	3	

			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Vlastiti bankovni račun	Da	%	91	9	98	2	90	10
		Broj	926	89	994	21	909	106
	Ne	%	94	6	99	1	94	6
		Broj	1118	72	1179	12	1116	74
Direktno pogođene sukobom	Da	%	94	6	99	1	93	7
		Broj	1399	93	1478	14	1389	103
	Ne	%	91	9	98	2	90	10
		Broj	757	72	811	18	748	81

Učestalost seksualnog uznemiravanja i uhođenja – Bosna i Hercegovina

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Ukupno		%	72	28	85	15	95	5
		Broj	1673	648	1970	351	2209	112
Starosna kategorija	15–29	%	63	37	81	19	92	8
		Broj	305	182	394	92	447	39
	30–39	%	64	36	78	22	92	8
		Broj	276	153	335	94	395	34
	40–49	%	75	25	87	13	98	2
		Broj	323	109	376	57	422	11
50–59	%	76	24	88	12	98	2	
	Broj	361	113	415	59	465	10	
60+	%	82	18	90	10	96	4	
	Broj	405	90	448	47	477	18	
Naseljeno područje	Urbano	%	66	34	81	19	94	7
		Broj	690	349	840	199	972	68
	Ruralno	%	77	23	88	12	97	4
		Broj	982	299	1129	152	1237	45

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	91	9	95	5	98	2
		Broj	38	4	39	2	40	1
	Osnovno obrazovanje	%	85	16	93	7	99	1
		Broj	167	31	184	14	196	2
	Srednje obrazovanje	%	71	29	86	15	95	5
		Broj	1202	487	1445	245	1609	80
	Tercijarno obrazovanje	%	59	41	71	29	91	9
		Broj	182	125	218	88	278	28
Koje su nekada imale partnera	Da	%	71	29	84	16	95	5
	Broj	1539	620	1815	344	2055	104	
Imaju li djece	Da	%	75	25	87	14	96	4
		Broj	1283	430	1482	231	1646	67
	Ne	%	62	38	79	21	92	8
		Broj	360	216	457	119	531	45
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	62	38	80	20	94	6
		Broj	348	215	448	114	531	32
	Samozaposlena	%	57	43	70	30	96	4
		Broj	26	19	32	14	43	2
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	78	22	84	16	98	2
		Broj	25	7	26	5	31	1
	Nezaposlena	%	75	26	86	14	94	6
		Broj	516	177	597	96	652	41
	Učenica, studentica, ide na obuku	%	60	40	82	18	92	8
		Broj	95	64	130	29	146	13
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	31	69	59	41	71	29
		Broj	3	6	5	4	6	3
	Obravlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	76	24	88	12	97	3
Broj		304	97	354	47	390	11	
Penzionisana	%	82	18	88	12	97	3	
	Broj	278	60	296	42	329	10	

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%	66	34	85	15	96	5
		Broj	107	55	137	25	155	7
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačice proizvoda	%	66	34	93	7	92	8
		Broj	12	6	17	1	17	1
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	71	29	81	19	100	0
		Broj	23	9	26	6	32	0
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	48	52	77	23	100	0
		Broj	17	18	27	8	35	0
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	63	37	80	20	93	7
		Broj	104	60	131	33	152	12
	Administrativne službenice	%	62	39	72	28	93	7
		Broj	51	32	60	23	77	6
	Tehničarke ili stručne saradnice	%	59	41	70	30	99	1
		Broj	26	19	32	13	44	1
	Stručnjakinje i naučnice	%	59	41	76	24	95	5
		Broj	45	32	58	19	73	4
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	100	0	100	0	100	0	
	Broj	1	0	1	0	1	0	
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%		100		100	100		
	Broj		2		2	2		
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	74	27	85	15	96	4
		Broj	551	199	635	115	718	32
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	73	28	84	16	95	5
		Broj	714	271	829	156	938	47
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	70	30	88	12	96	4
		Broj	289	124	362	51	396	17
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	68	33	82	18	93	8
		Broj	84	40	102	22	115	9

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Regija	Unsko-sanski kanton	%	75	25	81	19	96	5
		Broj	130	42	140	32	164	8
	Tuzlanski kanton	%	76	24	88	12	92	8
		Broj	230	71	264	37	278	23
	Zeničko-dobojski kanton	%	77	23	92	8	98	2
		Broj	184	55	221	18	234	5
	Srednjobosanski kanton	%	67	33	85	15	95	5
		Broj	107	53	136	24	152	9
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	91	9	98	2	100	0
		Broj	121	12	131	3	133	0
	Zapadnohercegovački kanton	%	85	15	93	7	95	5
		Broj	46	8	50	4	51	3
	Kanton Sarajevo	%	62	38	75	25	93	7
		Broj	178	110	217	71	267	20
	Kanton 10	%	63	37	87	13	100	0
		Broj	33	20	46	7	53	0
	Posavski kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	27	0	27	0	27	0
	Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	80	20	80	20	75	26
		Broj	13	3	13	3	12	4
	Sjeverna RS	%	68	32	81	19	96	4
		Broj	353	167	420	101	498	23
	Istočna RS	%	69	31	85	16	95	5
		Broj	208	92	254	46	285	15
Brčko distrikt BiH	%	75	25	91	9	96	4	
	Broj	42	14	51	5	54	2	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	65	35	80	20	94	6
		Broj	661	354	812	203	959	57
	Ne	%	77	23	88	12	96	4
		Broj	913	277	1052	139	1138	52
Direktno pogođene sukobom	Da	%	74	26	86	15	96	4
		Broj	1098	394	1276	216	1426	66
	Ne	%	69	31	84	16	94	6
		Broj	575	254	694	135	783	46

Osobine ispitanica – Federacija BiH

		Ukupno		Koje su nekada imale partnera		
		%	Broj	%	Broj	
Naseljeno područje	Urbano	46	530	45	481	
	Ruralno	55	633	55	590	
Starosna kategorija	18–19	4	44	2	19	
	20–24	9	109	8	82	
	25–29	9	104	9	96	
	30–34	10	113	10	110	
	35–39	9	106	10	102	
	40–49	19	225	20	217	
	50–59	20	234	21	227	
	60–69	14	160	14	154	
	70–74	5	62	5	57	
	75–79	0	5	1	5	
	Ne želi odgovoriti	0	1	0	1	
	Obrazovanje	Bez obrazovanja	2	20	2	15
		Osnovna škola	10	114	11	109
Srednja škola		76	828	76	772	
Tercijarno obrazovanje		12	132	12	120	
Imaju li djece	Da, vlastitu djecu	73	845	78	833	
	Da, brinem se o pastorčadi ili sam hraniteljka	0	2	0	1	
	Da, oboje	0	5	1	5	
	Ne	24	284	20	213	
	Ne želi odgovoriti	2	26	2	18	
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	22	237	22	221	
	Samozaposlena	1	9	1	9	
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	2	19	1	15	
	Nezaposlena	30	327	31	313	
	Učenica, studentica, ide na obuku	8	86	5	53	
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	0	3	0	3	
	Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	23	252	25	252	
	Penzionisana	15	164	15	155	

OSCE-ovo istraživanje o nasilju nad ženama u Bosni i Hercegovini

Zanimanje	Jednostavna zanimanja	24	64	23	57
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	4	10	4	10
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	6	17	7	17
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	7	18	7	16
	Radnici u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	24	63	23	56
	Administrativne službenice	13	34	14	34
	Tehničarke ili stručne saradnice	5	14	6	14
	Stručnjakinje i naučnice	13	35	14	33
	Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	1	2	1	2
	Ne želi odgovoriti	4	10	2	5
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	39	448	39	413
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	38	445	38	408
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	16	189	17	176
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	4	49	4	45
	Ne zna	1	6	0	3
	Ne želi odgovoriti	2	27	2	25
Vlastiti bankovni račun	Da	39	454	39	417
	Ne	54	624	55	584
	Ne zna	0	4	0	4
	Nije primjenjivo	1	9	1	9
	Ne želi odgovoriti	6	72	5	57
Direktno pogođene sukobom	Da	67	783	71	756
	Ne	33	380	30	315

Stavovi – Federacija BiH

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika			
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se		
Ukupno	%	58	39	11	81	13	81	24	71	19	63		
	Broj	674	448	125	943	151	938	283	828	225	733		
Starosna kategorija	15–29	%	49	46	6	86	6	87	15	81	17	70	
		Broj	126	118	16	222	16	225	39	208	43	181	
	30–39	%	56	39	10	81	14	81	26	67	22	63	
		Broj	121	86	22	177	32	177	56	147	49	137	
	40–49	%	58	40	11	81	12	81	21	75	17	65	
		Broj	130	89	25	181	26	182	46	167	38	146	
	50–59	%	60	39	11	79	16	77	31	67	17	61	
		Broj	140	91	26	185	37	179	72	157	39	143	
	60+	%	68	28	16	78	18	76	31	65	24	55	
		Broj	155	64	36	177	41	174	70	147	55	125	
	Naseljeno područje	Urbano	%	54	42	12	80	12	83	23	71	16	67
			Broj	286	224	61	423	62	438	119	377	85	352
Ruralno		%	61	35	10	82	14	79	26	71	22	60	
		Broj	389	224	64	520	89	500	164	451	140	380	
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	69	31	13	77	36	56	50	51	35	57	
		Broj	14	6	3	16	7	11	10	10	7	11	
	Osnovna škola	%	84	13	18	69	23	65	40	55	25	47	
		Broj	96	15	21	78	26	74	45	62	28	54	
	Srednja škola	%	59	38	11	81	13	81	24	71	20	62	
		Broj	489	313	89	668	110	666	202	591	165	510	
Tercijarno obrazovanje	%	51	47	8	88	6	89	15	80	16	72		
	Broj	68	62	11	116	8	118	20	105	21	96		
Imaju li djece	Da	%	64	33	12	78	15	78	29	68	21	60	
		Broj	544	281	106	668	128	663	245	576	178	511	
	Ne	%	45	51	7	87	8	88	13	81	16	69	
		Broj	127	144	19	248	23	250	35	229	46	196	

Zaposlenje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Na plaćenom poslu	%		48	49	8	86	8	88	16	78	20	69
	Broj		114	117	20	204	18	210	38	186	47	163
Samozaposlena	%		84	16	25	75	36	56	56	44	44	10
	Broj		8	2	2	7	3	5	5	4	4	1
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%		57	38	13	87	28	66	28	72	31	48
	Broj		11	7	2	17	5	13	5	14	6	9
Nezaposlena	%		62	35	13	74	19	73	29	65	19	60
	Broj		201	114	43	243	61	240	94	214	61	197
Učenica, studentica, ide na obuku	%		44	50	3	94	2	97	11	89	11	75
	Broj		37	43	3	81	2	84	9	77	9	64
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%		37	63	0	37	63	37	0	100	0	22
	Broj		1	2	0	1	2	1	0	3	0	1
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%		73	26	9	83	12	78	26	70	23	57
	Broj		183	66	24	210	31	198	64	176	59	144
Penzionisana	%		69	29	18	72	17	76	36	61	23	59
	Broj		114	47	29	119	28	124	59	100	37	97

Zanimanje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Jednostavna zanimanja	%	60	40	12	88	8	89	23	68	33	57	
	Broj	39	25	8	56	5	57	15	43	21	36	
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljачice proizvoda	%	62	22	4	80	14	77	32	59	32	46	
	Broj	6	2	0	8	1	8	3	6	3	5	
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	74	26	8	92	0	100	31	69	22	65	
	Broj	13	4	1	16	0	17	5	12	4	11	
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	38	52	14	86	43	57	19	74	15	67	
	Broj	7	9	3	15	8	10	3	13	3	12	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	47	53	9	78	5	88	20	73	21	67	
	Broj	29	33	6	49	3	55	12	46	13	42	
Administrativne službenice	%	57	40	6	83	18	75	21	79	23	61	
	Broj	19	13	2	28	6	25	7	27	8	21	
Tehničarke ili stručne saradnice	%	22	75	3	97	3	90	6	94	3	74	
	Broj	3	10	0	13	0	13	1	13	0	10	
Stručnjakinje i naučnice	%	38	62	12	88	6	92	4	96	15	73	
	Broj	13	21	4	30	2	32	1	33	5	25	
Pripadnice oružanih snaga	%	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
	Broj	0	2	0	2	0	2	0	2	0	2	

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika			
		Slažem se		Ne slažem se		Slažem se		Ne slažem se		Slažem se		Ne slažem se	
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	48	49	9	83	10	83	19	77	18	68	
		Broj	215	218	40	371	45	371	83	345	81	303	
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	63	34	13	80	15	80	26	69	19	60	
		Broj	281	151	55	354	65	354	116	306	83	267	
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	70	27	12	80	17	77	34	64	24	59	
		Broj	132	51	23	150	31	145	64	121	46	112	
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	66	31	12	82	16	76	36	64	27	57		
	Broj	32	15	6	40	8	37	17	31	13	28		
Regija	Unsko-sanski kanton	%	74	21	22	68	13	78	38	55	20	41	
		Broj	103	29	31	95	18	110	53	77	28	57	
	Tuzlanski kanton	%	73	27	13	77	17	77	27	72	20	52	
		Broj	174	64	31	185	41	184	64	173	47	125	
	Zeničko-dobojski kanton	%	53	42	3	86	13	77	20	74	24	67	
		Broj	101	80	6	162	25	146	38	141	45	128	
	Srednjobosanski kanton	%	71	22	3	96	3	94	27	67	20	78	
		Broj	92	28	4	124	4	122	35	87	26	101	
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	19	77	5	91	1	90	8	89	13	81	
		Broj	21	86	6	102	1	101	8	99	15	91	
	Zapadno-hercegovački kanton	%	24	65	8	85	9	88	25	73	8	90	
		Broj	11	29	4	38	4	39	11	33	4	41	
	Kanton Sarajevo	%	55	44	15	75	20	75	29	67	19	60	
		Broj	127	100	35	173	46	173	66	153	43	137	
	Kanton 10	%	63	38	0	89	4	92	7	83	21	62	
		Broj	26	16	0	37	2	39	3	35	9	26	
	Posavski kanton	%	49	50	0	100	22	78	5	95	10	90	
		Broj	11	11	0	23	5	18	1	22	2	20	
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	63	37	65	30	46	54	26	70	46	54		
	Broj	8	5	8	4	6	7	3	9	6	7		

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika		
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	55	42	15	78	15	79	25	71	22	63
		Broj	249	191	66	353	68	358	112	321	99	285
	Ne	%	65	33	9	82	13	80	26	70	19	62
		Broj	403	204	54	514	81	499	163	435	118	384
Direktno pogođene sukobom	Da	%	64	34	13	79	15	79	27	69	21	60
		Broj	505	262	101	622	115	619	209	544	163	471
	Ne	%	45	49	6	85	9	84	19	75	17	69
		Broj	170	186	24	321	36	319	74	284	63	262

Učestalost nasilja od strane intimnog partnera – Bosna i Hercegovina

		Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	64	36	90	10	96	4	64	36	90	10	
	Broj	689	382	965	106	1026	45	688	383	964	108	
Starosna kategorija	15–29	%	62	38	91	9	97	3	62	38	91	9
		Broj	123	75	180	18	191	7	123	75	180	18
	30–39	%	62	38	91	9	97	3	62	38	90	10
		Broj	132	81	193	20	206	7	132	81	192	20
	40–49	%	63	37	90	10	95	6	63	37	90	10
		Broj	137	80	195	21	205	12	137	80	194	22
50–59	%	70	30	92	8	97	3	70	30	92	8	
	Broj	159	68	209	18	220	7	158	69	209	18	
60+	%	64	36	87	14	94	6	64	36	87	14	
	Broj	138	77	187	29	203	13	138	78	187	29	
Naseljeno područje	Urbano	%	65	35	90	10	96	4	64	36	90	10
		Broj	311	170	432	49	462	19	310	171	432	49
	Ruralno	%	64	36	90	10	96	4	64	36	90	10
		Broj	378	212	533	57	564	26	378	212	532	58

			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	73	27	88	12	92	8	73	27	88	12
		Broj	11	4	13	2	14	1	11	4	13	2
	Osnovno obrazovanje	%	61	39	85	15	95	5	61	39	85	15
		Broj	67	42	93	17	104	6	66	43	93	17
	Srednje obrazovanje	%	63	38	90	10	95	5	62	38	90	10
		Broj	482	290	694	78	736	35	482	290	692	79
Tercijarno obrazovanje	%	65	35	94	6	98	2	64	36	93	7	
	Broj	78	42	112	7	117	3	77	43	112	8	
Imaju li djece	Da	%	64	36	89	11	95	5	64	36	89	11
		Broj	538	301	749	90	801	39	537	302	747	92
	Ne	%	63	37	93	7	97	3	63	37	93	7
		Broj	135	79	198	15	207	6	135	79	198	15
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	62	38	91	10	98	2	62	38	90	10
		Broj	138	83	200	21	216	5	137	84	199	22
	Samoza-poslena	%	71	29	78	22	100	0	71	29	78	22
		Broj	6	2	7	2	9	0	6	2	7	2
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	59	41	91	9	96	4	59	41	91	9
		Broj	9	6	13	1	14	1	9	6	13	1
	Nezaposlena	%	64	36	90	10	95	5	64	36	90	10
		Broj	202	111	283	30	298	15	202	111	283	30
	Učenica, studentica, ide na obuku	%	66	34	93	7	96	4	66	34	93	7
		Broj	35	18	50	4	51	2	35	18	50	4
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	16	85	100	0	100	0	16	85	100	0
		Broj	0	3	3	0	3	0	0	3	3	0
	Oblavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	58	42	89	11	93	7	58	42	89	11
Broj		146	107	225	27	236	17	146	107	224	28	
Penzionisana	%	69	31	88	12	96	4	69	31	88	12	
	Broj	107	48	136	18	149	6	106	48	136	18	

			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%	64	36	90	10	100	0	64	36	90	10
		Broj	36	20	51	6	57	0	36	20	51	6
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%	75	25	90	10	100	0	75	25	90	10
		Broj	8	3	9	1	10	0	8	3	9	1
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	76	24	95	5	100	0	76	24	95	5
		Broj	13	4	16	1	17	0	13	4	16	1
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	56	44	96	4	96	4	56	44	96	4
		Broj	9	7	15	1	15	1	9	7	15	1
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	53	47	87	14	97	4	53	47	87	14
		Broj	30	26	49	8	54	2	30	26	49	8
	Administrativne službenice	%	61	39	87	13	99	1	61	39	87	13
		Broj	21	13	29	5	33	0	21	13	29	5
	Tehničarke ili stručne saradnice	%	75	25	94	6	97	3	72	28	94	6
		Broj	10	3	13	1	13	0	10	4	13	1
Stručnjakinje i naučnice	%	65	35	92	9	94	6	63	37	90	10	
	Broj	22	12	31	3	31	2	21	12	30	3	
Oružane snage	%	0	100	100	0	100	0	0	100	100	0	
	Broj	0	2	2	0	2	0	0	2	2	0	
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%	0	100	100		100	0		100	100	0	
	Broj	0	2	2		2	0		2	2	0	
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	67	33	93	7	96	4	67	33	93	7
		Broj	278	135	384	29	397	16	278	135	383	30
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	68	32	91	9	96	4	67	33	91	9
		Broj	276	132	372	36	391	17	275	133	371	37
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	52	48	87	13	97	3	52	48	87	13
		Broj	92	85	154	23	172	5	91	85	154	23
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	49	51	67	33	83	17	49	51	67	33
		Broj	22	23	30	15	38	8	22	23	30	15

Regija			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
			%		%		%		%		%	
Unsko-sanski kanton	%		64	36	76	24	89	11	64	36	76	24
	Broj		86	48	102	32	119	15	86	48	102	32
Tuzlanski kanton	%		68	32	92	8	97	3	68	32	92	8
	Broj		154	73	209	18	219	8	154	73	209	18
Zeničko-dobojski kanton	%		58	42	89	11	96	4	58	42	88	12
	Broj		107	78	165	20	178	8	107	78	164	21
Srednjo-bosanski kanton	%		57	43	90	10	95	5	56	44	90	10
	Broj		64	49	102	11	107	6	64	49	101	11
Hercegovačko-neretvanski kanton	%		70	30	97	3	99	1	70	30	97	3
	Broj		65	28	91	3	93	1	65	28	91	3
Zapadno-hercegovački kanton	%		67	33	89	11	94	6	67	33	89	11
	Broj		25	12	32	4	34	2	25	12	32	4
Kanton Sarajevo	%		67	33	92	8	98	2	67	33	92	8
	Broj		146	72	202	17	214	5	146	73	202	17
Kanton 10	%		67	33	100		100	0	67	33	100	0
	Broj		25	12	37		37	0	25	12	37	0
Posavski kanton	%		71	29	100		100	0	71	29	100	0
	Broj		10	4	15		15	0	10	4	15	0
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%		57	43	90	10	90	10	57	43	90	10
	Broj		7	5	11	1	11	1	7	5	11	1
Vlastiti bankovni račun	Da	%	60	40	86	14	95	6	59	41	86	14
	Broj		249	169	359	59	394	23	247	170	358	59
	Ne	%	65	35	92	8	96	4	65	35	92	8
	Broj		382	202	537	47	562	22	382	202	536	48
Direktno pogođene sukobom	Da	%	63	37	90	10	96	5	63	37	90	10
		Broj		479	276	681	75	722	34	478	277	680
	Ne	%	67	33	90	10	96	4	66	34	90	10
		Broj		210	105	284	31	304	11	210	106	284

Nasilje od strane sadašnjeg partnera, prema karakteristikama sadašnjeg partnera – Federacija BiH

			Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
			Ne	Da
Sadašnji partner – Dob	15–29	%	11	12
		Broj	60	29
	30–39	%	22	22
		Broj	126	51
	40–49	%	23	22
		Broj	134	51
	50–59	%	23	17
		Broj	132	39
	60+	%	21	27
		Broj	121	62
Sadašnji partner – Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	58	55
		Broj	308	128
	Samozaposlen	%	5	6
		Broj	28	14
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	0	0
		Broj	1	0
	Nezaposlen	%	10	14
		Broj	53	34
	Učenik, student, ide na obuku	%	2	1
		Broj	11	3
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	1	2
		Broj	3	4
	Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	2	3
		Broj	10	8
	Penzionisan	%	22	19
		Broj	120	43

				Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
				Ne	Da
Sadašnji partner – Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%	17	23	
		Broj	55	31	
	Operateri postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%	11	15	
		Broj	35	20	
	Građevinari, obrtnici ili povezana trgovačka zanimanja	%	26	24	
		Broj	85	32	
	Kvalificirani radnici u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	11	14	
		Broj	34	19	
	Radnici u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	9	6	
		Broj	29	7	
	Administrativni službenici	%	5	11	
		Broj	15	14	
	Tehničari ili stručni saradnici	%	16	2	
		Broj	51	3	
Stručnjaci i naučnici	%	5	5		
	Broj	17	7		
Oružane snage	%	2	0		
	Broj	5	0		
Sadašnji partner – Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	0	0	
		Broj	2	0	
	Osnovno obrazovanje	%	3	3	
		Broj	17	7	
	Srednje obrazovanje	%	88	85	
		Broj	484	197	
Tercijarno obrazovanje	%	9	12		
	Broj	51	28		

		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada		
			Ne	Da
Prihodi	Partner zarađuje manje	%	10	18
		Broj	11	7
	Partneri zarađuju otprilike jednako	%	47	36
		Broj	53	15
	Partner zarađuje više	%	43	46
		Broj	48	19
Upotreba alkohola trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	97	93
		Broj	528	211
	Sedmično	%	3	7
		Broj	17	16
	Gotovo svaki dan / svaki dan	%	0	0
		Broj	0	1
Upotreba droga trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	100	100
		Broj	575	236
	Sedmično	%	0	0
		Broj	1	0
Da li se partner ikada borio u oružanom sukobu?	Da	%	38	38
		Broj	201	83
	Ne	%	62	62
		Broj	328	134

Učestalost nasilja od strane nepartnera u dobi od 15 godina nadalje – Federacija BiH

		Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	93	7	99	1	92	8	
	Broj	1080	83	1149	14	1074	89	
Starosna kategorija	15–29	%	91	9	99	1	90	10
		Broj	234	24	254	3	231	27
	30–39	%	90	10	99	1	90	10
		Broj	196	22	216	3	196	22
	40–49	%	97	4	98	2	96	4
		Broj	217	8	220	5	215	10
	50–59	%	94	6	100	0	94	6
		Broj	220	14	233	0	220	14
60+	%	93	7	99	1	93	7	
	Broj	212	15	224	3	211	16	
Naseljeno područje	Urbano	%	91	9	99	1	90	10
		Broj	482	48	522	7	478	52
	Ruralno	%	95	6	99	1	94	6
		Broj	598	35	627	7	596	38
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	84	16	100	0	84	16
		Broj	17	3	20	0	17	3
	Osnovno obrazovanje	%	95	5	100	0	95	5
		Broj	108	5	114	0	108	5
	Srednje obrazovanje	%	94	7	99	2	93	7
		Broj	774	54	815	12	769	58
Tercijarno obrazovanje	%	85	15	99	1	84	16	
	Broj	113	20	131	2	111	21	
Koje su nekada imale partnera Imaju li djece	Da	%	93	7	99	1	92	8
		Broj	996	75	1058	13	990	81
	Ne	%	94	6	99	1	93	7
		Broj	799	54	844	8	795	57
	Ne	%	90	10	98	2	89	11
		Broj	255	29	278	6	252	32

Zaposlenje			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Na plaćenom poslu	%		87	13	99	1	87	13
	Broj		207	30	235	2	206	31
Samozaposlena	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		9	0	9	0	9	0
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%		97	3	100	0	97	3
	Broj		19	1	19	0	19	1
Nezaposlena	%		92	8	98	2	92	8
	Broj		303	25	321	7	300	27
Učenica, studentica, ide na obuku	%		95	5	99	1	94	6
	Broj		81	5	85	1	81	5
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		3	0	3	0	3	0
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%		96	0	99	1	95	5
	Broj		241	11	249	4	240	12
Penzionisana	%		93	7	100	1	92	8
	Broj		152	12	163	1	152	13

Zanimanje			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Jednostavna zanimanja	%		88	12	99	1	88	12
	Broj		56	7	63	1	56	7
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%		89	11	100	0	89	11
	Broj		9	1	10	0	9	1
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%		97	3	100	0	97	3
	Broj		16	1	17	0	16	1
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		18	0	18	0	18	0
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%		94	6	100	0	94	6
	Broj		59	4	63	0	59	4
Administrativne službenice	%		78	22	99	1	76	24
	Broj		26	8	33	0	26	8
Tehničarke ili stručne saradnice	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		14	0	14	0	14	0
Stručnjakinje i naučnice	%		72	28	97	3	69	31
	Broj		25	10	34	1	24	11
Oružane snage	%		100	0	100	0	100	0
	Broj		2	0	2	0	2	0

			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	95	5	99	1	94	6
		Broj	424	24	443	5	420	28
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	92	8	99	1	92	9
		Broj	407	37	439	5	407	38
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	92	8	100	0	92	8
Broj		174	15	188	1	174	15	
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	90	10	93	7	88	12	
	Broj	44	5	46	3	43	6	
Regija	Unsko-sanski kanton	%	89	11	96	4	89	11
		Broj	125	15	135	5	125	15
	Tuzlanski kanton	%	90	11	98	2	88	12
		Broj	214	25	235	4	211	28
	Zeničko-dobojski kanton	%	99	1	100	0	99	1
		Broj	187	3	190	0	187	3
	Srednjobosanski kanton	%	87	13	99	1	87	13
		Broj	113	17	129	1	113	17
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	112	0	112	0	112	0
	Zapadnohercegovački kanton	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	45	0	45	0	45	0
	Kanton Sarajevo	%	90	10	99	1	89	11
		Broj	207	23	227	3	205	24
	Kanton 10	%	100	0	100	0	100	0
		Broj	42	0	42	0	42	0
	Posavski kanton	%	100	0	100	0	100	0
Broj		23	0	23	0	23	0	
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	90	10	90	10	90	10	
	Broj	11	1	11	1	11	1	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	90	10	98	2	89	11
		Broj	408	46	446	7	403	51
	Ne	%	95	6	99	1	94	6
		Broj	590	34	617	7	589	35
Direktno pogođene sukobom	Da	%	93	7	99	1	93	7
		Broj	731	53	776	7	726	58
	Ne	%	92	8	98	2	92	8
		Broj	349	30	373	7	348	32

Učestalost seksualnog uznemiravanja i uhođenja – Federacija BiH

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Ukupno	%		74	26	86	14	95	5
	Broj		860	303	1002	161	1103	60
Starosna kategorija	15–29	%	65	36	83	17	93	7
		Broj	166	91	214	43	240	18
	30–39	%	68	32	81	19	91	9
		Broj	149	69	178	41	198	20
	40–49	%	76	24	87	14	97	3
		Broj	171	54	194	30	217	7
	50–59	%	80	20	90	10	98	2
		Broj	187	46	210	24	228	6
60+	%	81	19	90	10	96	4	
	Broj	185	42	205	23	218	9	
Naseljeno područje	Urbano	%	68	33	83	18	93	7
		Broj	357	172	437	93	492	38
	Ruralno	%	79	21	89	11	97	4
		Broj	502	131	565	68	611	22
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	87	13	93	7	100	
		Broj	18	3	19	1	20	
	Osnovno obrazovanje	%	82	18	92	8	100	1
		Broj	93	20	105	9	113	1
	Srednje obrazovanje	%	73	27	86	14	94	6
		Broj	602	226	714	113	782	46
	Tercijarno obrazovanje	%	60	40	72	28	90	10
		Broj	79	53	95	37	119	13
Koje su nekada imale partnera	Da	%	73	27	85	15	95	5
	Broj		782	289	912	159	1014	57
Imaju li djece	Da	%	77	24	88	13	96	4
		Broj	652	200	746	107	817	36
	Ne	%	64	36	81	19	92	9
		Broj	181	103	230	54	260	24

Zaposlenje			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Na plaćenom poslu	%		61	39	81	19	93	7
	Broj		145	92	192	45	221	16
Samozaposlena	%		62	38	71	29	100	0
	Broj		6	4	7	3	9	0
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%		85	15	93	7	100	0
	Broj		16	3	18	1	19	0
Nezaposlena	%		77	23	88	12	92	8
	Broj		251	76	287	40	302	25
Učenica, studentica, ide na obuku	%		65	35	83	17	95	6
	Broj		56	30	71	14	81	5
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%		22	79	37	63	37	63
	Broj		1	2	1	2	1	2
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%		75	25	88	12	97	3
	Broj		190	63	223	30	245	7
Penzionisana	%		81	19	85	16	97	3
	Broj		132	32	139	25	160	4

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%	60	40	85	15	93	7
		Broj	38	26	55	9	60	4
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%	56	44	90	10	89	11
		Broj	6	5	9	1	9	1
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	77	23	87	13	100	0
		Broj	13	4	15	2	17	0
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	63	37	86	14	100	0
		Broj	11	7	16	3	18	0
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	65	35	82	18	93	7
		Broj	41	22	52	11	58	4
	Administrativne službenice	%	60	40	72	28	91	9
		Broj	20	13	24	10	31	3
	Tehničarke ili stručne saradnice	%	72	28	82	18	97	3
		Broj	10	4	11	2	13	0
Stručnjakinje i naučnice	%	55	45	72	28	92	8	
	Broj	19	15	25	10	32	3	
Oružane snage	%	0	100	0	100	100	0	
	Broj	0	2	0	2	2	0	
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	73	27	83	17	96	4
		Broj	325	123	373	75	430	18
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	74	26	85	15	94	6
		Broj	331	114	378	66	417	28
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	77	23	95	5	96	5
		Broj	146	43	180	9	180	8
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	66	34	82	18	91	9
		Broj	32	17	40	9	44	4

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Regija	Unsko-sanski kanton	%	74	26	80	20	95	5
		Broj	104	36	113	28	133	7
	Tuzlanski kanton	%	77	23	88	12	92	8
		Broj	183	56	210	29	221	18
	Zeničko-dobojski kanton	%	77	24	92	8	98	2
		Broj	145	45	175	15	185	5
	Srednjobosanski kanton	%	66	34	85	15	94	6
		Broj	86	44	111	19	122	8
	Hercegovačko-neretvanski kanton	%	91	9	98	2	100	0
		Broj	102	10	110	2	112	0
	Zapadnohercegovački kanton	%	85	15	93	8	95	5
		Broj	38	7	42	3	43	2
	Kanton Sarajevo	%	62	38	75	25	93	7
		Broj	141	88	173	57	213	17
	Kanton 10	%	63	37	87	14	100	0
		Broj	26	15	36	6	42	0
Posavski kanton	%	100	0	100		100	0	
	Broj	23	0	23		23	0	
Bosansko-podrinjski kanton Goražde	%	79	21	79	21	75	26	
	Broj	10	3	10	3	9	3	
Vlastiti bankovni račun	Da	%	67	33	81	19	94	6
		Broj	302	151	366	88	427	27
	Ne	%	78	22	89	11	95	5
		Broj	485	139	557	67	593	31
Direktno pogođene sukobom	Da	%	73	27	85	15	94	6
		Broj	575	209	666	117	739	44
	Ne	%	75	25	88	12	96	4
		Broj	285	95	335	44	364	16

Osobine ispitanica – Republika Srpska

		Ukupno		Koje su nekada imale partnera	
		%	Broj	%	Broj
Naseljeno područje	Urbano	43	435	43	411
	Ruralno	57	584	57	550
Starosna kategorija	18–19	2	17	1	5
	20–24	7	73	6	58
	25–29	10	105	10	100
	30–34	9	90	9	89
	35–39	9	92	9	90
	40–49	18	180	18	177
	50–59	21	212	21	201
	60–69	17	173	17	167
	70–74	7	70	7	67
	75–79	0	4	0	4
	Ne želi odgovoriti	0	3	0	3
	Obrazovanje	Bez obrazovanja	2	19	2
Osnovno obrazovanje		6	61	6	60
Srednje obrazovanje		75	766	75	720
Tercijarno obrazovanje		17	172	17	162
Imaju li djece	Da, vlastitu djecu	72	738	76	732
	Da, brinem se o pastorčadi ili sam hraniteljka	1	5	0	3
	Da, oboje	1	8	1	8
	Ne	26	268	23	217
	Ne želi odgovoriti	0	1	0	1
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	31	313	31	298
	Samozaposlena	4	36	4	36
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	1	7	1	7
	Nezaposlena	33	330	33	316
	Učenica, studentica, ide na obuku	7	66	5	44
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	1	6	1	5
	Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	10	104	11	102
	Penzionisana	15	154	15	148

Trenutno zaposlenje/ zanimanje	Jednostavna zanimanja	27	95	28	94
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačiće proizvoda	2	7	2	7
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	4	13	4	12
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	5	16	4	13
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	27	96	27	91
	Administrativne službenice	13	47	14	46
	Tehničarke ili stručne saradnice	9	32	9	32
	Stručnjakinje i naučnice	11	40	11	37
	Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	0	1	0	1
	Ne želi odgovoriti	3	10	3	9
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	23	238	23	219
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	48	493	48	464
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	21	211	21	204
	Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	7	68	7	67
	Ne zna	0	1		
	Ne želi odgovoriti	1	7	1	7
Vlastiti bankovni račun	Da	53	544	54	520
	Ne	45	463	45	430
	Ne zna	0	3	0	3
	Nije primjenjivo	0	1	0	1
	Ne želi odgovoriti	1	8	1	8
Direktno pogođene sukobom	Da	59	605	61	585
	Ne	41	414	39	376

Stavovi – Republika Srpska

		Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika			
		Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se		
Ukupno	%	59	38	10	85	11	85	23	75	29	60		
	Broj	603	384	99	867	112	868	234	762	297	610		
Starosna kategorija	15–29	%	49	47	8	86	9	88	17	82	35	50	
		Broj	95	92	16	168	17	172	32	159	68	98	
	30–39	%	51	46	5	89	11	85	17	82	24	67	
		Broj	92	83	9	162	20	155	32	150	43	123	
	40–49	%	64	34	10	85	10	87	23	74	30	59	
		Broj	115	62	18	154	18	156	42	134	55	106	
	50–59	%	59	39	12	84	13	84	26	73	29	63	
		Broj	124	82	25	179	27	177	55	154	62	134	
	60+	%	71	26	13	82	12	83	30	65	28	60	
		Broj	175	63	31	201	30	205	73	161	69	147	
	Naseljeno područje	Urbano	%	49	48	8	88	8	88	22	77	32	63
			Broj	212	210	36	380	36	382	94	334	140	272
Ruralno		%	67	30	11	83	13	83	24	73	27	58	
		Broj	391	174	64	486	76	486	140	428	157	338	
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	96	4	28	64	33	67	52	48	43	43	
		Broj	19	1	5	12	6	13	10	9	8	8	
	Osnovno obrazovanje	%	66	29	15	82	15	78	22	71	24	65	
		Broj	40	18	9	50	9	48	14	43	14	40	
	Srednja škola	%	59	38	9	85	11	86	24	74	31	58	
		Broj	454	292	71	647	81	656	183	565	234	445	
Tercijarno obrazovanje	%	52	43	8	91	9	87	16	84	23	68		
	Broj	90	74	14	156	16	150	27	143	40	117		
Imaju li djece	Da	%	63	35	10	85	12	84	24	74	30	59	
		Broj	474	259	77	636	93	626	181	552	222	446	
	Ne	%	48	47	9	86	7	90	19	78	27	62	
		Broj	128	125	23	231	19	240	52	209	73	165	

Zaposlenje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Na plaćenom poslu	%	50	47	10	85	7	90	20	78	34	56	
	Broj	155	148	32	265	21	282	63	245	106	176	
Samozaposlena	%	60	36	16	78	14	82	17	83	16	73	
	Broj	22	13	6	28	5	29	6	30	6	26	
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	100	0	0	100	0	100	0	100	47	30	
	Broj	7	0	0	7	0	7	0	7	3	2	
Nezaposlena	%	60	38	6	89	11	86	23	75	24	66	
	Broj	198	124	21	294	38	283	77	247	79	216	
Učenica, studentica, ide na obuku	%	38	59	8	89	17	82	20	80	39	47	
	Broj	25	38	5	58	11	54	13	52	26	31	
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	42	58	0	100	0	100	0	100	11	89	
	Broj	2	3	0	6	0	6	0	6	1	5	
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	86	12	13	78	16	80	35	63	34	59	
	Broj	89	13	13	81	16	83	36	65	35	61	
Penzionisana	%	66	28	15	80	14	78	25	69	27	57	
	Broj	101	43	22	122	21	119	39	106	42	88	

Zanimanje			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slazem se	Ne slazem se	Slazem se	Ne slazem se	Slazem se	Ne slazem se	Slazem se	Ne slazem se	Slazem se	Ne slazem se
			%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj
Jednostavna zanimanja	%	58	41	5	83	8	88	21	78	29	57	
	Broj	55	39	5	79	8	84	19	74	27	54	
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačice proizvoda	%	36	64	21	79	21	79	64	37	48	41	
	Broj	2	4	1	5	1	5	4	2	3	3	
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	55	45	5	90	0	92	28	72	38	57	
	Broj	7	6	1	12	0	12	4	10	5	7	
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	72	28	48	49	14	86	32	68	58	42	
	Broj	12	4	8	8	2	14	5	11	9	7	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	56	38	11	85	7	89	20	77	30	61	
	Broj	53	36	10	81	7	85	19	74	29	59	
Administrativne službenice	%	48	50	13	85	5	92	15	84	50	46	
	Broj	22	23	6	40	3	43	7	39	23	21	
Tehničarke ili stručne saradnice	%	38	60	3	97	3	92	17	83	11	69	
	Broj	12	19	1	31	1	29	5	26	3	22	
Stručnjakinje i naučnice	%	42	55	6	94	10	90	11	89	28	69	
	Broj	17	22	3	37	4	36	5	35	11	27	
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	0	100	0	100	58	43	0	100	58	43	
	Broj	0	1	0	1	1	1	0	1	1	1	

			Dobra žena treba da sluša svog muža čak i ako se ne slaže s njim		Žene koje kažu da su zlostavljane često izmišljaju ili preuveličavaju navode o zlostavljanju ili silovanju		Nasilje nad ženom često izaziva sama žrtva		Nasilje u porodici je privatna stvar i treba da se tretira u okviru porodice		Žene su češće silovane od strane nepoznatih osoba nego poznanika	
			Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se	Slažem se	Ne slažem se
Prihodi domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	54	44	14	82	11	85	17	82	24	65
		Broj	128	105	33	195	25	202	41	194	58	154
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	62	35	8	87	10	87	25	73	33	55
		Broj	306	172	37	431	48	427	124	359	161	271
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	60	36	9	85	14	83	25	72	30	64
		Broj	127	76	19	179	30	175	52	152	62	136
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	52	44	16	79	14	82	25	72	21	62	
	Broj	36	30	11	53	10	55	17	49	14	42	
Regija	Sjeverna RS	%	64	33	10	86	11	86	28	71	33	56
		Broj	414	210	65	551	69	554	177	456	210	361
	Istočna RS	%	50	46	9	84	12	84	15	81	23	66
		Broj	188	174	35	316	44	314	57	306	87	249
Vlastiti bankovni račun	Da	%	55	41	12	84	10	86	21	76	34	55
		Broj	301	222	67	456	53	470	116	414	183	300
	Ne	%	64	34	7	87	12	85	25	73	24	65
		Broj	296	156	32	404	55	391	115	339	113	300
Direktno pogođene sukobom	Da	%	63	33	11	85	13	83	27	70	29	60
		Broj	382	202	65	517	76	505	166	425	173	364
	Ne	%	53	44	8	85	9	88	17	81	30	60
		Broj	221	182	34	350	37	363	68	337	124	246

Učestalost nasilja od strane intimnog partnera – Republika Srpska

		Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	64	37	89	11	98	3	63	37	88	12	
	Broj	611	351	854	107	937	24	606	355	849	113	
Starosna kategorija	15–29	%	66	34	91	9	98	2	66	35	91	10
		Broj	108	55	148	15	159	3	107	56	147	15
	30–39	%	63	37	88	12	97	4	63	37	88	12
		Broj	113	66	157	22	173	6	112	67	157	22
	40–49	%	62	38	91	9	98	2	62	38	90	10
		Broj	111	67	161	16	174	3	109	68	160	18
	50–59	%	57	43	86	14	97	3	56	44	85	15
		Broj	114	87	172	29	195	6	113	88	170	31
60+	%	69	31	90	10	98	2	69	31	89	11	
	Broj	164	74	215	24	233	5	164	74	213	25	
Naseljeno područje	Urbano	%	60	40	88	12	97	3	59	41	87	13
		Broj	245	166	362	49	400	12	243	169	359	52
	Ruralno	%	66	34	90	11	98	2	66	34	89	11
		Broj	365	185	492	58	538	12	364	186	490	60

			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekad	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	76	25	89	11	100	0	76	25	89	11
		Broj	14	5	17	2	19	0	14	5	17	2
	Osnovno obrazovanje	%	79	21	90	10	96	4	77	23	90	10
		Broj	47	13	54	6	57	2	46	14	54	6
	Srednja škola	%	62	38	90	10	98	2	62	38	89	11
		Broj	446	274	647	73	703	17	444	276	642	78
Tercijarno obrazovanje	%	63	37	84	16	97	3	62	38	84	16	
	Broj	102	59	136	26	157	5	101	61	135	26	
Imaju li djece	Da	%	62	38	88	12	97	3	61	39	87	13
		Broj	459	284	650	92	719	23	455	287	645	97
	Ne	%	70	30	93	7	100	0	70	31	93	7
		Broj	152	66	202	15	217	1	151	66	202	16
Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	58	42	87	13	98	3	57	43	86	14
		Broj	173	125	260	38	291	7	171	127	258	40
	Samoza-poslena	%	63	37	89	11	97	3	63	37	89	11
		Broj	23	13	32	4	35	1	23	13	32	4
	Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	21	79	100	0	100	0	21	79	100	0
		Broj	2	6	7	0	7	0	2	6	7	0
	Nezaposlena	%	62	38	88	12	97	3	62	38	88	12
		Broj	197	119	280	37	308	9	196	121	279	37
	Učenica, studentica, ide na obuku	%	83	18	95	6	100	0	81	19	95	6
		Broj	36	8	42	2	44	0	35	9	42	2
	Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0
		Broj	5	0	5	0	5	0	5	0	5	0
	Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	66	34	85	15	97	3	66	34	84	16
Broj		68	34	87	16	99	3	68	34	86	17	
Penzionisana	%	71	29	93	7	98	2	71	29	93	7	
	Broj	105	42	137	11	145	3	105	42	137	11	

Zanimanje			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
			%		%		%		%		%	
Jednostavna zanimanja	%	58	42	89	11	98	2	57	43	89	11	
	Broj	55	39	84	10	92	2	54	41	84	11	
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%	49	51	100	0	100	0	49	51	100	0	
	Broj	3	3	7	0	7	0	3	3	7	0	
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	73	27	95	5	100	0	73	27	95	5	
	Broj	9	3	12	1	12	0	9	3	12	1	
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	25	75	100	0	100	0	25	75	100	0	
	Broj	3	9	13	0	13	0	3	9	13	0	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	57	43	88	13	97	3	57	43	87	13	
	Broj	52	39	80	11	88	3	52	39	79	12	
Administrativne službenice	%	70	30	88	12	94	6	70	30	85	15	
	Broj	32	14	41	6	43	3	32	14	39	7	
Tehničarke ili stručne saradnice	%	43	57	78	22	100	0	43	57	78	22	
	Broj	14	18	25	7	32	0	14	18	25	7	
Stručnjakinje i naučnice	%	70	30	91	9	98	2	69	32	91	9	
	Broj	26	11	34	3	36	1	25	12	34	3	
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	
	Broj	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0	
Vojna zanimanja i zaposlenje u oružanim snagama	%	0	100	100		100	0		100	100	0	
	Broj	0	2	2		2	0		2	2	0	
Prihodi domaćinstva	%	73	27	92	8	98	2	73	27	91	9	
	Broj	160	59	201	18	214	5	160	59	200	19	
Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	63	37	92	8	98	2	62	38	91	9	
	Broj	292	173	426	39	455	10	288	176	422	43	
Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	55	45	84	16	99	1	55	45	84	16	
	Broj	112	92	172	32	201	3	112	92	172	32	
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	65	35	79	22	90	10	64	36	76	24	
	Broj	44	23	53	14	60	7	43	24	51	16	

			Psihičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada		Fizičko ili seksualno nasilje od partnera ili bivšeg partnera – nekada	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Regija	Sjeverna RS	%	62	38	88	12	97	3	62	39	87	13
		Broj	378	229	533	74	591	16	373	233	528	79
	Istočna RS	%	66	34	91	9	98	2	66	34	90	10
		Broj	233	122	321	33	346	8	233	122	320	34
Vlastiti bankovni račun	Da	%	62	38	88	12	97	3	62	38	87	13
		Broj	322	198	457	63	503	17	321	199	452	68
	Ne	%	65	35	90	10	98	2	64	36	90	11
		Broj	278	152	386	44	423	7	274	155	385	45
Direktno pogođene sukobom	Da	%	63	37	89	11	98	3	63	37	89	12
		Broj	369	216	523	62	570	15	367	218	518	67
	Ne	%	64	36	88	12	98	2	64	37	88	12
		Broj	242	135	332	45	367	9	239	137	331	45

Nasilje od strane sadašnjeg partnera, prema karakteristikama sadašnjeg partnera – Republika Srpska

			Psihičko, fizičko ili seksualno uznemiravanje – nekada		
			Ne	Da	
Sadašnji partner – Dob	15–29	%	12	6	
		Broj	59	13	
	30–39	%	22	22	
		Broj	107	50	
	40–49	%	20	18	
		Broj	98	40	
	50–59	%	23	27	
		Broj	113	60	
	60+	%	24	27	
		Broj	119	59	
	Sadašnji partner – Zaposlenje	Na plaćenom poslu	%	56	59
			Broj	278	132
Samozaposlen		%	7	7	
		Broj	32	16	
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)		%	1	0	
		Broj	5	0	
Nezaposlen		%	14	12	
		Broj	71	26	
Učenik, student, ide na obuku		%	2	1	
		Broj	10	2	
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta		%	0	0	
		Broj	1	1	
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice		%	1	1	
		Broj	3	1	
Penzionisan		%	20	21	
		Broj	97	46	

				Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
				Ne	Da
Sadašnji partner – Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%		21	17
		Broj		65	24
	Operateri postrojenja i mašina i sastavljači proizvoda	%		8	10
		Broj		25	14
	Građevinari, obrtnici ili povezana trgovačka zanimanja	%		16	16
		Broj		47	22
	Kvalificirani radnici u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%		9	9
		Broj		26	12
	Radnici u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%		11	19
		Broj		34	27
	Administrativni službenici	%		7	8
		Broj		21	11
	Tehničari ili stručni saradnici	%		15	14
		Broj		46	20
	Stručnjaci i naučnici	%		10	7
		Broj		30	10
Zakonodavci, dužnosnici, direktori	%		2	0	
	Broj		5	0	
Oružane snage	%		2	2	
	Broj		5	2	
Sadašnji partner – Obrazovanje	Bez obrazovanja	%		1	1
		Broj		3	1
	Osnovno obrazovanje	%		3	2
		Broj		15	4
	Srednja škola	%		79	84
		Broj		392	189
	Tercijarno obrazovanje	%		17	14
		Broj		86	32

			Psihičko, fizičko ili seksualno nasilje od strane partnera – nekada	
			Ne	Da
Prihodi	Partner zarađuje manje	%	7	5
		Broj	10	4
	Partneri zarađuju otprilike jednako	%	55	44
		Broj	83	34
	Partner zarađuje više	%	38	51
		Broj	58	40
Upotreba alkohola trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	97	95
		Broj	474	208
	Sedmično	%	3	5
		Broj	17	11
	Gotovo svaki dan / svaki dan	%		1
		Broj		1
Upotreba droga trenutnog partnera	Nikada ili manje od jednom mjesečno	%	100	100
		Broj	496	223
	Sedmično	%	0	1
		Broj	0	1
Da li se partner ikada borio u oružanom sukobu?	Da	%	36	42
		Broj	171	89
	Ne	%	64	58
		Broj	310	124

Učestalost nasilja od strane nepartnera u dobi od 15 godina nadalje – Republika Srpska

		Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da	
Ukupno	%	93	7	98	2	92	9	
	Broj	946	73	1002	17	933	86	
Starosna kategorija	15–29	%	92	9	98	2	90	10
		Broj	179	17	191	4	176	19
	30–39	%	92	8	96	4	89	11
		Broj	167	15	175	7	162	20
	40–49	%	94	6	98	2	92	8
		Broj	169	11	176	4	166	15
	50–59	%	91	9	99	1	91	10
		Broj	193	19	210	2	192	20
60+	%	95	5	100	0	95	5	
	Broj	235	11	246	1	234	12	
Naseljeno područje	Urbano	%	90	10	98	2	89	12
		Broj	392	43	425	9	385	50
	Ruralno	%	95	5	99	1	94	6
		Broj	554	30	577	8	548	36
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	95	5	97	3	92	8
		Broj	19	1	19	1	18	2
	Osnovno obrazovanje	%	99	1	100	0	99	1
		Broj	60	1	61	0	60	1
	Srednje obrazovanje	%	94	6	98	2	93	7
		Broj	722	44	752	14	711	55
Tercijarno obrazovanje	%	84	16	99	1	83	17	
	Broj	144	28	169	2	142	29	
Koje su nekada imale partnera Imaju li djece	Da	%	93	8	98	2	91	9
		Broj	889	72	946	16	877	84
	Da	%	93	7	99	2	92	8
		Broj	698	52	739	12	688	62
	Ne	%	92	8	98	2	91	9
		Broj	247	21	262	6	243	25

Zaposlenje		Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
		Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Na plaćenom poslu	%	92	8	98	3	90	10
	Broj	287	26	305	8	281	32
Samozaposlena	%	88	12	96	4	88	12
	Broj	32	4	35	1	32	4
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%	100	0	100	0	100	0
	Broj	7	0	7	0	7	0
Nezaposlena	%	93	7	98	2	91	9
	Broj	307	23	323	7	301	29
Učenica, studentica, ide na obuku	%	92	8	99	1	91	9
	Broj	61	5	65	1	60	6
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%	89	12	100	0	89	12
	Broj	5	1	6	0	5	1
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%	92	8	100	0	92	8
	Broj	96	8	104	0	96	8
Penzionisana	%	97	3	100	0	97	3
	Broj	149	5	154	0	149	5

Zanimanje			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Jednostavna zanimanja	%		99	1	98	2	98	2
	Broj		94	1	93	2	93	2
Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačice proizvoda	%		100		100	0	100	
	Broj		7	0	7	0	7	0
Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%		89	0	100	0	89	0
	Broj		12	1	13	0	12	1
Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%		100		100	0	100	
	Broj		16		16	0	16	
Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%		89	11	96	4	87	13
	Broj		85	10	92	4	83	13
Administrativne službenice	%		88	12	97	3	85	15
	Broj		41	6	45	2	39	7
Tehničarke ili stručne saradnice	%		81	19	93	7	76	24
	Broj		26	6	29	2	24	8
Stručnjakinje i naučnice	%		98	2	100	0	98	2
	Broj		39	1	40	0	39	1
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%		100		100		100	
	Broj		1		1		1	

			Fizičko nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje		Fizičko ili seksualno nasilje od strane nepartnera – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Prihod domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	93	7	98	3	91	9
		Broj	222	16	232	6	217	21
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	94	6	99	1	93	7
		Broj	462	31	490	3	460	34
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	91	9	97	3	89	11
		Broj	192	20	206	6	187	24
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	91	9	97	3	88	12	
	Broj	62	6	66	2	60	8	
Regija	Sjeverna RS	%	92	8	98	2	91	9
		Broj	591	52	633	10	583	60
	Istočna RS	%	94	6	98	2	93	7
		Broj	355	21	369	7	349	27
Vlastiti bankovni račun	Da	%	93	8	98	3	91	10
		Broj	504	41	531	14	493	52
	Ne	%	93	7	99	1	93	8
		Broj	431	32	460	4	428	35
Direktno pogođene sukobom	Da	%	95	5	99	1	94	6
		Broj	573	32	599	6	568	37
	Ne	%	90	10	97	3	88	12
		Broj	372	41	403	11	364	50

Učestalost seksualnog uznemiravanja i uhođenja – Republika Srpska

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Ukupno		%	69	31	83	18	96	5
		Broj	703	316	840	179	973	46
Starosna kategorija	15–29	%	59	41	77	23	89	11
		Broj	115	81	150	45	174	21
	30–39	%	57	43	72	28	93	7
		Broj	104	78	131	51	169	13
	40–49	%	72	28	87	13	100	1
		Broj	130	50	157	23	179	1
	50–59	%	70	30	83	17	99	1
		Broj	148	64	177	35	210	2
60+	%	83	17	91	9	97	3	
	Broj	204	42	224	23	238	8	
Naseljeno područje	Urbano	%	62	38	77	23	94	6
		Broj	269	166	333	102	409	26
	Ruralno	%	74	26	87	13	97	4
		Broj	434	150	507	77	564	21
Obrazovanje	Bez obrazovanja	%	100	0	100	0	95	5
		Broj	19	0	19	0	19	1
	Osnovno obrazovanje	%	92	8	93	7	97	3
		Broj	56	5	57	4	59	2
	Srednje obrazovanje	%	69	31	84	16	97	4
		Broj	527	238	644	122	739	27
Tercijarno obrazovanje	%	58	42	70	30	91	9	
	Broj	100	72	120	52	156	16	
Koje su nekada imale partnera	Da	%	69	31	82	18	96	4
		Broj	660	301	787	174	920	41
Imaju li djece	Da	%	72	28	85	15	96	4
		Broj	543	207	635	116	723	27
	Ne	%	60	40	77	23	93	7
		Broj	160	108	206	62	248	19

Zaposlenje			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – od najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Na plaćenom poslu	%		62	38	78	22	95	5
	Broj		194	119	243	69	297	15
Samozaposlena	%		59	42	70	31	96	4
	Broj		21	15	25	11	35	1
Pomaže u porodičnom poslu (neplaćeno)	%		45	55	45	55	91	9
	Broj		3	4	3	4	7	1
Nezaposlena	%		72	28	84	16	97	4
	Broj		238	92	277	53	318	12
Učenica, studentica, ide na obuku	%		47	53	79	21	87	13
	Broj		31	35	52	14	57	9
Ne radim zbog bolesti ili invaliditeta	%		42	58	77	23	100	0
	Broj		2	3	5	1	6	0
Obavlja kućanske poslove i brine se o članovima porodice	%		77	23	87	14	97	3
	Broj		80	23	90	14	100	3
Penzionisana	%		85	15	92	8	97	3
	Broj		130	24	142	12	149	5

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Zanimanje	Jednostavna zanimanja	%	71	29	84	16	97	3
		Broj	67	28	80	15	92	3
	Operaterke postrojenja i mašina i sastavljačice proizvoda	%	90	10	100	0	100	0
		Broj	6	1	7	0	7	0
	Građevinarke, obrtnice ili povezana trgovačka zanimanja	%	62	38	72	28	100	0
		Broj	8	5	10	4	13	0
	Kvalificirane radnice u poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu	%	19	81	56	44	100	0
		Broj	3	13	9	7	16	0
	Radnice u prodaji, službama za podršku korisnicima ili ličnim uslugama	%	60	40	76	24	93	7
		Broj	58	38	73	23	89	7
	Administrativne službenice	%	64	36	73	27	95	5
		Broj	30	17	34	13	44	3
	Tehničarke ili stručne saradnice	%	50	50	65	35	100	0
		Broj	16	16	21	11	32	0
	Stručnjakinje i naučnice	%	63	37	79	21	97	3
		Broj	25	15	32	8	39	1
Zakonodavke, dužnosnice, direktorice	%	100	0	100	0	100	0	
	Broj	1	0	1	0	1	0	
Prihod domaćinstva	Sa sadašnjim prihodima živim udobno	%	78	22	89	11	94	6
		Broj	185	53	211	27	224	14
	Mogu izdržati sa sadašnjim prihodima	%	68	32	82	18	97	3
		Broj	336	158	403	90	478	15
	Sa sadašnjim prihodima nailazim na poteškoće u životu	%	61	39	78	22	96	4
Broj		129	82	164	47	202	9	
Vrlo teško živim sa sadašnjim prihodima	%	74	26	84	16	96	4	
	Broj	50	18	57	11	65	3	

			Seksualno uznemiravanje – od 15. godine nadalje		Seksualno uznemiravanje – najteži oblici – od 15. godine nadalje		Ponovljeni incidenti nasilja – od 15. godine nadalje	
			Ne	Da	Ne	Da	Ne	Da
Regija	Sjeverna RS	%	69	32	81	19	96	4
		Broj	440	203	521	122	615	28
	Istočna RS	%	70	30	85	15	95	5
		Broj	262	114	319	57	357	19
Vlastiti bankovni račun	Da	%	64	36	79	21	95	5
		Broj	346	198	431	114	517	28
	Ne	%	75	25	86	14	96	4
		Broj	346	117	399	64	445	18
Direktno pogođene sukobom	Da	%	74	26	86	14	97	3
		Broj	449	156	521	85	589	16
	Ne	%	61	39	77	23	93	7
		Broj	254	160	320	94	384	30

Aneks 5. Zahvalnice

Ovu studiju naručio je OSCE, a proveo Ipsos, velika međunarodna kompanija za istraživanje. OSCE se želi zahvaliti centralnom Ipsos timu na njihovom radu i posvećenosti. Oni su vodili terenski rad, analizirali podatke i izradili nacрте izvještaja. Ipsos u Bosni i Hercegovini bio je odgovoran za vođenje lokalnog terenskog istraživanja.

Centralni Ipsos tim činile su Maelys Bablon, Jelena Krstić, Sara Grant-Vest, Katrina Leary, Tanja Stojadinović, Hannah Williams i Slavica Veljković.

Ipsos tim u Bosni i Hercegovini čine Sonja Milutinović i Selma Kapo Mulaomerović.

U Bosni i Hercegovini, ukupno 62 profesionalne anketarke vodile su intervju sa velikom pažnjom i profesionalizmom i učinile vidljivim teme koje se često ne primjećuju u svakodnevnom životu. Željeli bismo se zahvaliti Merimi Bajrić, Elmi Balkić, Adisi Bašić, Amirisi Bukarić, Nataši Curović, Almi Čović, Slobodanki Čebić, Milani Čutković, Svetlani Davidović, Nasiji Džihanović, Jasmini Džumhur, Jovanki Đokić, Senadi Gagula, Arneli Galijašević, Samri Halilčević, Edini Halilović, Aidi Hotić, Enesi Husić, Radi Ignjić, Maida Jakupi, Nataši Janetović, Melisi Kajmak, Sanji Kojić, Mevzeti Korman, Jasmini Košpo, Tajani Kulić, Mari Lovrić, Radmili Lukić, Danijeli Matić, Dijani Mikić-Hodžić, Ljiljani Mirić, Jovani Mirković, Hani Mrša, Saneli Mulahmetović, Amri Muratović, Nusreti Muratović, Irmu Ogršević, Džemili Oruč, Džemili Ovčina, Aidi Pašalić, Duški Pena, Sretanki Petričević, Lutviji Pvlakić, Maji Radonjić, Lejli Rebihić, Dragani Ristić, Anđeliji Rogač, Dijani Rogić Vujinović, Almi Semanić, Adisi Sinanović, Elvedini Spahić, Dostani Stević, Tanji Šarenac, Amili Šećerbegović, Aidi Šišić, Jasmini Terzić, Slađani Topić, Slađani Tovirac, Almedini Vele, Merimi Vele, Mirsadi Zahirović i Marijani Zečević na podršci i predanosti projektu.

Zahvaljujemo se Elmaji Bavčić, savjetnici u Misiji OSCE-a u Bosni i Hercegovini, koja je od samog početka podržavala ovo istraživanje vrijednim savjetima i smjernicama. Posebno se zahvaljujemo i svim kolegama i kolegicama iz Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini koji su pružili doprinos i logističku podršku tokom implementacije projekta.

Tim za upravljanje projektom OSCE-a činile su Serani Siegel i Dušica Đukić.

Zahvaljujemo se i Mariji Babović i Valentini Andrašek na njihovom dragocjenom doprinosu u pisanju ovog izvještaja i Gergelyju Hidegu za njegove statističke uvide i podršku tokom cijelog projekta.

I najvažnije, iskreno se zahvaljujemo svim ženama koje su učestvovalе u istraživanju, diskusijama fokus-grupa i dubinskim intervjuima i podijelile svoja mišljenja i lična iskustva. Bez njihovog povjerenja ova studija ne bi bila moguća.

Organization for Security and
Co-operation in Europe

Sekretarijat OSCE-a
Odjel za rodna pitanja
Wallnerstrasse 6
1010 Beč, Austrija

Email: equality@osce.org
osce.org/secretariat/gender
osce.org/violence-against-women